

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

Βιβλίο Μαθήματος

3^ο

Τεύχος

6η Δημοτικού

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Οι αξίες μας:

Στόχοι

6η Δημοτικού

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ**

Οι αξίες μας:
Στόχοι

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια Αξιολογήτρια

Αξιολογητής

Αξιολογήτρια

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Υπεύθυνη Διδακτικού Πακέτου για το Ινστιτούτο
Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παναγιώτα Νεοκοσμίδου
Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Νικόλαος Τσουρής
Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αφροδίτη Μαντζουράνη
Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Παρασκευή Θεοδώρου
Πτυχιούχος Πληροφορικής

Ευθυμία Στάθη
Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

Ευαγγελία Καλογηράτου
Σύμβουλος Β' του ΙΕΠ

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης
Διονύσιος Μουρελάτος
Σύμβουλος Α' του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης
Στυλιανός Μαυρατζάς
Σύμβουλος Α' του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σειρά: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

6η Δημοτικού

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ**

Οι αξίες μας:
Στόχοι

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Συντελεστές

Επιστημονική υπεύθυνη: Ευγενία Μαγουλά Καθηγήτρια Γλωσσολογίας και εκπαιδευτικών εφαρμογών ΕΚΠΑ

Υπεύθυνος έργου: Νικόλαος Θωμαΐδης Καθηγητής Αναλυτικής Χημείας ΕΚΠΑ, Πρόεδρος ΕΑΔΠΠΑ - Εκδόσεις ΕΚΠΑ

Συντονισμός και επιστημονική επιμέλεια συγγραφικού έργου 6ης Δημοτικού:

Ευγενία Μαγουλά, Γεωργία Στύλου Δρ. Εφαρμοσμένης γλωσσολογίας ΠΕ70, Ιωάννης Τρυφιάτης Δρ. Παιδαγωγικής ΠΕ70

Συντονισμός συγγραφής 6ης τάξης: Γεώργιος Σέρχης Δρ. Διδακτικής της γλώσσας ΠΕ70

Συγγραφική ομάδα: Γεώργιος Σέρχης, Ευγενία Μαγουλά, Άννα Παπαγεωργίου ΜΑ ΠΕ70, Χρήστος Παράσχης ΜΑ ΠΕ70, Φωτεινή Σδρόλια ΠΕ70, Ζέρβα Ειρήνη Δρ. ΠΕ70 (συμμετοχή στον αρχικό σχεδιασμό του βιβλίου)

Επιμέλεια ύλης Λεξιλογίου και παροχή υλικού: Αγγελική Ευθυμίου Καθηγήτρια Γλωσσολογίας Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Παρασκευή Θώμου Καθηγήτρια Γλωσσολογίας Πανεπιστήμιο Κρήτης

Συμβουλευτική ομάδα σε ειδικά θέματα και παροχή υλικού: Φαίη Αντωνίου Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής ΕΚΠΑ, Χρύσα Κουράκη Επίκ. Καθηγήτρια Παιδικής Λογοτεχνίας, Γεωργία Κατσούδα Δρ. Γλωσσολογίας Ερευνήτρια Α΄ Ακαδημία Αθηνών, Κωνσταντίνος Μαλαφάντης Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας ΕΚΠΑ, Άννα Φτερνιάτη Καθηγήτρια Διδακτικής της γλώσσας Πανεπιστήμιο Πατρών

Κριτική ανάγνωση: Ιωάννης Τρυφιάτης

Εμπειρογνώμονες Προγράμματος Σπουδών: Γεώργιος Μπαμπινιώτης Καθηγητής Γλωσσολογίας ΕΚΠΑ, Ναπολέων Μήτσης Καθηγητής Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Ευγενία Μαγουλά

Σχεδιασμός - Σελιδοποίηση: Pebble Creative Services

Εικονογράφηση: Χριστίνα Αβδίκου, Pebble Creative Services

Δημιουργία ειδικών Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων: Γεώργιος Σέρχης, Μαρία Στιβακτάκη ΜΑ ΠΕ86, Πηνελόπη Μπόζνου ΠΕ70, Ιφιγένεια Γρατσία ΠΕ02, Ιωάννης Τρυφιάτης

Συντονισμός & Τεχνική Επιμέλεια Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων: Κωνσταντίνος Τσιμπάνης Μηχανικός Πληροφορικής ΕΚΠΑ, Θεόδωρος Θωμάς ΕΔΙΠ ΕΚΠΑ

Ανάπτυξη ψηφιακών μορφών διδακτικού βιβλίου: Pebble Creative Services

Δικαιούχος συγγραφής: ΕΑΔΠΠΑ-Εκδόσεις ΕΚΠΑ

Αντί προλόγου

Αγαπητά μας παιδιά,

Η σειρά βιβλίων «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ» δημιουργήθηκε με αγάπη και φροντίδα από την Ομάδα μας. Εκπαιδευτικοί, γλωσσολόγοι, γραφίστες, εικονογράφοι και ειδικοί στην τεχνολογία συνεργαστήκαμε για να σας προσφέρουμε ελκυστικά και χρήσιμα βιβλία για το μάθημα της Γλώσσας, με την υποστήριξη του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η γλώσσα είναι ένα από τα μεγαλύτερα χαρίσματα του ανθρώπου: με αυτήν επικοινωνούμε, σκεφτόμαστε, μοιραζόμαστε συναισθήματα και όνειρα. Μας συνδέει με την ιστορία και τον πολιτισμό μας, ενώ τα δικά μας γλωσσικά έργα δημιουργούν τον πολιτισμό του μέλλοντος. Ως μάθημα, σας δίνει τα μέσα και τις στρατηγικές για να αναπτύσσετε τις γλωσσικές σας δεξιότητες ώστε να ανταποκρίνεστε στα διαρκώς ποικίλα γλωσσικά περιβάλλοντα. Είναι το «κλειδί» για όλα τα μαθήματα, γι' αυτό η διδασκαλία της στηρίζεται σε σύγχρονα θέματα της επιστήμης, της κοινωνίας, της τέχνης.

Ο τίτλος «Οι αξίες μας» δείχνει πόσο σημαντικό είναι να έχουμε αξίες στη ζωή μας, για να προσδεύουμε και να ζούμε αρμονικά. Στο βιβλίο της 6ης τάξης (Στ') η κεντρική αξία είναι οι ΣΤόχοι. Οι στόχοι είναι σαν μια πυξίδα που μας καθοδηγεί στη ζωή. Τη χρονιά αυτή θα σκεφτούμε ποιους στόχους έχουμε ήδη επιτύχει και ποιους νέους θα βάλουμε καθώς προετοιμαζόμαστε για το γυμνάσιο.

Τα βιβλία αποτελούνται από:

- α) το Βιβλίο Μαθήματος
- β) το Τετράδιο Εργασιών
- γ) τα Ψηφιακά Μαθησιακά Αντικείμενα.

Οι τρεις αυτές πηγές μαζί προσφέρουν πλούσιες ευκαιρίες μάθησης, εμβάθυνσης και δημιουργίας. Τα κείμενα, οι εικόνες και τα λογοτεχνικά αποσπάσματα προσφέρουν αφορμές για συζήτηση, αισθητική απόλαυση και έμπνευση για δημιουργικές δραστηριότητες.

Η εργασία στην τάξη απαιτεί προσπάθεια, αλλά όταν συνεργαζόμαστε και συμμετέχουμε, γίνεται πιο ευχάριστη και ουσιαστική. Έτσι, το ταξίδι μας στη γλώσσα μετατρέπεται σε χαρά, φαντασία και ανακάλυψη.

Σας ευχόμαστε μια όμορφη και δημιουργική χρονιά στον κόσμο της γλώσσας και των αξιών μας!

Η Συγγραφική Ομάδα του Πανεπιστημίου Αθηνών

Συζήτηση

Δραστηριότητα
στο τετράδιο

Βρίσκω ιδέες

Συζητάμε σε ομάδα

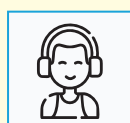
Σχέδιο εργασίας

Κατανόηση
γραπτού λόγου

Πολυτροπικό κείμενο

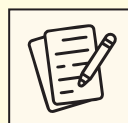
Κατανόηση
προφορικού λόγου

Διδασκαλία
κειμενικού τύπου

Παραγωγή γραπτού λόγου

Ορθογραφία

Διαβάζω

Εργαζόμαστε σε δυάδες

Λήμμα σε λεξικό

Δραματοποίηση

Ακρόαση κειμένου

Βαθμοί δυσκολίας

Ας γνωριστούμε

Περιεχόμενα

6

Τέχνες και πολιτιστική κληρονομιά σελ. 12

	Γλωσσικές δεξιότητες	Κειμενικός τύπος: Περιγραφή
<p>6.1 Οι καλλιτέχνες μάς μιλούν σελ. 14</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Ο Μίκης Θεοδωράκης μιλάει στους μαθητές • Συνέντευξη του μεγάλου Έλληνα εικαστικού Δημήτρη Μυταρά • «Δεν μετράω βραβεία ούτε διακρίσεις. Μου αρέσει απλά να παίζω πιάνο και να δημιουργώ» • Τέχνη και Πολιτισμός	
	 Δημιουργία βιογραφικού σημειώματος	
<p>6.2 Χώροι και αντικείμενα πολιτισμού και τέχνης σελ. 23</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Ένα διαδραστικό μουσείο γρίφων στο Καστελόριζο • Περιγράφοντας έναν πίνακα ζωγραφικής της Εθνικής Πινακοθήκης Δημιουργία μουσείου γρίφων	<ul style="list-style-type: none"> • Περιγράφοντας έναν πίνακα ζωγραφικής της Εθνικής Πινακοθήκης Περιγραφή πίνακα ζωγραφικής

7

Η ελληνική γλώσσα στο παρόν, το παρελθόν και το μέλλον σελ. 36

	Γλωσσικές δεξιότητες	Κειμενικός τύπος: Εξήγηση
<p>7.1 Η δύναμη της έκφρασης σελ. 38</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Η ελληνική γλώσσα στο ψηφιακό περιβάλλον • Γιορτάζουμε την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας: 9 Φεβρουαρίου • Γλώσσα και Γλωσσολογία • Εφηβεία και συναίσθημα	
	 Ψηφιακή παρουσίαση για τον Προκρούστη και τον Δ. Σολωμό	
<p>7.2 Η ελληνική γλώσσα χθες και σήμερα σε διαφορετικούς τόπους σελ. 46</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Ιστορία της ελληνικής γλώσσας • Τι ονομάζουμε ποικιλία στη γλώσσα; • Απ' τη λαλιά μας, θησαυροί! • Κοινωνική ποικιλία • Διάλεκτοι της ελληνικής γλώσσας	<ul style="list-style-type: none"> • Ιστορία της ελληνικής γλώσσας Άρθρο για τη γλώσσα των νέων
	 Δημιουργία λεξικού της γλώσσας των νέων	

Λεξιλόγιο	Γραμματική		
<ul style="list-style-type: none"> • Θεματικό λεξιλόγιο: Τέχνες και πολιτισμός • Οικογένεια λέξεων: «μελοποιώ» 	<ul style="list-style-type: none"> • Διάκριση προτάσεων ως προς τη δομή (απλές, επαυξημένες, σύνθετες, ελλειπτικές) 	6.3 Η τέχνη και ο πολιτισμός μάς μιλάνε... ας ακούσουμε! σελ. 26	Λογοτεχνία <ul style="list-style-type: none"> • Η λάμπα του Παλαμά • Μαρία Κάλλας: Η μεγάλη τραγουδίστρια της όπερας
<ul style="list-style-type: none"> • Ετυμολογία των λέξεων 	<ul style="list-style-type: none"> • Διάκριση προτάσεων ως προς το περιεχόμενο (κρίσεως/αποφαντικές, επιθυμίας/προστακτικές, ερωτηματικές, επιφωνηματικές) 	6.4 Επανάληψη σελ. 34	<ul style="list-style-type: none"> • Η Ενότητα 6 με μια ματιά • Ελέγχω τις γνώσεις μου στην Ενότητα 6

Λεξιλόγιο	Γραμματική		
<ul style="list-style-type: none"> • Θεματικό λεξιλόγιο: Γλώσσα • Ομοηχία • Οικογένεια λέξεων: «καινός» 	<ul style="list-style-type: none"> • Αναφορικές ονοματικές προτάσεις 	7.3 Ο θαυμαστός κόσμος της γλώσσας σελ. 57	Λογοτεχνία <ul style="list-style-type: none"> • Ο αγρός των λέξεων • Η ομιλία του ποιητή Οδυσσέα Ελύτη στους Έλληνες μετανάστες στη Στοκχόλμη
<ul style="list-style-type: none"> • Θεματικό λεξιλόγιο: Φράσεις με τη γλώσσα • Νεοελληνικές διάλεκτοι 	<ul style="list-style-type: none"> • Ευθύς και πλάγιος λόγος 	7.4 Επανάληψη σελ. 60	<ul style="list-style-type: none"> • Η Ενότητα 7 με μια ματιά • Ελέγχω τις γνώσεις μου στην Ενότητα 7

Περιεχόμενα

8

Ένας κύκλος κλείνει, ένας άλλος ανοίγει! σελ. 62

	Γλωσσικές δεξιότητες	Κειμενικός τύπος: Αφήγηση
8.1 Αποχαιρετώντας το δημοτικό σελ. 64	 <ul style="list-style-type: none"> • Αναμνήσεις από το δημοτικό • Αποχαιρετώντας τους μαθητές της Στ' Δημοτικού <ul style="list-style-type: none"> • Αποχαιρετώντας το δημοτικό Δημιουργία ψηφιακής παρουσίασης ή ομιλίας	<ul style="list-style-type: none"> • Αναμνήσεις από το δημοτικό • Αποχαιρετώντας τους μαθητές της Στ' Δημοτικού Αναμνήσεις από τα 6 χρόνια στο δημοτικό
8.2 Με όνειρα και σκέψεις φεύγω από το δημοτικό σελ. 69		

Επετειακά
σελ. 80

Απελευθερωτικός αγώνας των Ελλήνων της Κύπρου σελ. 80
• Η πρώτη προκήρυξη της Ε.Ο.Κ.Α.

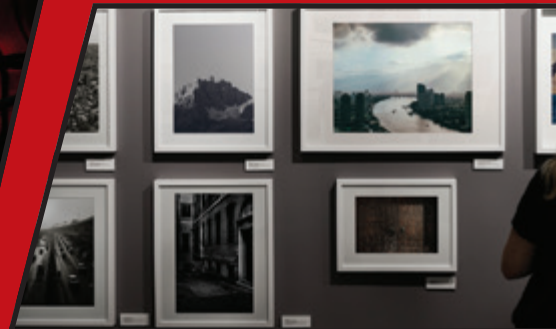
Λεξιλόγιο**Γραμματική**

• Θεματικό λεξιλόγιο: Σχολικά χρόνια			8.3 Ερευνητική εργασία σελ. 74	• Πρόταση 1: Ερευνούμε την Ελληνιστική περίοδο της ελληνικής γλώσσας • Πρόταση 2: Βαδίζοντας στα χνάρια του Δ. Σολωμού
• Ετυμολογία λέξεων		Λογοτεχνία • Ίθάκη • «Φτάσε εκεί που δεν μπορείς!» • Γράμμα στον δάσκαλο λίγο μετά το Νόμπελ...	8.4 Επανάληψη σελ. 79	• Η Ενότητα 8 με μια ματιά

Πάσχα σελ. 82

- Ανάσταση
- Λίγο πριν την Ανάσταση!
- Πάσχα το μυστικόν!

Ενότητα 6

Τέχνες και πολιτιστική κληρονομιά

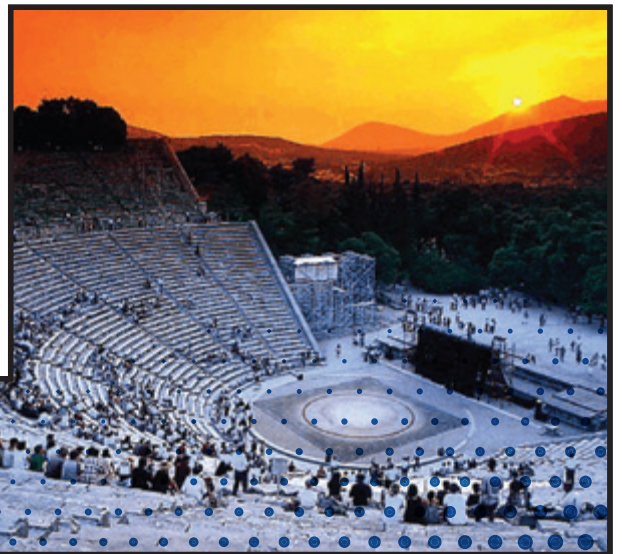
Τι σημαίνει
τέχνη για
εμάς;

Ποιες μορφές
τέχνης
γνωρίζουμε;

Τι σκεφτόμαστε
όταν ακούμε τη
λέξη *πολιτισμός*;

Πώς αντιλαμβανόμαστε
τη φράση *πολιτιστική
κληρονομιά*; Αναφέρουμε
παραδείγματα.

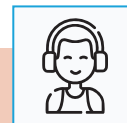
6.1

6.1 Οι καλλιτέχνες μάς μιλούν

Κείμενο 1

Τέχνη και Πολιτισμός

1. Συμπληρώνουμε τα κενά σύμφωνα με τις πληροφορίες από το ηχητικό απόσπασμα.

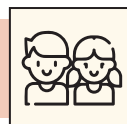
- Τα υλικά και πνευματικά δημιουργήματα είναι .....
- Ο ..... είναι στρατηγική εξέλιξης. Η ..... εγγράφεται μέσα στον ....., ο οποίος μεταδίδεται από γενιά σε γενιά και .....
- Η τέχνη χαρακτηρίζεται ως ..... του πολιτισμού.

2. Η τέχνη μπορεί να λάβει 9 μορφές. Τις καταγράφουμε:

1. αρχιτεκτονική, 2. ...., 3. ....,
 4. ...., 5. ...., 6. ....,
 7. ...., 8. ...., 9. θέατρο

3. Επιλέγουμε ένα θέμα και καταγράφουμε πώς αντιλαμβανόμαστε εμείς αυτές τις έννοιες.

Ανακοινώνουμε στην τάξη συγκρίνοντας τις απαντήσεις μας.

- Τι είναι η τέχνη;
- Τι είναι ο πολιτισμός;

Κείμενο 2

Ο Μίκης Θεοδωράκης μιλάει στους μαθητές

Ο Μίκης Θεοδωράκης τα τελευταία 20 χρόνια της ζωής του επιθυμούσε να επικοινωνεί με μαθητές και φοιτητές. Τα σχολεία συχνά απευθύνονταν σ' αυτόν. Η δυσκολία, όμως, που είχε με την κίνηση δεν του επέτρεπε να παρευρίσκεται στις σχολικές γιορτές. Διαβάζουμε τη συνέντευξη που παραχώρησε στους μαθητές της 6ης τάξης του 12ου Δημοτικού Σχολείου Ξάνθης, το 2008.

Μαθητές: Τι σας ώθησε να γίνετε μουσικός;
Μ.Θ.: Η αγάπη μου για την Τέχνη και, ειδικά, για τη Μουσική.
Μαθητές: Από ποια ηλικία ασχοληθήκατε με τη μουσική;
Μ.Θ.: Συστηματικά από 12 ετών.
Μαθητές: Οι γονείς σας συμφωνούσαν με αυτήν την επιλογή σας;
Μ.Θ.: Βεβαίως.
Μαθητές: Πώς ήσασαν σαν μαθητής στο σχολείο; Είχατε άλλα ενδιαφέροντα;
Μ.Θ.: Μου άρεσε το σχολείο και σχεδόν όλα τα μαθήματα. Ήμουν καλός και είχα πολλά ενδιαφέροντα όπως, λ.χ., τη συλλογή γραμματοσήμων.
Μαθητές: Μουσικός γεννιέσαι ή γίνεσαι;
Μ.Θ.: Γεννιέσαι και εν συνεχεία γίνεσαι.
Μαθητές: Υπάρχει κάποιο μουσικό όργανο που σας γοητεύει ιδιαίτερα;
Μ.Θ.: Η ανθρώπινη φωνή!
Μαθητές: Η έμπνευση έχει όρια;
Μ.Θ.: Όταν υπάρχει, υπάρχει για κάθε στιγμή.
Μαθητές: Έχετε μελοποιήσει στίχους σημαντικών

ποιητών όπως ο Νερούντα και ο Ελύτης. Αναμφίβολα η μουσική σας φέρνει την ποίηση πιο κοντά στον λαό. Με ποια κριτήρια κάνατε την επιλογή της ποίησης που μελοποιήσατε;
Μ.Θ.: Με τη γνώση και με την αγάπη.
Μαθητές: Λέμε πως η μουσική ενώνει τους ανθρώπους και τους λαούς. Πόσο είναι εφικτό αυτό να γίνει στην πράξη;
Μ.Θ.: Νομίζω πως αυτό συμβαίνει πάντα και μόνο η μωρία και η κακία των ανθρώπων μπορεί να το εμποδίσει.
Μαθητές: Κάνοντας τον απολογισμό σας, ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται;
Μ.Θ.: Ότι η Τέχνη είναι απέραντη και η ζωή λίγη...
Μαθητές: Τι συμβουλή έχετε να δώσετε σε νέους καλλιτέχνες;
Μ.Θ.: Για όσους έχουν ταλέντο, δουλειά! Και για όσους δεν έχουν, παύση!

Θεοδωράκης, Μ., *Οι συνεντεύξεις του Μίκη Θεοδωράκη στους μαθητές. (διασκευή)*

4. Βρίσκουμε στο έντυπο ή ψηφιακό* λεξικό τη σημασία των λέξεων και διατυπώνουμε έναν δικό μας σύντομο ορισμό. Στη συνέχεια, καταγράφουμε δύο συνώνυμους τους.

μωρία:		
συνώνυμα:	1.	2.
απολογισμός:		
συνώνυμα:	1.	2.

5. Συζητάμε στην τάξη και συμπληρώνουμε όπου χρειάζεται:

- Το είδος του κειμένου είναι .....
Ο βασικός κειμενικός τύπος που εντοπίζεται είναι:
α. επιχειρηματολογία β. αφήγηση (προσωπικών βιωμάτων) γ. περιγραφή
- Ποιος είναι ο συνεντευξιαζόμενος και ποιο το βασικό θέμα;
.....
- Ποιος είναι ο βασικός χρόνος των ρημάτων του κειμένου;
.....
- Τα γεγονότα και οι απόψεις παρουσιάζονται ως υποκειμενικές ή αντικειμενικές από τον συνεντευξιαζόμενο; Υπάρχουν συμβουλές και προτροπές προς στα παιδιά;

* Χρησιμοποιούμε το ψηφιακό λεξικό της Κοινής νεοελληνικής (βλ. Πύλη για την ελληνική γλώσσα) ή το Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας (βλ. Ακαδημία Αθηνών).

6.1 Οι καλλιτέχνες μάς μιλούν

6. Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ); Βάζουμε ✓

Ο Μίκης Θεοδωράκης...	Σ	Λ
... ασχολήθηκε με τη μουσική τυχαία από την ηλικία των 12 ετών.		
... από τις τέχνες αγαπάει μόνο τη μουσική.		
... είχε ως ενδιαφέρον τη συλλογή γραμματοσήμων.		
... πιστεύει πως μουσικός και γεννιέσαι και γίνεσαι.		
... θεωρεί πως μόνο η ανοησία και η κακία μπορούν να διχάσουν τους ανθρώπους.		
... συμφωνεί πως η μουσική δεν καταφέρνει πάντα να ενώσει τους ανθρώπους.		

7. Συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- Μουσικός τελικά γεννιέσαι ή γίνεσαι; Πώς θα σχολιάζαμε αυτήν τη φράση;
- «Η Τέχνη είναι απέραντη και η ζωή λίγη». Ποια είναι η γνώμη μας σχετικά με αυτό; Πώς το αντιλαμβανόμαστε;

Κείμενο 3

Συνέντευξη του μεγάλου Έλληνα εικαστικού Δημήτρη Μυταρά

6.7

– Τα έργα σας συγκαταλέγονται στην κατηγορία σύγχρονης τέχνης, που σημειώνει κορυφαίες πωλήσεις. Πώς αισθάνεστε για αυτό;

– Εγώ ζωγραφίζω ό,τι μου αρέσει. Ποτέ δεν έκανα κάτι που δεν μου άρεσε ή που δεν ήθελα. Αυτό προϋποθέτει μια ειλικρίνεια, ένα πιστεύω. Και αυτό είναι στοιχείο ποιότητας που απαιτείται σε ό,τι κάνει κάποιος καλλιτέχνης.

– Μπορεί η δημιουργία έργων τέχνης να έχει αποκλειστικό σκοπό το χρήμα;

– Ακούστε να σας πω κάτι: Είχαν βρει μια σειρά από

ζωγραφίες ανθρώπων πάνω στους βράχους που είχαν γίνει πριν από 25.000 χρόνια. Η Τέχνη γίνεται από ανάγκη. Αυτοί λοιπόν στα σπήλαια Λασκό ζούσαν πολύ χειρότερα από εμάς. Ο Βαν Γκογκ, για τον οποίο έχω γράψει ένα ολόκληρο βιβλίο, υπέφερε σε όλη του τη ζωή και τον ζούσε ο αδελφός του. Όμως, ποτέ δεν σταμάτησε να κάνει Τέχνη και σπουδαία έργα τέχνης.

- Πώς βλέπετε την κατάσταση στην Τέχνη;
- Η Τέχνη ποτέ δεν πεθαίνει! Είναι η ανάγκη των ανθρώπων να εκφράζονται. Ανεξάρτητα από πολέμους και κρίσεις.

Παραπολιτικά, Η δημοσίευτη συνέντευξη του μεγάλου Έλληνα εικαστικού Δημήτρη Μυταρά. (διασκευή)

8. Συζητάμε στην τάξη και συμπληρώνουμε:

- Ποιο είναι το βασικό θέμα του κειμένου;.....
- Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα και ποιο είναι το πρόσωπο που κυριαρχεί;
- Ποιο είναι το συμπέρασμα/αποφώνηση του κειμένου;
- Πώς θα χαρακτηρίζαμε το ύφος του κειμένου; α. οικείο β. επίσημο

9. Συμπληρώνουμε τις λέξεις στο κείμενο για τον Δημήτρη Μυταρά.

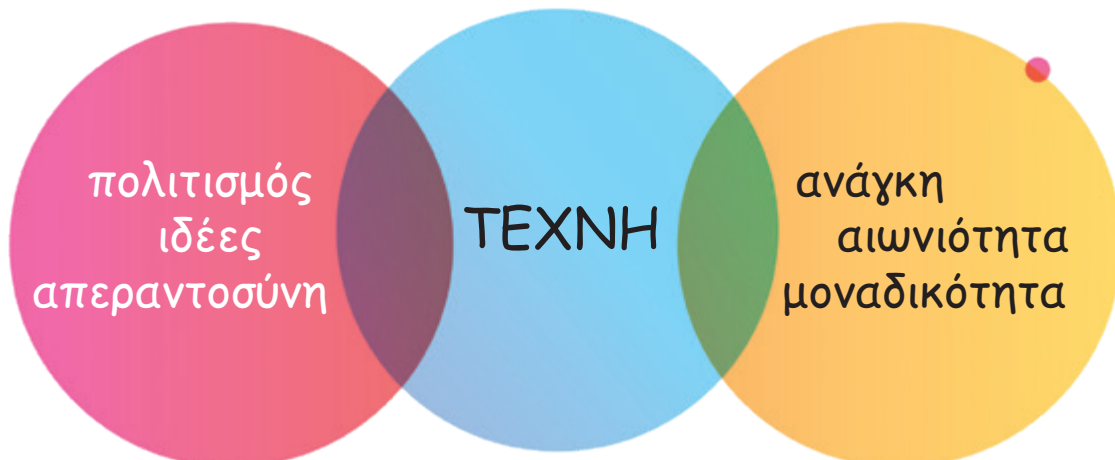
Τα έργα του Δημήτρη Μυταρά συγκαταλέγονται στην κατηγορία της .....

..... Ο μεγάλος καλλιτέχνης ζωγραφίζει ό,τι ..... Ποτέ δεν έκανε κάτι που δεν του άρεσε ή που δεν ήθελε. Αυτό προϋποθέτει μια ..... και αυτό είναι στοιχείο ..... Η Τέχνη γίνεται από ..... Η Τέχνη ποτέ ..... Είναι η ανάγκη των ανθρώπων ..... ανεξάρτητα από ..... και .....

10. Συγκρίνουμε τη φράση του Μ.Θ. «Η Τέχνη είναι απέραντη και η ζωή λίγη» με τη φράση του Δ.Μ. «Η τέχνη γίνεται από ανάγκη και ποτέ δεν πεθαίνει».

Πώς βλέπουν την τέχνη οι δύο μεγάλοι καλλιτέχνες; Γράφουμε τη σύγκρισή μας σε μια παράγραφο. Μας βοηθά το ακόλουθο σχήμα, στο οποίο προσθέτουμε και δικές μας λέξεις που θα χρησιμοποιήσουμε στη δημιουργία της μικρής μας παραγράφου.

Κείμενο 4

6.8

6.9

«Δεν μετράω βραβεία ούτε διακρίσεις. Μου αρέσει απλά να παίζω πιάνο και να δημιουργώ»

Συνέντευξη από τον ταλαντούχο νεότατο Έλληνα μουσικοσυνθέτη κλασικής μουσικής Στέλιο Κ.

Δημοσιογράφος: Σε ποια ηλικία έγραψες την πρώτη σου σύνθεση;

Σ.Κ. Από πολύ μικρός, σχεδόν μωρό, σκάλιζα μελωδίες στο πιάνο, αλλά την πρώτη πιο ολοκληρωμένη μου σύνθεση, νομίζω, την έκανα εκεί γύρω στα 5 μου χρόνια. Ήταν το «Βερόνικα» το κομμάτι που αφιέρωσα στη μεγάλη μου αδερφή!

Δημοσιογράφος: Ποια διαδικασία ακολουθείς για να συνθέσεις ένα κομμάτι;

– Δεν ακολουθώ κάποια ιδιαίτερη διαδικασία απλά κάθομαι στο πιάνο και φτιάχνω μελωδίες, ανάλογα την έμπνευση της στιγμής. Πολύ συχνά, βέβαια, ηχογραφώ με το τάμπλετ μου προκειμένου να μην ξεχάσω κάτι καλό την επόμενη μέρα.

Δημοσιογράφος: Το «Βαλς της Αναγέννησης» στέλνει το παγκόσμιο μήνυμα για την ανάγκη της ευαισθητοποίησης όλων μας για την προστασία του περιβάλλοντος μετά την πανδημία. Πώς εσύ και οι φίλοι σου –η γενιά του μέλλοντος– πιστεύετε ότι μπορούμε να το κάνουμε αυτό εφικτό;

– Νιώθω ότι η μουσική μου εκτός από νότες πρέπει να στέλνει και μηνύματα. Επειδή είμαι μικρός ακόμη και με παρακολουθούν τόσα παιδιά, αισθάνομαι ότι οφείλω να δείχνω το καλό παράδειγμα και να βοηθάω να γίνεται ο κόσμος έστω λίγο καλύτερος. Το περιβάλλον μάς χρειάζεται όλους μικρούς και μεγάλους και δεν υπάρχει χρόνος για χάσιμο.

Δημοσιογράφος: Έχεις πάρει πολλά βραβεία και έχουν γράψει για σένα κορυφαία διεθνή Μέσα. Τι είναι αυτό που σε κάνει περισσότερο χαρούμενο και τι είναι αυτό που ονειρεύεσαι για το μέλλον;

– Η αλήθεια είναι ότι εγώ δεν μετράω βραβεία ούτε διακρίσεις. Μου αρέσει απλά να παίζω πιάνο και να δημιουργώ τις συνθέσεις μου χωρίς να κάνω σχέδια για το μέλλον. Άλλωστε, είμαι 9 χρόνων και είναι πολύ νωρίς ακόμη. Αυτό που με κάνει χαρούμενο είναι να περνάω χρόνο με την οικογένειά μου.

madamefigaro.gr, Δεν κάνω σχέδια για το μέλλον, είμαι 9 χρόνων και είναι πολύ νωρίς ακόμη. (διασκευή)

11. Βρίσκουμε στο λεξικό τη σημασία των παρακάτω λέξεων και διατυπώνουμε έναν δικό μας σύντομο ορισμό.

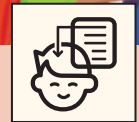
η πανδημία:

η σύνθεση:

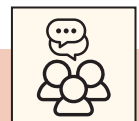
12. Συζητάμε στην τάξη:

- Ποιο είναι το πρόσωπο της συνέντευξης;
- Γίνεται χρήση προσωπικών αντωνυμιών;
- Ποιο είναι το ύφος του κειμένου και γιατί;
- Υπάρχει κάποιο συμπέρασμα στο κείμενο;

13. Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ); Βάζουμε ✓

Ο Έλληνας μουσικοσυνθέτης...	Σ	Λ
... την πρώτη πιο ολοκληρωμένη του σύνθεση, την αφιέρωσε στη μεγάλη του αδερφή.		
... για να συνθέσει ένα κομμάτι απλά κάθεται στο πιάνο και φτιάχνει μελωδίες.		
... νιώθει πως οφείλει να δείχνει το σωστό παράδειγμα, γιατί τον παρακολουθούν πολλά παιδιά.		
... με το «Βαλς της Αναγέννησης» ήθελε να προβάλλει το ταλέντο του.		
... είναι χαρούμενος, όταν παίζει με το τάμπλετ του.		
... μετράει τα βραβεία και τις διακρίσεις, γιατί κάνει συλλογή.		

14. Συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- Πώς κρίνουμε το γεγονός ότι ο νεαρός συνθέτης δεν ασχολείται με τα βραβεία και τις διακρίσεις του; Πιστεύουμε ότι η επιτυχία του μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για άλλους νέους μουσικούς; Επηρεαστήκαμε από την ιστορία του νεαρού μουσικού;
- «Νιώθω ότι η μουσική μου εκτός από νότες πρέπει να στέλνει και μηνύματα». Πώς κρίνουμε την άποψη του νέου συνθέτη;

Θυμάμαι

- Συνήθως ένα *βιογραφικό σημείωμα* γράφεται για επαγγελματικούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς.
- Από την άλλη, μία *αυτοβιογραφία* γράφεται, συνήθως, από κάποιο σπουδαίο πρόσωπο, π.χ. κάποιον καλλιτέχνη, για να γνωστοποιήσει κάποια σημαντικά στοιχεία από τη ζωή του.

6.1 Οι καλλιτέχνες μάς μιλούν

15.

Επιλέγουμε έναν καλλιτέχνη που θαυμάζουμε και κάνουμε μια μικρή έρευνα για τη ζωή του. Διαβάζουμε, ακούμε ή παρακολουθούμε υλικό από συνεντεύξεις του. Έπειτα, διαλέγουμε τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για να μπορέσουμε να σκιαγραφήσουμε την προσωπικότητά του και να γράψουμε ένα σύντομο βιογραφικό για εκείνον.

6.10

6.11

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα
1. Δίνουμε τα ατομικά στοιχεία (π.χ. ονοματεπώνυμο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα).	- 3ο πρόσωπο. - Παρελθόν. - Χρήση ρηματικών φράσεων.	- Ο Μίκης (Μιχαήλ) Θεοδωράκης γεννήθηκε στη Χίο, στις 29 Ιουλίου 1925 και πέθανε στην Αθήνα, στις 2 Σεπτεμβρίου 2021. Ήταν Έλληνας συνθέτης και πολιτικός κρητικής και μικρασιατικής καταγωγής.
2. Αναφέρουμε τις σπουδές του ή γενικά την εκπαίδευση που έχει λάβει.	- Ενεργητική φωνή. - Σαφήνεια και συντομία	- Αρχικά, σπούδασε στο Ωδείο Αθηνών και στη συνέχεια σε Ωδείο στο Παρίσι με κρατική υποτροφία.
3. Γράφουμε κάποια επαγγελματικά του στοιχεία (π.χ. είδος εργασίας).	- Χρήση λέξεων για τη σύνδεση των νοημάτων, π.χ. <i>αρχικά, επίσης, επιπλέον, τέλος</i> κτλ.	- Επιπλέον, μέχρι τον θάνατό του, θεωρούνταν ως ο μεγαλύτερος εν ζωή Έλληνας συνθέτης του 21ου αιώνα. Ένα από τα έργα του είναι η μελοποίηση του <i>Άξιον Εστί</i> του Οδ. Ελύτη.
4. Αναφερόμαστε σε τυχόν τιμητικές διακρίσεις και σε ό,τι άλλο κρίνουμε αξιοσημείωτο από την προσωπική ή την κοινωνική του ζωή.		- Τέλος, του απονεμήθηκε διεθνές μουσικό βραβείο από την Unesco το 2005.

Λεξιλόγιο

6.12

Α. Θεματικό Λεξιλόγιο

1. Δημιουργούμε εκφράσεις σχετικές με την **Τέχνη** και τον **Πολιτισμό** αξιοποιώντας το παρακάτω λεξιλόγιο. Έπειτα, επιλέγουμε 2 εκφράσεις από κάθε κύκλο και γράφουμε μια παράγραφο στο τετράδιό μας.

διαγωνισμός

κινηματογράφος τέχνη

Καλές ζωγραφικής Τέχνες

μνημειακή σύγχρονη ελληνικός

γλυπτική τέχνη αφηρημένη

πολιτισμός

κληρονομιά λαϊκή

παγκόσμια ευρωπαϊκή παράδοση

πνευματική κουλτούρα μνημεία

πνευματικός άνθηση παγκόσμια

1.	1. ....
2.	2. ....
3.	3. ....
4.	4. ....
5.	5. ....
6.	6. ....

2. Συμπληρώνουμε τα πλαίσια:

Ο ορισμός που βρήκαμε στο λεξικό με δικά μας λόγια:

.....
.....

Τα χαρακτηριστικά του εικαστικού: καλλιτέχνης, δημιουργός,

.....
.....

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ

Παραδείγματα με τη λέξη:

1. Ο Γιάννης Τσαρούχης υπήρξε ένας σπουδαίος Έλληνας εικαστικός.
2. ....

Τι δεν είναι ο εικαστικός:

ποιητής, ελαιοχρωματιστής

.....

6.13

B. Οικογένεια λέξεων

1. Ας ανακαλύψουμε τη λέξη **μελοποίηση!**

1. Βρίσκουμε τα συνθετικά της: ..... + ...
2. Αναζητούμε τη σημασία της στο λεξικό της νέας ελληνικής: .....
3. Αναζητούμε την αρχαία σημασία του ρήματος *μελοποιώ* (< *μελοποιέω*) στην *Επιτομή του Λεξικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*. (βλ. *Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα*) Ποιες είναι οι διαφορές με τη νεοελληνική σημασία;
4. Ξεχωρίζουμε το β' συνθετικό «-ποίηση». Βρίσκουμε τις λέξεις που κρύβονται στο κουίζ και τις γράφουμε στο σχήμα. Μας βοηθά και το λεξικό.

2. Λύνουμε το παρακάτω παζλ:

1. Έτσι ονομάζεται η **υποκριτική τέχνη** (ουσ.).
2. Κάνω κάτι **γνωστό** σε ένα ευρύτερο κοινό, συνήθως με επίσημο τρόπο (ρήμα).
3. Προσπαθώ, με τη συμπεριφορά μου να παρουσιάσω μια **πλαστή** εικόνα του εαυτού μου ή της πραγματικότητας που έχει σχέση με εμένα (ρήμα).
4. Συναίσθημα έντονης **ευχαρίστησης**. Αντίθετη λέξη του είναι η απογοήτευση (ουσ.).

1. ....

2. ....ποιώ

**-ποίηση
-ποι-**

3. ....

4. ....

6.1 Οι καλλιτέχνες μάς μιλούν

Γ. Λεξική ορθογραφία

6.14

Συμπληρώνουμε τα κενά και τονίζουμε τις λέξεις.

- ✓ μελοπ.....ώ, μ.....λ.....δία, μ.....λ.....δικότητα
- ✓ καλλιτ.....χνης, κα.....ιτεχνικά, Κα.....ές Τ.....χνες, κα.....λ.....γραφία
- ✓ σκ.....νογραφία, σκ.....νοθ.....σία, παρασκ.....νια, ...κ.....νογράφος, σκ.....νοθέτης
- ✓ ρ.....θμός, ά.....ρυθμος, ρ.....θμικά, ρ.....θμίζω, μεταρ.....θμιση, ταχ.....ρρ.....θμο

Γραμματική

Οι προτάσεις ως προς τη δομή τους

Παρατηρώ

1. Η τέχνη δεν πεθαίνει.
2. Η **ποιοτική** τέχνη **ποτέ** δεν πεθαίνει.
3. Η ποιοτική τέχνη ποτέ δεν πεθαίνει, **διότι παράγει τον πολιτισμό**.
4. Δεν πεθαίνει.

6.15

Κατανού

Βάση της πρότασης είναι το ..... Μία πρόταση όταν περιλαμβάνει μόνο τα απαραίτητα στοιχεία: ....., ... και/χωρίς συμπλήρωμα, λέγεται **απλή** (παράδειγμα 1).

Αν η πρόταση αυτή περιλαμβάνει επιπλέον στοιχεία, τα οποία μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες, ονομάζεται **επαυξημένη** (παράδειγμα 2). Αν η πρόταση περιλαμβάνει μία ή περισσότερες κύριες και μία ή περισσότερες δευτερεύουσες/εξαρτημένες προτάσεις, τότε ονομάζεται **σύνθετη** (παράδειγμα 3). Αν ένας από τους βασικούς όρους της πρότασης παραλείπεται, διότι μπορεί να εννοηθεί εύκολα, η πρόταση χαρακτηρίζεται **ελλειπτική** (παράδειγμα 4).

1. Από την απλή ή επαυξημένη στη σύνθετη πρόταση.

Απλή ή επαυξημένη		Σύνθετη
Τα παιδιά παίζουν πιάνο,	όταν	πηγαίνουν στο ωδείο.
Ο Μίκης Θεοδωράκης δεν πήγαινε σε σχολικές γιορτές,	επειδή	
Θέλω να στέλνω ένα μήνυμα με τη μουσική μου,	γιατί	
Ο Βαν Γκογκ ζούσε σε δύσκολες συνθήκες,	όμως	

2. Από την απλή ή ελλειπτική στην επαυξημένη πρόταση.

Απλή ή ελλειπτική	Επαυξημένη
Ο καλλιτέχνης δημιουργεί. (απλή)	Ο γνωστός καλλιτέχνης της Θεσσαλονίκης δημιουργεί ένα πρωτότυπο έργο για τη γιορτή της μουσικής.
Είναι ο Δημήτρης Μυταράς. (ελλειπτική)	
Παίζει κιθάρα. (απλή)	
Η θεατρική παράσταση ήταν. (ελλειπτική)	

Στην ελληνική γλώσσα το υποκείμενο όταν είναι αντωνυμία συνήθως παραλείπεται, επειδή το πρόσωπο που ενεργεί δηλώνεται από την κατάληξη. Επομένως, η απουσία της προσωπικής αντωνυμίας δεν θα δημιουργεί ελλειπτική πρόταση, π.χ. «Πηγαίνουμε αύριο εκδρομή» (απλή πρόταση)/ «Εμείς πηγαίνουμε αύριο εκδρομή» (απλή, με έμφαση στο πρόσωπο).

Κείμενο 5

Ένα διαδραστικό μουσείο γρίφων στο Καστελόριζο

Στο ανατολικότερο άκρο της Ελλάδας και της Ευρώπης, στο ακριτικό και πανέμορφο Καστελόριζο, φιλοξενείται τα τελευταία χρόνια ένα πρωτότυπο διαδραστικό μουσείο, που δίκαια συγκεντρώνει τα βλέμματα μικρών και μεγάλων. Πρόκειται για το μοναδικό στην Ελλάδα Μουσείο Γρίφων. Εμπνευστής και ιδρυτής του ένας μαθηματικός, ο κύριος Χ., που γνωρίζει σπιθαμή προς σπιθαμή το Καστελόριζο.

Το Μουσείο Γρίφων στεγάζεται στο πατρογονικό του σπίτι κατασκευασμένο το 1887. Είναι ένα διώροφο αρχοντικό με όλα τα χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής των σπιτιών του Καστελόριζου. Στους δύο ορόφους του αρχοντικού ο επισκέπτης θα βρει περισσότερους από 4.000 γρίφους από κάθε γωνιά της γης. Οι 700 απ' αυτούς αποτελούν έμπνευση, σχεδιασμό και κατασκευή του ίδιου, που με όρεξη και μεράκι συνεχίζει να εμπλουτίζει τη συλλογή του κατασκευάζοντας συνεχώς και-

νούριους από διάφορα υλικά, όπως πλαστικό, ξύλο, μέταλλο, αλλά και ύφασμα. Αναζητούσε, έβρισκε και αγόραζε γρίφους από παντού κι όταν ήρθε η ώρα να μεταφερθούν από την Αυστραλία στο Καστελόριζο, χώρεσαν μέσα σε εβδομήντα πέντε μεγάλες κούτες!

Εκείνο που διαφοροποιεί το συγκεκριμένο μουσείο από τα υπόλοιπα είναι ότι εδώ ο επισκέπτης μπορεί να περιεργαστεί όλα τα εκθέματα-γρίφους, να προσπαθήσει να τα λύσει

6.2 Χώροι και αντικείμενα πολιτισμού και τέχνης

και να μάθει την ιστορία τους μέσα από την ξενάγηση που γίνεται. Το μουσείο αυτό είναι η χαρά των παιδιών! Τα συνολικά πενήντα πέντε παιδιά του νησιού από όλες τις τάξεις (νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο) είναι οι θαμώνες του μουσείου.

Ο ιδρυτής του μουσείου δεν κρύβει τη χαρά και την ικανοποίησή του γι' αυτό, αφού έτσι επιτυγχάνεται ένας από τους βασικούς σκοπούς του Μουσείου Γρίφων, που είναι «η πνευματική άσκηση, η απόκτηση μηχανικών εμπειριών και η ομαδική συνεργασία παράλληλα με την ψυχαγωγία και την ανάπτυξη δημιουργικών ικανοτήτων».

«Κάθε γρίφος, κυρίως τα τρισδιάστατα λογικά και εκπαιδευτικά παιχνίδια», τονίζει ο κ. Χ., «είναι ένα διαφορετικό άθλημα για το μυαλό. Να προσθέσω δε πως αν τα μαθηματικά διδάσκονταν με γρίφους, θα αποτελούσαν το πιο εύκολο και αγαπημένο μάθημα για όλα τα παιδιά!».

Ένα συναρπαστικό Μουσείο Γρίφων στο Καστελόριζο, in.gr. (διασκευή)

1. Συζητάμε στην τάξη:

- Το παραπάνω κείμενο είναι:
α) κείμενο επιχειρημάτων **β)** αφηγηματικό κείμενο **γ)** περιγραφικό κείμενο
- Πού βρίσκεται «το σπίτι των γρίφων»; Ποια είναι η λειτουργία του;
- Τι είδος κτίσματος περιγράφεται; Αναφέρουμε κάποιες πληροφορίες για αυτό (π.χ. όνομα, ιστορία, χαρακτηριστικά);
- Περιγράφουμε πώς είναι το κτίριο εξωτερικά και εσωτερικά.
- Εντοπίζουμε στο κείμενο λέξεις που δείχνουν τα συναισθήματα του ιδρυτή του Μουσείου. Τι τον κάνει να νιώθει έτσι; Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματα του δημιουργού του κτίσματος;

2. Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση:

1. Το κείμενο είναι:

α. άρθρο

β. ημερολόγιο

γ. αυτοβιογραφία

2. Ο ιδρυτής του Μουσείου προτείνει:

α. να διδάξει μαθηματικά στα παιδιά

β. τα μαθηματικά να διδάσκονται με γρίφους

γ. να φτιαχτούν παιχνίδια για τα μαθηματικά

3. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή των γρίφων του μουσείου είναι...

α. μόνο ξύλο

β. μέταλλο και ύφασμα μόνο

γ. πλαστικό, ξύλο, μέταλλο και ύφασμα

4. Ένας από τους στόχους του μουσείου είναι η...

α. ανάπτυξη δημιουργικών ικανοτήτων

β. προσέλκυση τουριστών στο νησί

γ. η οικονομική ανάπτυξη του νησιού

3. Γινόμαστε δημοσιογράφοι.

Συντάσσουμε ερωτήσεις τις οποίες θα απευθύνουμε στον δημιουργό του Μουσείου Γρίφων στο Καστελόριζο. Σκεφτόμαστε πρωτότυπες ερωτήσεις για να λύσουμε τις απορίες μας για αυτό το ξεχωριστό μουσείο.

4. Κάνουμε μια μικρή έρευνα.

- Αναζητούμε και μελετάμε διάφορα είδη γρίφων από διαφορετικές κουλτούρες και εποχές.
- Σχεδιάζουμε και κατασκευάζουμε ομαδικά τον δικό μας γρίφο χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά (πλαστικό, ξύλο, μέταλλο, χαρτί).
- Δημιουργούμε ένα μικρό μουσείο γρίφων στο σχολείο μας, όπου εκθέτουμε τις κατασκευές μας.

Κείμενο 6

Περιγράφοντας έναν πίνακα ζωγραφικής της Εθνικής Πινακοθήκης

Η «Παιδική συναυλία» είναι ένα από τα πιο τολμηρά έργα του Ιακωβίδη από την άποψη της τεχνικής και του φωτισμού. Το έργο ζωγραφίστηκε δύο φορές. Ο πρώτος πίνακας εκτέθηκε το 1896, στη διάρκεια των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα. Τα χρώματά του ήταν πιο ψυχρά, πιο γκριζα. Ο Ιακωβίδης το ξαναζωγράφησε, για να το στείλει στη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού του 1900, όπου και βραβεύτηκε. Αυτό το δεύτερο έργο θαυμάζουμε τώρα στην Εθνική Πινακοθήκη. Αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά και πιο διάσημα έργα της νεοελληνικής τέχνης.

Παιδική συναυλία, Γεώργιος Ιακωβίδης, Εθνική Πινακοθήκη

Αρχικά, ο πίνακας αποπνέει αίσθηση ζωντάνιας λόγω της χαρούμενης σκηνής που διαδραματίζεται στο ολοφώτεινο δωμάτιο ενός χωριάτικου σπιτιού, το οποίο φωτίζεται από δύο παράθυρα, ένα αριστερά και ένα στο κέντρο. Είναι μάλλον ανοιξιάτικη μέρα καθώς δημιουργεί έντονες σκιές στις φιγούρες και έντονα φωτισμένα περιγράμματα, όπως στην περίπτωση του παιδιού με το τύμπανο. Τα χρώματα του έργου είναι η ώχρα, το καφετί και γενικότερα τα γήινα.

Ακολουθως παρουσιάζεται μια ομάδα παιδιών μέσα σε ένα δωμάτιο, τα οποία παίζουν μουσική, για να διασκεδάσουν ένα νήπιο που απλώνει τα χεράκια της και το κρατάει η μητέρα του. Ο πρώτος νεαρός μουσικός, ο καθιστός, παίζει τύμπανο, ο δεύτερος τεντώνεται για να φυσήξει με δύναμη τη σάλπιγγα, ο τρίτος, που μισοκρύβεται, φαίνεται να παίζει φουσαρμόνικα και ο τέταρτος που στέκεται λίγο

6.2 Χώροι και αντικείμενα πολιτισμού και τέχνης

μακριά, μη έχοντας αληθινό μουσικό όργανο, φυσάει με δύναμη ένα ροδοκόκκινο ποτιστήρι. Όλα τα παιδιά είναι ξυπόλητα. Η μεγαλύτερη αδελφή κάθεται μπροστά στο κεντρικό ανθοστόλιστο παράθυρο.

Ο ζωγράφος «βλέπει» τη σκηνή του από ψηλά, γι' αυτό οι σανίδες του πατώματος έχουν απεικονιστεί με αυτόν τον τρόπο. Σε αυτό το ηχηρό, γεμάτο ζωντάνια, πανηγύρι κυριαρχεί το φως και το χρώμα. Πρωταγωνιστές είναι οι άνθρωποι, οι εκφράσεις, οι κινήσεις και τα συναισθήματά τους. Τελειώνοντας, ατενίζοντας τον πίνακα του Ιακωβίδη πολλά συναισθήματα κατακλύζουν τον θεατή, όπως χαρά, ελπίδα, ηρεμία και εμπιστοσύνη, ενώ διάφορες σκέψεις ανακαλούνται στη μνήμη του από τη χαρούμενη και ανέμελη παιδική του ηλικία.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, Παιδική συναυλία. (διασκευή)

5. Συζητάμε στην τάξη και συμπληρώνουμε όπου χρειάζεται:

Απαντούμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποια στοιχεία του πίνακα δείχνουν ότι πρόκειται για μια άλλη εποχή;
- Πώς αποτυπώνεται η ευχάριστη ατμόσφαιρα που επικρατεί στο σπίτι;
- Γράφουμε ποια στοιχεία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον πίνακα:

α. .... β. ....

- Ποιες εντυπώσεις και ποια συναισθήματα δημιουργούνται κοιτάζοντας τον πίνακα;

6. Ενώνουμε τα στοιχεία της Α' στήλης με τα αντίστοιχα στη Β' στήλη, κοιτώντας τον πίνακα του κειμένου 6 από αριστερά προς τα δεξιά.

A' στήλη
1. Ο πρώτος μουσικός
2. Ο δεύτερος μουσικός
3. Ο τρίτος μουσικός
4. Ο τέταρτος μουσικός

B' στήλη
φυσάει τη σάλπιγγα
φυσάει ένα ποτιστήρι
παίζει τύμπανο
παίζει φουσαρμόνικα

Κειμενικός τύπος: Περιγραφή

Εντοπίζουμε τη δομή και τα γλωσσικά στοιχεία στο κείμενο «Περιγράφοντας έναν πίνακα ζωγραφικής της Εθνικής Πινακοθήκης».

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα από το κείμενο
1. Εισαγωγή Αναφορά στο αντικείμενο, τον τόπο, τον χρόνο, το πρόσωπο/τα πρόσωπα που συνδέονται με αυτό.	ρήματα στο παρόν, παθητική φωνή, 3 ^ο πρόσωπο, ουσιαστικά, χρονολογίες, κύρια ονόματα	- Η «Παιδική συναυλία» είναι ένα από τα πιο τολμηρά έργα του .... - Το έργο .....

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα από το κείμενο
2. Ανάπτυξη • Γενική εντύπωση που προκαλεί και αιτιολόγηση (μέγεθος, χρώματα, μορφή, τεχνοτροπία κ.λπ.).	1. Η πρώτη εντύπωση...	• Αρχικά, ο πίνακας αποπνέει αίσθηση ζωντάνιας...
	2. Επίθετα και επιθετικοί προσδιορισμοί, π.χ. επιβλητικός, ζωντανός, αδιάφορος...	....
	3. Συνδετικές λέξεις: αρχικά, παράλληλα, επιπλέον κτλ.	....
• Λεπτομερής περιγραφή των δομικών μερών του έργου, της αναπαράστασης, του συμβολισμού. Επιμέρους ανάλυση σημαντικών μερών και σημείων.	1. Προσεκτική επιλογή επιθέτων. 2. Τοπικά επιρρήματα, π.χ. πάνω, κάτω, αριστερά, δεξιά κτλ.	....
3. Επίλογος Σκέψεις και τα συναισθήματα, προβληματισμοί, προτάσεις	Ρήματα αισθήσεως, κρίσεως, άποψης, αφηρημένα ουσιαστικά.	....

7. Ένας πίνακας ζωγραφικής μάς... μιλάει με τον δικό του τρόπο.

Σε μία πρόσφατη επίσκεψή μας στην Εθνική Πινακοθήκη θαυμάσαμε αρκετούς πίνακες ζωγραφικής. Ένας που μας κέντρισε το ενδιαφέρον μας είναι η «Παιδική συμφωνία». Έτσι, αποφασίσαμε να γράψουμε ένα άρθρο στο ιστολόγιο της τάξης μας, στο οποίο θα περιγράψουμε τον συγκεκριμένο πίνακα και στη συνέχεια θα αφηγηθούμε μία φανταστική ιστορία σχετική με τα όσα απεικονίζονται στον συγκεκριμένο πίνακα του Γ. Ιακωβίδη.

Παιδική συμφωνία,
Γεώργιος Ιακωβίδης

6.2 Χώροι και αντικείμενα πολιτισμού και τέχνης

Λεξιλόγιο

A. Ετυμολογία των λέξεων

Φίλιππος: Παιδιά, ξέρετε ότι οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία; Για παράδειγμα, η λέξη **ζωγράφος** είναι αρχαία.

Ελπίδα: Χμμ... Δεν το είχα σκεφτεί! Όταν καταλαβαίνουμε τι σημαίνει δεν το ψάχνουμε παραπάνω.

Ούμα: Φαίνεται ενδιαφέρον να μάθουμε την ιστορία των λέξεων!

Δάσκαλος: Πολύ καλή σκέψη, παιδιά. Πράγματι, η επιστήμη της Ετυμολογίας, που μελετάει την εξέλιξη των λέξεων, μας βοηθάει να ανακαλύψουμε πώς σχηματίστηκαν οι λέξεις στο παρελθόν!

Παρατηρώ

- **ζωγράφος** → **ζω-** [< αρχ. ζωή] + **-γράφος** [< αρχ. γράφω], π.χ. *Τά γράμματά τε και ζωγραφήματα* (= Τα γράμματα και τα ζωντανά πράγματα).
- **ωραίος** → [< αρχ. ώραϊος < ώρα] + **-ιος**, π.χ. *Ἐπει δ' ἔς ἡβην ἦλθεν ώραϊαν γόμων, καλούσιν αὐτὴν Θεονόην* (= Στην κατάλληλη ώρα όμως σαν έφτασε για γάμο, την είπαν Θεονόη).
- **πολιτισμός** → [< αρχ. πολίτης] + **-ισμός**, π.χ. *Τό παν δὴ διέτριβεν ἐν τῇ Ακαδημείᾳ τὸν πολιτισμὸν ἐκτοπίζων* (= Περνούσε τον καιρό του στην Ακαδημία παραμελώντας τη δημόσια διοίκηση).
- Τι παρατηρούμε ως προς την αρχική σημασία των λέξεων; Είναι ίδια με τη σημερινή;

Κατανόω

Η λέξη **ζωγράφος** στα αρχαία ελληνικά ήταν σύνθετη και σήμαινε «αυτόν που αναπαριστά με σχέδια ή χρώματα τη ζωή, δηλαδή ανθρώπους, ζώα και φυτά».

Η λέξη **ωραίος** στα αρχαία ελληνικά σήμαινε «αυτός που συμβαίνει στην ώρα του, στην κατάλληλη εποχή», ενώ σήμερα σημαίνει «όμορφος».

Τέλος, η λέξη **πολιτισμός** περιέχει τη λέξη **πολίτης** και αρχικά σήμαινε «τα πολιτικά πράγματα, τη δημόσια διοίκηση». Σήμερα, σημαίνει .....και αποτελεί σημασιολογικό δάνειο από τη γαλλική λέξη *civilisation*. Από τα προηγούμενα παραδείγματα είναι σαφές ότι η σ .....αλλάζει κάποιες φορές, όχι όμως και η ο .....

1. Αφού τεμαχίσουμε τις λέξεις στα επιμέρους συστατικά τους...

... να εντοπίσουμε με τη βοήθεια του ετυμολογικού μέρους του ψηφιακού λεξικού της Κοινής νεοελληνικής την αρχική λέξη (ριζική λέξη) από την οποία προέκυψαν, όπως το παράδειγμα.

Λέξεις	Τεμαχισμός λέξης	Αρχική λέξη
απόκτηση	από- + -κτηση	< αρχ. κτῶμαι
εμπνέω		
αντικείμενο		
ευαίσθητος		

Γραμματική

Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους

6.18

Παρατηρώ

1. Ο πίνακας με την πρώτη ματιά προκαλεί δέος στον θεατή.
2. Τα μαθηματικά να διδάσκονται με χρίφους!
3. Τι είναι η τέχνη και τι ο πολιτισμός;
4. Αχ, τι όμορφος πίνακας!

Κατανώ

Οι προτάσεις, εκτός από τη διάκρισή τους ως προς τη **δομή**, διακρίνονται και ως προς το **περιεχόμενο**. Συγκεκριμένα, έχουμε προτάσεις **κρίσεως** ή **αποφαντικές** (παράδειγμα 1), **επιθυμίας** ή **προστακτικές** (παράδειγμα 2), **ερωτηματικές** (παράδειγμα 3) και **επιφωνηματικές** (παράδειγμα 4).

Μαθαίνω

Οι προτάσεις **κρίσεως** μας δίνουν μια πληροφορία είτε διατυπώνουν μία άποψη είτε κρίνουν κάτι και καταλήγουν σε **τελεία**.

Οι προτάσεις **επιθυμίας** δηλώνουν μία επιθυμία ή ευχή ή ανακοίνωση μιας προσταγής ή απαγόρευσης ή προτροπής κτλ. και καταλήγουν σε **τελεία** ή **θαυμαστικό**.

Οι **ερωτηματικές** προτάσεις διατυπώνουν μία ερώτηση ή μία απορία και καταλήγουν σε **ερωτηματικό**.

Τέλος, οι **επιφωνηματικές** προτάσεις εκφράζουν έκπληξη, θαυμασμό, αηδία, γενικά κάποιο έντονο συναίσθημα και καταλήγουν σε **θαυμαστικό**.

1. Φτιάχνουμε τέσσερις διαφορετικές προτάσεις από κάθε είδος ως προς το περιεχόμενό τους.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΕΙΔΟΣ
	κρίσεως/αποφαντικές
	επιθυμίας/προστακτικές
	ερωτηματικές
	επιφωνηματικές

Κείμενο 7

6.19

Η λάμπα του Παλαμά

Στο κείμενο που ακολουθεί θα διαβάσουμε για έναν μεγάλο Έλληνα λογοτέχνη της Νέας Αθηναϊκής Σχολής, τον Κωστή Παλαμά, ο οποίος μας άφησε μια μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά. Ας δούμε, λοιπόν, κάποιες λεπτομέρειες από τη ζωή αυτού του λογοτέχνη.

Μια φορά κι έναν καιρό, σαν χτες ήταν αυτό, μέσα στην καρδιά τούτης της πολιτείας στέκονταν ένα σπίτι χωρίς θορύβους, όπως στέκεται μian εκκλησιά. Του Παλαμά το σπίτι ήταν. Εκεί στην αρχή της οδού Ασκληπιού.

Όσοι πέρασαν από κείνο το σπίτι, δεν γίνεται να ξεχάσουν το γραφείο του ποιητή, ταρघαστήρι του Γύφτου. «Το κελί μου», έτσι τόλεγε ο μεγάλος κοσμοκαλόγερος της ασάλευτης ζωής, που διάβαινε εμπνευσμένος, δοξασμένος και απόμερος, μέσα στην πολιτεία και στη μοναξιά του. Ένα μέτριο, παλιό δωμάτιο, που τα σανίδια του είχαν πάρει το χρώμα του βιολιού. Ξεχειλίζει από τα βιβλία και χαρτιά. Βγαίνουν από παντού και κατακυριεύουν το στενάχωρο καμαράκι. Ξεχύνονται από τα ράφια, στοιβάζονται ως το ταβάνι, πρόβελναν από τα συρτάρια, σκάλωναν στα τραπέζια, στριμώχνονταν στα κουφώματα των κλειστών παραθυριών. Και πάνου στο γραφείο ήταν πάλι άλλα βιβλία κι άλλα περιοδικά, σωρός και πίσω από όλα αυτά τα χαρτιά έβγαινε ο Παλαμάς να μας δεχτεί, όπως ένας πολεμιστής βγαίνει πίσω απ' το μετερίζι που κάθεσαι και φυλάει ταμπουρωμένος. Ήταν πάντα του ο τύπος του πνευματικού ανθρώπου, έτσι όπως τον φαντάζεται ένας νέος. Λεπτοκαμωμένος, λιγνός, με φίνα χαρακτηριστικά, με ανήσυχα χέρια πολύ χλωμά, δουλεμένα θαρρείς στο μαστιχοκέρι. Μα μέσα σε όλα και πάνου απ' όλα κείνα τα μοναδικά μάτια, του Παλαμά τα μάτια. Φώλιαζαν κάτω από φρύδια μεγάλα σα φτερούγες. Από κει από κάτω σε κοίταζαν μαύρα, φεγγερά από στόχαση και τρυφερή εγκαρδιότητα.

Μέσα σε κείνο το κελί γράφτηκε όλο το έργο του ποιητή, σαράντα χρόνια αράδα, χρόνο στο χρόνο, μήνα στο μήνα, μέρα στη μέρα. Έξω από του Ξενόπουλου το κελί δεν ξέρω άλλο πνευματικό αργαστήρι στην Αθήνα, τόσο αγιασμένο από την ακοίμητη δουλειά ενός συγγραφέα. Και πάνω σ' αυτό το πελώριο έργο, έφεγγε όλα αυτά τα χρόνια κείνη η λάμπα, της Αθήνας τ' αγιοκάντηλο. Ήτανε μια φτωχική λάμπα του πετρελαίου κι είδε ένα ένα όλους τους παλαμικούς στίχους να γεννιούνται μέσα στον φτερωτό περίγυρό της. Δεν το σώσαμε να γλιτώσουμε κείνο το σπίτι, κείνο το κελί, κείνο τ' αργαστήρι, κείνο το γραφείο, ίσως ούτε κείνη τη λάμπα. Να τα σώσουμε και να τα κρατήσουμε για την Ελλάδα την παντοτινή, μαζί με την καρέκλα του Παλαμά, μαζί με το καλαμάρι του και με τα μπουκωμένα ράφια του. Όμως ένα έθνος που όλη η ιστορία του, η ζωή του όλη κι η δόξα του στάθηκαν μόνο και μοναχά πνευματική υπόθεση, πρέπει να καταλαβαίνει και να σώζει τ' ακριβά του και τα κειμήλιά του, θέλει πρόσωπα είναι, θέλεις πράγματα άψυχα όσο είναι καιρός.

Μυριβήλης, Σ., *Νέα Εστία*, τχ. 329, σ. 1042.

1. Συζητάμε στην ομάδα και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- Πώς αποκαλούσε ο ποιητής το γραφείο του; Για ποιον λόγο θεωρούμε ότι του είχε δώσει αυτήν την ονομασία;
- Πώς περιγράφεται το σπίτι του Κωστή Παλαμά στο παραπάνω κείμενο;
- Αναζητούμε ποιήματα του Κωστή Παλαμά και τα απαγγέλλουμε στην τάξη.

2. Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ); Βάζουμε ✓

	Σ	Λ
Το σπίτι του Παλαμά βρισκόταν σε ένα ήσυχο μέρος του δρόμου.		
Το πάτωμα του δωματίου του ήταν στρωμένο με πλακάκια.		
Το γραφείο του ήταν καινούριο, ευρύχωρο και φωτεινό.		
Τα χαρτιά και τα βιβλία του ποιητή έφταναν ως το ταβάνι.		
Ο Παλαμάς ήταν κοινωνικός άνθρωπος.		
Τον Στρατή Μυριβήλη εντυπωσίαζαν τα μάτια του Παλαμά.		
Στο «κελί» του ο Παλαμάς έμεινε πάνω από 40 χρόνια και έγραψε όλο του το έργο.		
Την εποχή που ζούσε ο ποιητής δεν υπήρχε ηλεκτρικό ρεύμα.		
Δεν σώθηκαν τα βασικά αντικείμενα που χρησιμοποιούσε στο γραφείο του ο Παλαμάς.		

3. Ανατρέχουμε στο κείμενο και εντοπίζουμε:

- τη λάμπα του Παλαμά και την περιγραφή της.

.....

.....

- δύο προτάσεις που να περιγράφουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του ποιητή.

.....

.....

Κείμενο 8

Μαρία Κάλλας

Η μεγάλη τραγουδίστρια της όπερας

Η Σεσίλια Σοφία Άννα Μαρία Καλογεροπούλου, γνωστή στο κοινό ως Μαρία Κάλλας, υπήρξε αναμφίβολα η μεγαλύτερη λυρική τραγουδίστρια του 20ού αιώνα. Στο παρακάτω απόσπασμα θα γνωρίσουμε τα πρώτα βήματα αυτής της μεγάλης καλλιτέχνιδος.

Μια βόλτα στο Μανχάταν ήταν αρκετή για να καταλάβει κανείς ότι σ' αυτό το μικρό νησί της Αμερικής χτυπούσε η καρδιά του εμπορίου. Αυτός ήταν ο τόπος που έζησε τα πρώτα παιδικά της χρόνια η Μαρία. Στους ατέλειωτους δρόμους της πόλης ξεφύτρωσε το Χρηματιστήριο, η γνωστή Γουόλ Στριτ, και τα αμέτρητα θέατρα του Μπροντγουέι.

Λίγους δρόμους πιο κάτω βρισκόταν το μικρό διαμέρισμα όπου ζούσε με τους γονείς της και τη μεγαλύτερή της αδελφή, Τζάκι. Μπαίνοντας κανείς στο σπίτι συναντούσε μια τεράστια πιανόλα και ένα παλιό γραμμόφωνο. Αυτά φανέρωναν την επιθυμία της μητέρας των κοριτσιών να τους μεταδώσει τη μεγάλη αγάπη της για τη μουσική.

Παρότι τα οικονομικά της οικογένειας δεν πήγαιναν τόσο καλά, η Ευαγγελία επέμενε να παρέχει στις κόρες της ό,τι μπορούσε σε σχέση με τη μουσική τους εκπαίδευση. Κάποια στιγμή ένα ωραίο πιάνο αντικατέστησε την πιανόλα. Η Τζάκι ξεκίνησε μαθήματα πιάνου πρώτη. Λίγο αργότερα ακολούθησε και η Μαρία.

Όταν η Μαρία ήταν πέντε ετών, έμαθε για ένα διαφορετικό είδος μουσικής που ταξίδεψε από την Ιταλία σε ολόκληρο τον κόσμο, την όπερα. Το είδος αυτό ένωνε τη μουσική με τον λόγο. Οι καλλιτέχνες της όπερας έπαιζαν τον ρόλο τους τραγουδιστά με τη συνοδεία μιας ορχήστρας.

Αναζήτησε αμέσως να ακούσει όπερες, όπως Αϊντα και η Τόσκα. Τις απολάμβανε κολλημένη στο παλιό γραμμόφωνο, σε μια όμορφη γωνιά του σπιτιού της. Παρέα με την αδελφή της σιγοτραγούδησαν τις πρώτες άριες από γνωστές όπερες.

Τα Κυριακάτικα πρωινά η οικογένεια Καλογεροπούλου καθόταν στο σαλόνι ακούγοντας τη Μαρία

6.20

να τραγουδά και να παίζει πιάνο. Ένα πρωινό η μητέρα της είχε καθίσει στον καναπέ και την άκουγε μαγεμένη. Σκεφτόταν πόσο μεγάλο ταλέντο είχε η κόρη της. Κάποτε θα έφτανε ψηλά. Βυθισμένη στις σκέψεις της δεν πήρε είδηση ότι έξω από το παράθυρό τους είχαν μαζευτεί οι γείτονές τους. Άκουγαν με έκπληξη, αλλά και θαυμασμό τη Μαρία να τραγουδά, επευφημώντας και χειροκροτώντας. Έδειχναν αποφασισμένοι να μην πάνε πουθενά αν δεν τους έλεγε ένα τραγούδι.

Το καλοκαίρι του 1937 βρήκε τη Μαρία στην Αθήνα. Δεν είχε ακόμα συνηθίσει το ζεστό κλίμα της Ελλάδας. Περπατούσε βιαστικά στην οδό Μάρνη, στην καρδιά της πόλης. Βιαζόταν να φτάσει στο Εθνικό Ωδείο. Καθώς έτρεχε για να περάσει το φανάρι, χιλιάδες σκέψεις τριγύριζαν στο μυαλό της. Πώς είχαν γίνει όλα τόσο γρήγορα; Δεν είχε ούτε η ίδια καταλάβει.

Η Μαρία έγινε φοιτήτρια του Εθνικού Ωδείου! Ο ιδρυτής και διευθυντής του ωδείου, Μανόλης Καλομοίρης, είχε ξεχωρίσει τις σπάνιες φωνητικές ικανότητες της νεαρής κοπέλας και της είχε προσφέρει υποτροφία. Τη στεναχωρούσε μόνο το μικρό ψέμα που είχε αναγκαστεί να του πει για να καταφέρει να γραφτεί στο Ωδείο! Την εποχή εκείνη για να φοιτήσει κάποιος σε ένα ωδείο έπρεπε να είναι δεκαέξι ετών! Η Μαρία ήταν τότε μόνο δεκατριών και έπεισε τη μαμά της να δηλώσει στο δελτίο εγγραφής πως ήταν δεκαέξι.

Οι πρώτες δημόσιες εμφανίσεις της σε συναυλίες του Εθνικού Ωδείου δεν άργησαν να ξεκινήσουν. Εκτός από τα μαθήματα του τραγουδιού, η Μαρία άρχισε να παρακολουθεί και τα υπόλοιπα υποχρεωτικά θεωρητικά μαθήματα. Αλλά δεν το έκανε με το ίδιο κέφι, γιατί δεν καταλάβαινε τη σημασία τους στη γενικότερη μουσική της μόρφωση. Αντιθέτως, τα έβρισκε φοβερά βαρετά. Ίσως για αυτόν τον λόγο δεν ολοκλήρωσε τις σπουδές της και δεν πήρε δίπλωμα από το Εθνικό Ωδείο.

*Μπογδάνη-Σουχιούλ Δ., Μαρία Κάλλας:
Ζώντας μόνο για την τέχνη.*

4. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Τι πιστεύουμε ότι συνέβαλε στο να γίνει η Μαρία Κάλλας η μεγαλύτερη λυρική τραγουδίστρια του 20ου αιώνα; Υπογραμμίζουμε στο κείμενο στοιχεία που απαντούν στο συγκεκριμένο ερώτημα.
- Η Μαρία Κάλλας αναζητούσε να ακούει όπερες, όπως η Αϊντα και η Τόσκα, τις απολάμβανε κολλημένη στο παλιό γραμμόφωνο. Υπάρχει κάποιο είδος τέχνης που μας μαγνητίζει τόσο πολύ όπως η όπερα τη Μαρία Κάλλας;

5. Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση:

Το πρώτο μουσικό όργανο που υπήρχε στο σπίτι της Μαρίας Κάλλας ήταν...

α. το πιάνο

β. η πιανόλα

γ. η κιθάρα

Στην ηλικία των 5 ετών η Μαρία Κάλλας...

α. ταξίδεψε στην Ιταλία

β. ανακάλυψε την όπερα

γ. ξεκίνησε μαθήματα πιάνου

Η μητέρα της Μαρίας επέστρεψε στην Ελλάδα γιατί...

α. η Μαρία ήθελε να σπουδάσει στο Εθνικό Ωδείο

β. ο πατέρας της έχασε τη δουλειά του στην Αμερική

γ. θεώρησε ότι αυτό θα ήταν το καλύτερο για όλους

Ο Αντώνης Καλομοίρης μόλις άκουσε τη Μαρία...

α. της πρόσφερε υποτροφία

β. την απέτρεψε από το να ασχοληθεί με το τραγούδι

γ. την προέτρεψε, να κάνει επιπλέον μαθήματα

Η Μαρία είπε ψέματα πως...

α. γνώριζε πιάνο, για να εντυπωσιάσει τον δάσκαλό της

β. είναι μεγαλύτερη, προκειμένου να γραφτεί στο ωδείο

γ. λατρεύει τα θεωρητικά μαθήματα

Η Μαρία Κάλλας δεν πήρε τελικά το δίπλωμα από το Εθνικό Ωδείο ίσως γιατί...

α. δεν μπορούσε να πληρώσει τα δίδακτρα

β. δεν ενδιαφερόταν για τα υποχρεωτικά θεωρητικά μαθήματα

γ. έχασε το ενδιαφέρον της για τα μαθήματα μουσικής

6. «Η Μαρία άρχισε να παρακολουθεί και τα υπόλοιπα υποχρεωτικά θεωρητικά μαθήματα. Αλλά δεν το έκανε με το ίδιο κέφι, γιατί δεν καταλάβαινε τη σημασία τους στη γενικότερη μουσική της μόρφωση...».

Θεωρούμε σωστή την πράξη της; Πρέπει να μαθαίνουμε μόνο ό,τι μας αρέσει; Συζητάμε και διατυπώνουμε την άποψή μας ελεύθερα σε μία παράγραφο.

Η Ενότητα 6 με μια ματιά...

Γραμματική

Οι προτάσεις ως προς τη δομή τους διακρίνονται σε:

Απλές	Y – P και Y – P – K
Σύνθετες	Όταν μία κύρια πρόταση συνδέεται με μία δευτερεύουσα/εξαρτημένη πρόταση.
Ελλιπτικές	Απουσιάζει/ουν κάποιο ή κάποια βασικά συστατικά.
Επαυξημένες	Είναι η απλή πρόταση μαζί με τους προσδιορισμούς.

Κειμενικός τύπος: Περιγραφή

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία
1. Εισαγωγή Αναφορά στο αντικείμενο, τον τόπο, τον χρόνο, το πρόσωπο/τα πρόσωπα που συνδέονται με αυτό.	ρήματα στο παρόν, παθητική φωνή, 3 ^ο πρόσωπο, ουσιαστικά, χρονολογίες, κύρια ονόματα
2. Ανάπτυξη <ul style="list-style-type: none"> Γενική εντύπωση που προκαλεί και αιτιολόγηση (μέγεθος, χρώματα, μορφή, τεχνοτροπία κ.λπ.). Λεπτομερής περιγραφή των δομικών μερών του έργου, της αναπαράστασης, του συμβολισμού. Επιμέρους ανάλυση σημαντικών μερών και σημείων. 	<ol style="list-style-type: none"> Η πρώτη εντύπωση... Επίθετα και επιθετικοί προσδιορισμοί, π.χ. επιβλητικός, ζωντανός, αδιάφορος... Συνδετικές λέξεις: αρχικά, παράλληλα, επιπλέον κτλ.
3. Επίλογος Σκέψεις και τα συναισθήματα, προβληματισμοί, προτάσεις	<ol style="list-style-type: none"> Προσεκτική επιλογή επιθέτων. Τοπικά επιρρήματα, π.χ. πάνω, κάτω, αριστερά, δεξιά κτλ. Ρήματα αισθήσεως, κρίσεως, άποψης, αφηρημένα ουσιαστικά.

Λεξιλόγιο

- ✓ Η **ετυμολογία** εξετάζει τις αλλαγές στις μορφές και τις σημασίες λέξεων που προέρχονται από παλαιότερες γλωσσικές περιόδους.
- ✓ Η λέξη **μελοποίηση** είναι σύνθετη. Οι λέξεις που ανήκουν στο α' συνθετικό είναι: μέλος, μέλωδια, μέλόδραμα, μέλωδικός. Οι λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με το β' συνθετικό είναι: ποιητής, ποίημα, προσποιούμαι, ενεργοποιώ, αξιοποιώ, ικανοποιώ, διαφοροποιώ, αρτοποιία, χειροποίητος κτλ.

6.21

Λεξιλόγιο Ενότητας

πολιτισμός, κληρονομιά, μνημεία, παγκόσμιος, ευρωπαϊκός, γλώσσα, ήθη, έθιμα, μουσείο

τέχνη, δημιουργία, καλλιτέχνης, εικαστικός, έμπνευση, θεατρική παράσταση, ηθοποιός, ποίηση, λυρική τραγουδίστρια, μουσικό όργανο, ζωγραφική

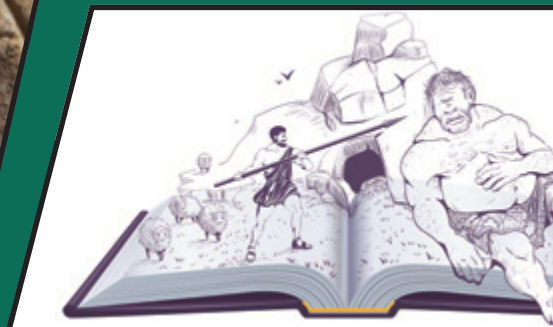
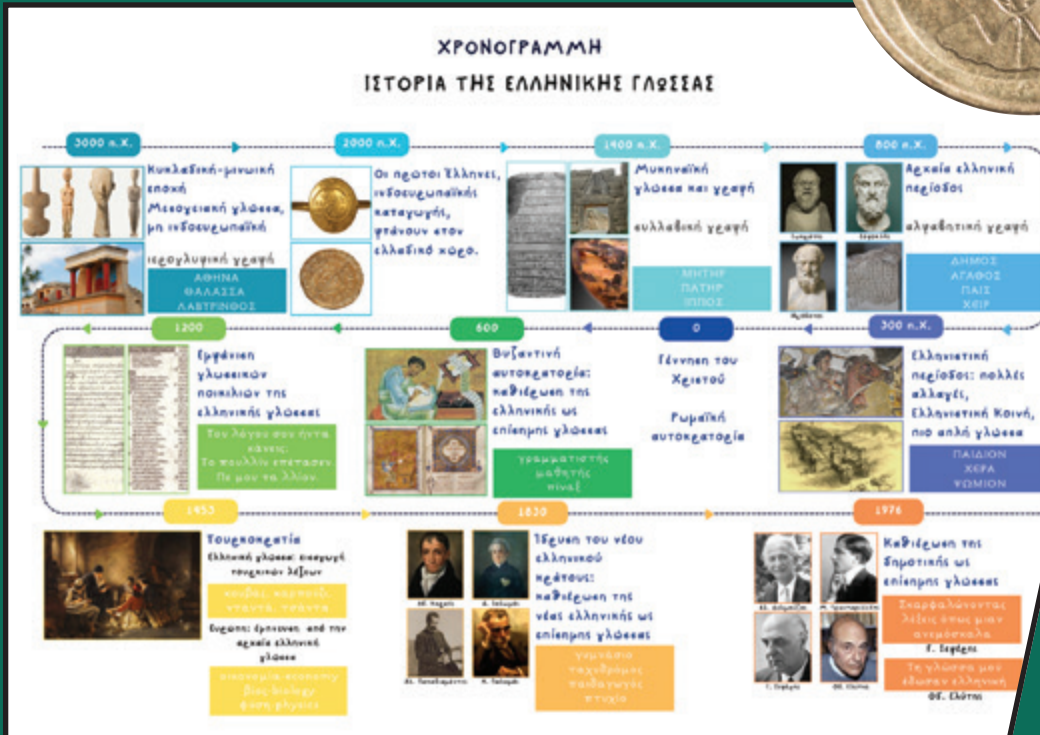
βιογραφία, συνέντευξη, ηχογραφώ, αφιέρωμα, δημόσια εμφάνιση, αυτοβιογραφία

Ελέγχω τις γνώσεις μου!		 για κάθε σωστή απάντηση
<ul style="list-style-type: none"> Καθεμία από τις μορφές καλλιτεχνικής δραστηριότητας ονομάζεται ..... <p>Η γλώσσα, η παιδεία, τα ήθη και τα έθιμα ενός τόπου είναι μέρος του ..... του.</p>		/2
<ul style="list-style-type: none"> Χαρακτηρίζουμε τις προτάσεις ανάλογα με τη δομή τους: <ol style="list-style-type: none"> 1. Η μουσική είναι τέχνη. .... 2. Η κλασική μουσική είναι διαχρονική τέχνη. .... 3. Η κλασική μουσική είναι διαχρονική τέχνη, γιατί παραμένει ζωντανή για χρόνια. .... 4. Η μουσική είναι. 		/4
<ul style="list-style-type: none"> Χαρακτηρίζουμε τις προτάσεις ανάλογα με το περιεχόμενό τους: <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο πίνακας είναι μεγάλος. .... 2. Τι σημαίνει πολυπολιτισμικός; ..... 3. Να πάμε στην Εθνική Πινακοθήκη κάποια στιγμή! ..... 4. Αχ, τι όμορφα που περάσαμε σήμερα! 		/4
<ul style="list-style-type: none"> Μέσω της ..... μπορούμε να βρούμε πώς σχηματίστηκαν οι λέξεις στο παρελθόν. 		/1
<ul style="list-style-type: none"> Διαγράφουμε όσες λέξεις δεν ανήκουν στην οικογένεια της λέξης <i>μελοποιώ</i>: μελωδικότητα, μελωδός, ωδείο, ποίηση, μελένιος, δραματοποιώ, μελόντικα 		/3
<ul style="list-style-type: none"> Ένα βιογραφικό σημείωμα πρέπει να περιλαμβάνει τα ..... στοιχεία κάποιου, π.χ. ονοματεπώνυμο, ..., επάγγελμα κτλ. Να αναφέρουμε τις ..... ή γενικότερα την εκπαίδευσή του κ.ά. 		/3
<ul style="list-style-type: none"> Όταν περιγράφουμε έναν πίνακα ζωγραφικής πρέπει να αναφερθούμε: <ol style="list-style-type: none"> 1. στον τόπο, στον ....., το πρόσωπο/τα πρόσωπα που συνδέονται με αυτό. 2. Να γράψουμε τη γενική μας ..... βλέποντας το αντικείμενο, π.χ. μέγεθος, χρώματα κτλ. 3. Να περιγράψουμε με λεπτομέρειες τα δομικά μέρη του έργου, την αναπαράσταση και τον ..... του. 		/3

Κυκλώνω την τελική βαθμολογία μου:

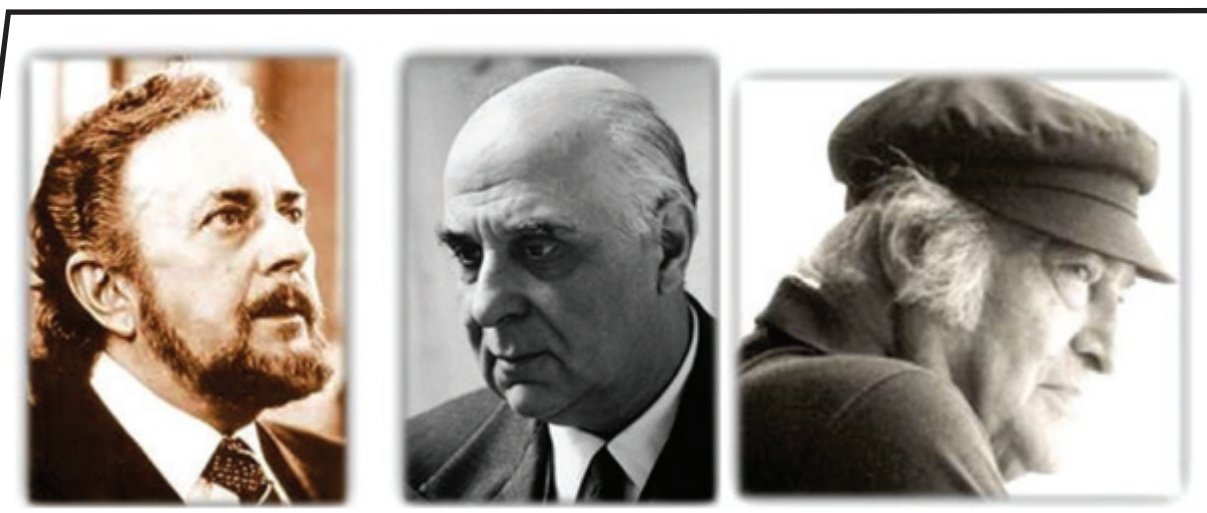
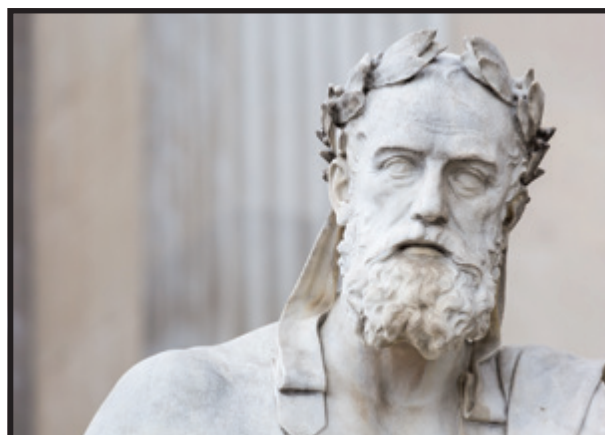
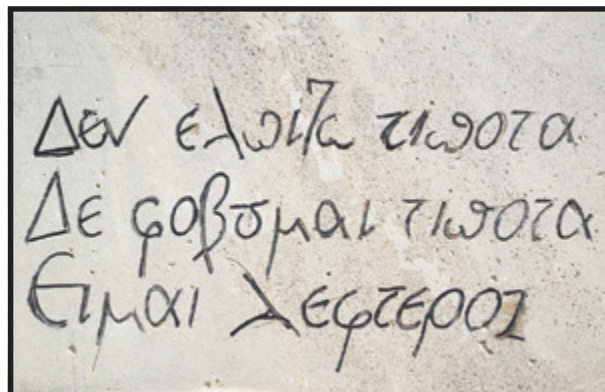
<p>Χρειάζεται να ξαναδιαβάσω (έως 7) </p>	<p>Τα πήγα μέτρια (8-12) </p>	<p>Τα πήγα πολύ καλά (13-16) </p>	<p>Τα πήγα εξαιρετικά (17-20) </p>
--	--	--	---

Ενότητα 7

Η ελληνική γλώσσα στο παρόν, το παρελθόν και το μέλλον

Καταγράφουμε πέντε λέξεις ή φράσεις που σκεφτόμαστε
με το άκουσμα της φράσης «ελληνική γλώσσα».

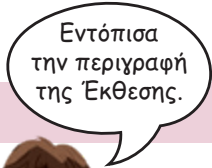
7.1 Η δύναμη της έκφρασης

Κείμενο 1

Η ελληνική γλώσσα στο ψηφιακό περιβάλλον

Η Στ' τάξη φέτος θα επισκεφτεί τη Βουλή των Ελλήνων. Εκεί λειτουργεί μια πολύ ενδιαφέρουσα για τα παιδιά Έκθεση μαζί με Εργαστήρια, που έχει τον τίτλο «ΓΛΩΣΣΟΠΟΛΙΣ»! Πριν την επίσκεψη, ο δάσκαλος πρότεινε στους μαθητές του να περιηγηθούν στον σχετικό ιστότοπο και να δουν τις ψηφιακές εφαρμογές.

(Βιβλιοθήκη της Βουλής, ΓΛΩΣΣΟΠΟΛΙΣ)

Εντόπισα την περιγραφή της Έκθεσης.

ΓΛΩΣΣΟΠΟΛΙΣ: Περιηγήσεις στη νέα ελληνική

Τι σημαίνει **κάψιμο** στη γλώσσα των νέων;
Τι σχέση έχει ο **καναπέξ** με το **κουνούπι**;
Σε ποια διάλεκτο η λέξη **πράμα** σημαίνει «τίποτα»;
Από ποιες γλώσσες «δανειστήκαμε» το **τσουρέκι**, την **κομπόστα** και το **εκλέρ**;
Ποιος ποιητής καθιέρωσε τη φράση «**Άκρα του τάφου σιωπή...**»;
Σε αυτά και άλλα πολλά ερωτήματα απαντά η **πολυμεσική έκθεση...**

1. Βρίσκουμε στο λεξικό τη σημασία της λέξης και διατυπώνουμε έναν δικό μας σύντομο ορισμό.

πολυμεσικός: .....

Παρατηρούμε τη λέξη ΓΛΩΣΣΟΠΟΛΙΣ.

Πώς έχει σχηματιστεί; .....

Τι μπορεί να σημαίνει; .....

Φανταστικό! Δείτε και τη σελίδα με τα διαδραστικά παιχνίδια. Θα μάθουμε καινούρια πράγματα παίζοντας.

Παιδιά, δείτε αυτό: «Λέξεις που πληχώνουν λέξεις που χαμογελούν».

Βέβαια! Μια παροιμία λέει: «Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει!»

Επισκεπτόμαστε την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής, έπειτα ακολουθούμε την εξής διαδρομή: Αρχική → Εκδόσεις → Λεκτικός εκφοβισμός: Ο σύγχρονος «Προκρούστης» → Έγγραφα.

A. Τι είναι ο «Λεκτικός εκφοβισμός»;

Από πολύ νωρίς, τα παιδιά συνειδητοποιούν τη δύναμη των λέξεων και σε μερικά παιδιά αρέσει να χρησιμοποιούν τη γλώσσα έτσι ώστε να «εξουσιάζουν» τους άλλους, προκαλώντας τους συχνά δυσάρεστα συναισθήματα. Για παράδειγμα, ήδη από τη νηπιακή ηλικία οι φράσεις «Δεν σε έχω φίλο/-η» ή «Δεν θα σε καλέσω στο πάρτι μου» χρησιμοποιούνται σαν λεκτικό όπλο από λιλιπούτειους ομιλητές και ομιλήτριες. Ακόμη, από μεγαλύτερα παιδιά χρησιμοποιούνται υβριστικές και προσβλητικές λέξεις ή φράσεις, κοροϊδευτικά στιχάκια, διάδοση ψευδών φημών κ.ά. Λέξεις όπως «άχρηστε, γελοία, χοντρή» μπορούν να συνδυαστούν με άλλες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς, όπως ο συναισθηματικός εκφοβισμός, που περιλαμβάνει απειλές «Μην τολμήσεις να...», αλλά και ο διαδικτυακός εκφοβισμός (cyberbullying), που εκτυλίσσεται σε ψηφιακά περιβάλλοντα (λ.χ. αποστολή υβριστικού ή απειλητικού υλικού μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων, προσβλητικά σχόλια σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.

Καμηλάκη, Μ. Λέξεις που πληγώνουν, λέξεις που χαμογελούν. (διασκευή)

B. Στην επίσκεψή τους στη Βιβλιοθήκη της Βουλής, μαθητές και μαθήτριες συμμετείχαν στο βιωματικό γλωσσικό εργαστήριο «Λέξεις που πληγώνουν, λέξεις που χαμογελούν». Εκεί έμαθαν ποιες είναι οι λέξεις που χαμογελούν.

Στη γλώσσα μας έχουμε τη δυνατότητα να εκφράσουμε την ίδια έννοια με έναν τρόπο που δεν στενοχωρεί τους ανθρώπους γύρω μας. Αυτό πετυχαίνει χρησιμοποιώντας συνώνυμες λέξεις ή φράσεις. Για παράδειγμα, αν κάποιος έχει μεγαλύτερο σωματικό βάρος από το κανονικό, μπορούμε να πούμε ότι είναι εύσωμος ή ευτραφής. Ένας άνθρωπος που κυκλοφορεί με λευκό μπαστούνι μπορούμε να τον αποκαλέσουμε «άτομο με προβλήματα όρασης». Ένα παιδί που μετακινείται με καροτσάκι θα μπορούσαμε απλώς να πούμε ότι έχει «κινητικά προβλήματα». Συνήθως η γλώσσα μάς επιτρέπει να μετατρέψουμε ένα συνηθισμένο χαρακτηρισμό, που μπορεί να πληγώσει κάποιον, σε κάτι θετικό. Για να το κάνουμε αυτό, πρέπει να το θέλουμε, αλλά και να γνωρίζουμε καλά τη γλώσσα μας.

2. Συζητάμε στην ομάδα μας και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- Έχουν οι λέξεις δύναμη;
- Γιατί είναι σημαντικό να εμβαθύνουμε στη γλώσσα μας; Τι μπορεί να μας προσφέρει αυτό;
- Δημιουργούμε ζευγάρια λέξεων με λέξεις που πληγώνουν και λέξεις που χαμογελούν, π.χ. *κοντή - μικροκαμωμένη*.

3. Χωριζόμαστε σε ομάδες και αναζητούμε πληροφορίες για τον Προκρούστη στη μυθολογία.

Πώς συνδέεται με τον λεκτικό εκφοβισμό; Φτιάχνουμε μία ψηφιακή παρουσίαση με τις πληροφορίες που θα βρούμε, εστιάζοντας στο κοινό στοιχείο αυτών των δύο.

7.1 Η δύναμη της έκφρασης

Κείμενο 2

Γιορτάζουμε την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας: 9 Φεβρουαρίου

Η 9η Φεβρουαρίου ανακηρύχθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων, το 2017, Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας, συνδέοντας τη γιορτή με την ημερομηνία που έφυγε από τη ζωή (9 Φεβρουαρίου του 1857) ο εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός. Ο Δ. Σολωμός ύμνησε την ελευθερία και την Ελλάδα και το σπουδαίο ποίημά του έγινε ο εθνικός μας ύμνος.

7.4

“Υμνος εις την Έλευθερίαν

1. Σε γνωρίζω από την κόψι του σπαθιού την τρομερή, σε γνωρίζω από την ὄψι που με βία μετράει την γῆ.
2. Ἀπ’ τὰ κόκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά, και σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη, χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!
3. Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες πικραμένη, ἔντροπαλή, κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες, «ἔλα πάλι», νά σοῦ πῆ.

Σολωμός, Δ.
“Υμνος εις την Έλευθερίαν.

7.5

Ο γλωσσικός μας θησαυρός.

Η «Παγκόσμια Ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας» είναι, πιστεύω, μια ευκαιρία για συνειδητοποίηση, προβληματισμό και περισυλλογή σε τέτοια ερωτήματα. Σας καλώ, λοιπόν, να συλλογιστούμε αν εμείς ως Έλληνες έχουμε συνειδηση αυτού του γλωσσικού θησαυρού.

Σε κάθε συζήτηση για την ελληνική γλώσσα αξίζει να θυμόμαστε κάτι σημαντικό: όλες οι γλώσσες του κόσμου είναι εξίσου σημαντικές. Κάθε λαός έχει τη δική του γλώσσα, και όλες οι γλώσσες είναι χρήσιμες για την επικοινωνία.

Όμως, υπάρχουν ορισμένες γλώσσες που έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην ιστορία του πολιτισμού, γιατί χρησιμο-

ποιήθηκαν για να εκφράσουν σημαντικές ιδέες και αξίες. Κατεξοχήν τέτοια γλώσσα είναι η ελληνική, στην οποία εκφράστηκαν οι ιδέες της φιλοσοφίας, της επιστήμης, της πολιτικής, της τέχνης, της ιστορίας κ.ά.

Γι’ αυτό η ελληνική δεν είναι απλώς μία από τις πολλές γλώσσες του κόσμου. Είναι μια γλώσσα πλούσια, καλλιεργημένη και γεμάτη ιστορία, που συνεχίζει να μιλιέται, να γράφεται και να προσελκύει το ενδιαφέρον στον σύγχρονο κόσμο.

Μπαμπινιώτης, Γ., babiniotis.gr, Καθιέρωση της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας, (διασκευή)

Ελληνικές λέξεις στο αγγλικό λεξιλόγιο.

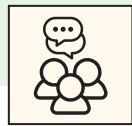
Για τη γιορτή της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας, τα παιδιά της 6ης τάξης του εξαθέσιου Δημοτικού Σχολείου Ροδόπολης Αττικής στο μάθημα των Αγγλικών, δημιούργησαν αφίσες με ελληνικές λέξεις που έχουν περάσει στο αγγλικό λεξιλόγιο. Έδειξαν έτσι ότι ο γλωσσικός δανεισμός είναι ένα διαχρονικό γλωσσικό φαινόμενο και ότι οι γλώσσες έχουν πολλά κοινά μεταξύ τους.

Δημοτικό Σχολείο Ροδόπολης, Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας. (διασκευή)

4. Σύμφωνα με το ποίημα του Διονύσιου Σολωμού, πώς οι Έλληνες απέκτησαν την ελευθερία τους; Τι θυσίες απαιτήθηκαν;

Συζητάμε στην ομάδα μας και ανακοινώνουμε στην τάξη τα ιστορικά γεγονότα της χώρας μας μέχρι να αποκτήσει τη σημερινή της υπόσταση.

5. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιοι πιστεύουμε ότι είναι οι λόγοι της καθιέρωσης μιας ημέρας γιορτής για την ελληνική γλώσσα;
- Παρατηρούμε τους στίχους του ποιήματος. Τι είδους ομοιοκαταληξία έχουμε;
- Ποιοι στίχοι αποτελούν τον Εθνικό μας Ύμνο; Από ποιον μελοποιήθηκαν;

6. Παρατηρούμε προσεκτικά κάθε αφίσα και απαντάμε:

- Ποιο είναι το γεγονός για το οποίο σχεδιάστηκε;
- Ποια στοιχεία στις αφίσες προβάλλονται ως τα πιο σημαντικά; Πώς αυτό γίνεται αντιληπτό;
- Ποια είναι η σχέση της εικόνας με τις λεκτικές πληροφορίες;
- Ποιοι έφτιαξαν την κάθε αφίσα;

7. Σε μικρές ομάδες αναζητούμε πληροφορίες για τον εθνικό μας ποιητή Διονύσιο Σολωμό. Στη συνέχεια δημιουργούμε μία ψηφιακή παρουσίαση.

Ενδεικτικά, συγκεντρώνουμε βιογραφικά στοιχεία του ποιητή, στοιχεία για την εποχή του, κάποια από τα σπουδαία έργα του. Άλλη ομάδα παρουσιάζει και ερμηνεύει στίχους από κάποιο έργο του που θα κεντρίσει το ενδιαφέρον των συμμαθητών μας.

8. Η τάξη μας θέλει να γράψει ένα κείμενο ως απάντηση στα ερωτήματα που θέτει ο καθηγητής Γ. Μπαμπινιώτης για τη στάση μας απέναντι στην ελληνική γλώσσα.

Προετοιμάζουμε τις σκέψεις μας και γράφουμε όλοι μαζί το κείμενο με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας. Μπορούμε να το αναρτήσουμε στην ιστοσελίδα του σχολείου μας.

9. Συμπληρωματικά με το κείμενο δημιουργούμε μία ψηφιακή ή έντυπη αφίσα για την Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας.

7.1 Η δύναμη της έκφρασης

Κείμενο 3

Γλώσσα και Γλωσσολογία

Η Γλωσσολογία είναι η επιστήμη που μελετά και ερευνά τη γλώσσα σε προφορικό και γραπτό επίπεδο. Γλωσσολόγος είναι ο επιστήμονας που έχει εξειδικευτεί στη μελέτη της γλώσσας.

A. Η αξία της μελέτης της γλώσσας στο σχολείο

«Αφού η γλώσσα έχει απασχολήσει τόσο σοβαρά τους μεγαλύτερους φιλοσόφους από την αρχαιότητα έως σήμερα και στη συνέχεια η μελέτη της επεκτάθηκε σε κορυφαίους ανθρωπολόγους και βιολόγους, αυτό δείχνει ότι αποτελεί ένα αντικείμενο εξίσου –αν όχι περισσότερο– άξιο μελέτης, όσο η βιολογία, η φυσική, η γεωμετρία, κτλ. Αν, δηλαδή, πιστεύουμε ότι το παιδί ωφελείται από τα μαθήματα της φυσικής και της βιολογίας, θα ήταν τουλάχιστον περιεργο να θεωρούμε ότι η διδασκαλία της δομής και λειτουργίας της γλώσσας είναι περιττή ή, κατά την άποψη κάποιων, και επιζήμια».

Φιλιππάκη-Warburton, E. Γραμματική και παιδεία. Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας.

B. Πώς μαθαίνουμε τη μητρική μας γλώσσα;

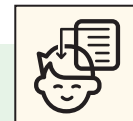
Όταν βρίσκεται στην κοιλιά της μαμάς του, το έμβρυο ακούει τη γλώσσα των γονιών του. Αυτό που ακούει κυρίως είναι η φωνή, ο ρυθμός και κάποιοι ήχοι. Όταν γεννηθεί, από τους πρώτους μήνες δείχνει προτίμηση για τους ήχους της γλώσσας που μιλούν οι δικοί του: γυρίζει το κεφάλι του όταν μιλούν τα αδέρφια του, ηρεμεί με τα νανουρίσματα και τα παιδικά τραγουδάκια από τους γονείς και τους παππούδες του. Από έξι μηνών και μετά αρχίζει να κάνει «μπαμπαμπα» «μαμαμαμ» «τατατα» προσπαθώντας να χρησιμοποιήσει το στόμα του για να μιλήσει. Όταν πρόκειται να σβήσει το πρώτο του κεράκι, έχει πει τις πρώτες λέξεις, όπως «μπαμπά, μαμ, κακά, νανά, τίτι, νάνι», όμως καταλαβαίνει πολύ περισσότερες! Ενώ μαθαίνει να μιλάει, μαθαίνει και να περπατάει, να τρώει, να κρατάει αντικείμενα και να παίζει. Από κει κι έπειτα το λεξιλόγιο αυξάνεται πολύ γρήγορα, το παιδάκι καταλαβαίνει τη γλώσσα που του μιλούν και σχηματίζει τις πρώτες προτάσεις του: «μαμά, πά..ε με αγκαλά», «όσι νάνι», «ζικό μου είναι από». Οι επιστήμονες έχουν δείξει ότι ο άνθρωπος γεννιέται με την ικανότητα να μιλήσει, όπως και να περπατήσει. Όμως αυτή η έμφυτη ικανότητα εκδηλώνεται χάρη στο κατάλληλο περιβάλλον, που προσφέρει στο παιδί ευκαιρίες για να ακούσει τη γλώσσα και να τη χρησιμοποιήσει για να επικοινωνήσει.

10. Συζητάμε στην τάξη:

- Ποιο είναι το φαινόμενο που εξηγείται στο κείμενο;
- Ποια είναι η πρόθεση του πρώτου κειμένου και ποια του δεύτερου;
- Εντοπίζουμε και υπογραμμίζουμε στα δύο κείμενα λέξεις που φανερώνουν επιστημονικό λεξιλόγιο.

11. Απαντάμε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Αξιζει να μελετάει κανείς τη γλώσσα ή είναι κάτι περιττό;
- Πώς τα παιδιά μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα; Γράφουμε τα κρίσιμότερα ηλικιακά στάδια:

1

.....,

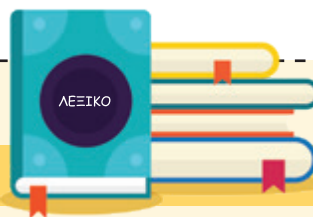
2

.....,

3

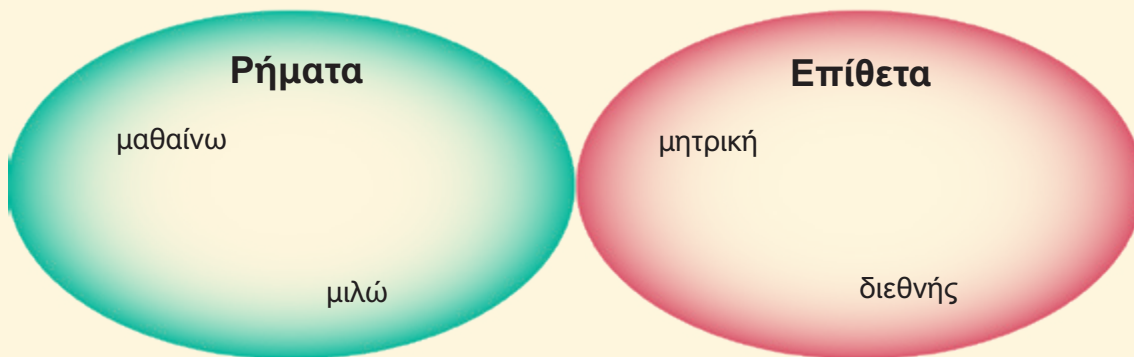
.....

Λεξιλόγιο

A. Θεματικό λεξιλόγιο

1. Γράφουμε δικά μας ρήματα που εκφράζουν τι μπορούμε να κάνουμε με τη γλώσσα και δικά μας επίθετα με τα οποία θα χαρακτηρίζαμε μία γλώσσα.

2. Γράφουμε 4 δικές μας προτάσεις συνδυάζοντας τα στοιχεία που συμπληρώσαμε παραπάνω.

- .....
- .....
- .....
- .....

B. Ομόηχες λέξεις & οικογένεια λέξεων

Ελπίδα: Παιδιά, ξέρατε ότι η λέξη «καινούριος» ή «καινούργιος» κρύβει μέσα της δύο λέξεις;

Ίωνας: Η μία είναι το καινός! Η άλλη ποια είναι;

Ελπίδα: Η άλλη είναι το έργο: «καινόν + έργον» = νέο έργο!

Ίωνας: Υπάρχει και η λέξη «κενό» με «ε», όπως στην πρόταση: «Συμπληρώστε τα **κενά**».

Ελπίδα: Σωστά! Κοίτα το σχήμα:

7.6

καινός

- Παρουσιάστηκαν στο κοινό **καινοτόμες** αντιλήψεις για κάποια ιστορικά γεγονότα.
- Δηλαδή: **νέες** απόψεις.

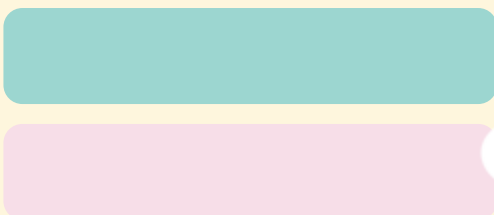
κενός

- Υπάρχουν **κενές** θέσεις για το θέατρο;
- Δηλαδή: **άδεια** καθίσματα.

7.7

1. Δημιουργούμε τη γλωσσική οικογένεια της λέξης **καινός**! Συμβουλευόμαστε το λεξικό μας.

καινός

7.1 Η δύναμη της έκφρασης

2. Διατυπώνουμε έναν δικό μας ορισμό με τη βοήθεια ψηφιακού ή έντυπου λεξικού:

καινός [kenós]:.....
κενός [kenós]: .....

3. Παρατηρούμε ότι οι δύο αυτές λέξεις είναι Ο__ό__χ__ς

Οι λέξεις αυτές έχουν κοινή **πρ**....., αλλά διαφορετική **ορ**....., και **ση**....., κάτι που οφείλεται στη διαφορετική τους ετυμολογία.

Γράφουμε για καθεμία ένα συνώνυμο και ένα αντώνυμο:

καινός = ... κενός = ...
καινός ≠ ..... κενός ≠ .....

7.8

4. Συμβουλευόμαστε την *την Επιτομή του μεγάλου λεξικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας των Liddell & Scott (βλ. Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα)* για να διαπιστώσουμε αν οι λέξεις αυτές είχαν την ίδια σημασία και ορθογραφία στην αρχαία μας γλώσσα.

Γ. Λεξική Ορθογραφία

1. Συμπληρώνουμε τα κενά των λέξεων, ώστε να είναι ορθογραφημένες και τονισμένες.

Όλες οι λέξεις ανά κουκκίδα ανήκουν στην ίδια ετυμολογική οικογένεια.

- ανακ____ιση, εγκ____ια, κ____στομία, ολοκ____ουριος, Κ____νή Διαθήκη, κ____νοφανής
- ακένωτος, διάκ____νο, εκκ____νωση, κ____νοδ____ξία, κ____νότητα
- μεταλλουργός, μελισσ____ς, χειρ____ς, λειτ____ία

Γραμματική

Ονοματικές αναφορικές προτάσεις

Παρατηρώ

1. Ο Γλωσσολόγος είναι ο επιστήμονας **που** έχει εξειδικευτεί στη μελέτη της γλώσσας.
2. Έγραψαν πολλά κείμενα φιλοσοφικά, ιστορικά, λογοτεχνικά, ρητορικά, επιστημονικά υψηλής αξίας, **τα οποία** επηρέασαν όλους τους μεταγενέστερους πολιτισμούς του κόσμου.
3. Η περίοδος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, **που** ακολουθεί, φέρνει πολύ κοντά την ελληνική με τη λατινική γλώσσα.

Κατανού

Οι προτάσεις που έχουν υπογραμμιστεί είναι δ...../ε..... αναφορικές προτάσεις.

Οι ονοματικές αναφορικές προτάσεις εισάγονται με ..... αντωνυμίες, π.χ. **ο οποίος -α -ο, όποιος -α -ο, ό,τι, που, όσος -η -ο, οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οποιοδήποτε** κτλ.

Μαθαίνω

Οι αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

- **προσδιοριστικές**, δηλαδή αυτές που είναι απαραίτητες για να κατανοήσουμε το νόημα της κύριας και δεν χωρίζονται με κόμμα από αυτήν (παράδειγμα 1) και
- **πλεοναστικές ή προσθετικές**, δηλαδή προσθέτει επιπλέον πληροφορίες, οι οποίες δεν είναι απαραίτητες για να κατανοήσουμε το νόημα της κύριας και χωρίζονται πάντα με κόμμα από αυτήν (παραδείγματα 2 & 3). Η χρήση κόμματος είναι πολύ σημαντική, διότι είναι ο μόνος τρόπος για να τις διακρίνουμε.

1. Φτιάχνουμε αναφορικές ονοματικές προτάσεις, συνδέοντας κατάλληλα τα δύο μέρη των προτάσεων μεταξύ τους.

7.9

1. Η επίσημη γλώσσα της Ελλάδας και της Κύπρου είναι η νεοελληνική γλώσσα.
Η νεοελληνική γλώσσα ομιλείται από τους υπηκόους των δύο κρατών.

.....
.....

2. Σου έφερα το βιβλίο. Αναφέρεται στην ιστορία της ελληνικής γλώσσας.

.....
.....

3. Έχω μάθει λίγες αρχαίες ελληνικές λέξεις. Τις βρήκα σε ένα βιβλίο.

.....
.....

4. Σήμερα μιλάμε την ελληνική γλώσσα. Η ελληνική γλώσσα έχει μακραίωνη ιστορία.

.....
.....

2. Εντοπίζουμε τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις υπογραμμίζοντάς τες και τις χαρακτηρίζουμε ανάλογα με το αν είναι προσδιοριστικές ή πλεοναστικές/προσθετικές.

7.10

1. Ο κύριος Γιώργος, που είδαμε πριν στον δρόμο, είναι ο φετινός μου δάσκαλος. ....
2. Κάνε ό,τι καλύτερο νομίζεις εσύ. ....
3. Όποιος θέλει να ρωτήσει κάτι ας σηκώσει το χέρι του. ....
4. Η ελληνική γλώσσα, που από κάποιους θεωρείται δύσκολη, διδάσκεται σε πολλά πανεπιστήμια ξένων χωρών. ....

Το ξεχωριστό στην ελληνική γλώσσα...

«Το ξεχωριστό στην ελληνική γλώσσα είναι ότι έχει μια συνέχεια σαράντα αιώνων. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν άλλαξε η γλώσσα. Αλλά σε καμία άλλη γλώσσα δεν συμβαίνει να διαβάζω έναν αρχαίο συγγραφέα, όπως τον Ξενοφώντα, και να καταλαβαίνω πάνω κάτω τι λέει.»

Γ. Μπαμπινιώτης, Γλωσσολόγος, ΕΚΠΑ

Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν Θυμοχάρης ἔχων ναῦς ὀλίγας· καὶ εὐθύς ἐναυμάχησαν αὐτῆς Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι, ἐνίκησαν δὲ Λακεδαιμόνιοι ἡγουμένου Ἀγησανδρίδου.

Ξενοφών, Ελληνικά, Βιβλίο 1

Λέξεις που άλλαξαν σημασία μέσα στον χρόνο:

- **αγενής:** αυτός που δεν έχει γεννηθεί (αρχαία) ≠ αυτός που δεν έχει καλούς τρόπους (νέα ελληνικά)
- **γελαστός:** γελοῖος ≠ χαρούμενος
- **εἶδηση:** γνώση ≠ ανακοίνωση των πρόσφατων γεγονότων ή συμβάντων
- **ζάλη:** τρικυμία, θύελλα ≠ ζαλάδα

7.11

7.12

7.13

7.14

Κείμενο 4

Ιστορία της ελληνικής γλώσσας

Η ιστορία της ελληνικής γλώσσας ξεκινάει πριν από **4.000 χρόνια**, όταν οι πρώτοι Έλληνες, ινδοευρωπαϊκής καταγωγής, έφτασαν στον ελλαδικό χώρο. Εδώ συνάντησαν παλαιότερους λαούς, Πελασγούς, Μινωίτες, από τους οποίους πήραν πολλά στοιχεία πολιτισμού και γλώσσας, καθώς αναμείχθηκαν μαζί τους.

Πρώτα πρώτα, μπορούμε να μιλήσουμε για την ιστορία της ελληνικής γλώσσας από τη στιγμή που έχουμε γραπτά στοιχεία με τη **μυκηναϊκή γλώσσα και γραφή περίπου το 1400 π.Χ.**

Έπειτα, από το **800 π.Χ. και μετά αρχίζει η αρχαία ελληνική περίοδος** με την αλφαβητική γραφή. Τότε καταγράφονται τα έπη του Ομήρου, η Ιλιάδα και η Οδύσσεια. Οι αρχαίοι Έλληνες σκέφτονταν, συζητούσαν και ερευνούσαν πολύ, με αποτέλεσμα να καλλιεργηθεί η γλώσσα. Έγραψαν πολλά κείμενα φιλοσοφικά, ιστορικά, λογοτεχνικά, ρητορικά, επιστημονικά υψηλής αξίας, τα οποία επηρέασαν όλους τους μεταγενέστερους πολιτισμούς του κόσμου.

Στη συνέχεια, με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου από το **400 π.Χ. αρχίζει η Ελληνιστική περίοδος**. Η αρχαία ελληνική γλώσσα διαδίδεται σε όλη την Ανατολή και αποκτά μια πιο απλή μορφή. Η περίοδος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, που ακολουθεί, φέρνει πολύ κοντά την ελληνική με τη λατινική γλώσσα.

Ακολουθώντας, στο **Βυζαντινό κράτος έχουμε την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας ως επίσημης έναντι της λατινικής από το 600 μ.Χ.** Πολλά βυζαντινά κείμενα γράφτηκαν εκείνη την εποχή διαμορφώνοντας τη λόγια ελληνική γλώσσα του γραπτού λόγου.

Ύστερα, **με τις Σταυροφορίες το 1200** και τη διάσπαση του Βυζαντινού κράτους, **η ελληνική γλώσσα διαφοροποιείται από τόπο σε τόπο**, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται γλωσσικές ποικιλίες, τα ιδιώματα και οι διάλεκτοι.

Ακολουθεί η περίοδος της **Τουρκοκρατίας** η οποία επηρέασε την ελληνική γλώσσα, κυρίως με την **εισαγωγή πολλών τουρκικών λέξεων**.

Αντίθετα, στην Ευρώπη καλλιεργούνται οι επιστήμες, οι τέχνες και οι φιλοσοφικές ιδέες που αντλούν έμπνευση από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και λεξιλόγιο από την αρχαία ελληνική γλώσσα.

Μετά το τέλος της Επανάστασης του 1821 και με την **ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους (1830)**, μετά από πολλές συζητήσεις, καθιερώθηκε **η νέα ελληνική ως επίσημη γλώσσα**. Τότε δημιουργούνται πολλές νέες λέξεις με ρίζες από τα αρχαία ελληνικά για να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό μας.

Τελικά το **1976** καθιερώνεται **η δημοτική** ως επίσημη γλώσσα της διοίκησης και της εκπαίδευσης.

Συνοψίζοντας, σήμερα η νεοελληνική γλώσσα είναι η γλώσσα της Ελλάδας και της Κύπρου, αλλά μιλιέται και στο εξωτερικό από Έλληνες, που ζουν εκεί, και μη Έλληνες που την αγαπούν, τη σπουδάζουν και τη μελετούν.

Μαγουλάς, Γ. & Μαγουλά, Ε.. Γλωσσολογία και ελληνική γλώσσα. Θέματα διαχρονίας και συγχρονίας. (διασκευή)

1. Συζητάμε στην τάξη:

- Ποιο είναι το γεγονός που παρουσιάζεται; Πότε εμφανίστηκε; Ποιοι σχετίζονται με αυτό;
- Ποια είναι η πορεία της εξέλιξης του φαινομένου που πραγματεύεται το κείμενο;
- Ποιο είναι το συμπέρασμα που βγάζουμε;

2. Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ); Βάζουμε ✓

	Σ	Λ
1. Η ελληνική γλώσσα έχει ιστορία 40 αιώνων.		
2. Οι Πελασγοί και οι Μινωίτες δεν συνέβαλαν καθόλου στη διαμόρφωση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.		
3. Όσα χρόνια ζωής έχει η προφορική ελληνική γλώσσα άλλα τόσα έχει και η γραπτή.		
4. Η ελληνική γλώσσα παρουσιάζει αυτόν τον πλούτο, καθώς οι αρχαίοι Έλληνες καλλιέργησαν πολλούς τομείς του πνεύματος.		
5. Ο Μέγας Αλέξανδρος συνέβαλε στη διάδοση της ελληνικής γλώσσας στην Ανατολή.		
6. Επακόλουθο από τη διάσπαση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας είναι η εμφάνιση των γλωσσικών ποικιλιών (διαλέκτων).		
7. Οι ευρωπαϊκές γλώσσες διαθέτουν πολλά ελληνικά γλωσσικά δάνεια.		
8. Η ελληνική γλώσσα σήμερα δεν διαθέτει λέξεις από την τουρκική αφού μετά την Επανάσταση του 1821, δημιουργήθηκαν νέες ελληνικές λέξεις και αφαιρέθηκαν οι τουρκικές.		

7.2 Η ελληνική γλώσσα χθες και σήμερα σε διαφορετικούς τόπους

3. Συζητάμε στις ομάδες μας και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- Πώς κάθε περίοδος της ιστορίας συνέβαλε στο να διατηρηθεί και να εξελιχθεί η ελληνική γλώσσα;
- Στη σύγχρονη εποχή με την παγκόσμια επικοινωνία πώς μπορεί να διατηρηθεί και να εξελιχθεί η ελληνική γλώσσα;

4. Διαπιστώνουμε ότι η ελληνική γλώσσα έχει αλλάξει σε σημαντικό βαθμό από τα αρχαία στα νέα ελληνικά. Γιατί έχει συμβεί αυτό, είναι άραγε φυσική διαδικασία; Γράφουμε μία παράγραφο αιτιολογώντας την άποψή μας.

5. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η ελληνική γλώσσα μπορεί να διαιρεθεί σε τέσσερις περιόδους: α) αρχαία ελληνική, β) ελληνιστική κοινή, γ) μεσαιωνική ελληνική και δ) νέα ελληνική.

Χωριζόμαστε σε τέσσερις ομάδες και αναζητούμε πληροφορίες για αυτές τις τέσσερις φάσεις της ελληνικής γλώσσας (κάθε ομάδα επιλέγει ένα διαφορετικό θέμα). Μπορούμε να συνδυάσουμε την έρευνά μας με τη δημιουργία του σχεδίου εργασίας μετάβασης που θα βρούμε στην Ενότητα 8 του βιβλίου μας (βλ. σελ. 70).

Κειμενικός τύπος: Εξήγηση

Εντοπίζουμε τη δομή και τα γλωσσικά στοιχεία στο κείμενο «Ιστορία της ελληνικής γλώσσας».

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα από το κείμενο
1. Εισαγωγή Αναφέρουμε το θέμα ή το φαινόμενο για το οποίο θα μιλήσουμε.	<ul style="list-style-type: none"> • Οριστική, παρόν • 3ο πρόσωπο • Παθητική σύνταξη • Επιστημονικό λεξιλόγιο • Επίσημο ύφος 	<p>Η ιστορία της ελληνικής γλώσσας ξεκινάει πριν από 4.000 χρόνια.</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
2. Ανάπτυξη Τοποθετούμε τα γεγονότα σε χρονική σειρά. ή Αναδεικνύουμε γεγονότα, αιτίες, αποτελέσματα.	1. Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν χρονική σειρά, π.χ. <i>αρχικά, μετά, ύστερα, σήμερα.</i>	.....
	2. Αφηρημένα ουσιαστικά, π.χ. <i>περίοδος, κατακτήσεις, ιδέα, τέχνη, ιστορία.</i>	.....
	3. Ονοματοποιήσεις (μετατροπή ρημάτων σε ουσιαστικά).	<p>Ακολουθως, στο Βυζαντινό κράτος έχουμε την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας ως επίσημης... είχε ως αποτέλεσμα...</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
3. Επίλογος Διατυπώνουμε προσωπική άποψη, παρατήρηση ή ερμηνεία. Κλείνουμε με συμπέρασμα.	<ul style="list-style-type: none"> • Φράσεις όπως: <i>κατά τη γνώμη μου, πιστεύω ότι, νομίζω.</i> • Λέξεις όπως: <i>συνεπώς, άρα, συμπερασματικά.</i> • Γενικό συμπέρασμα από την εξήγηση του φαινομένου. 	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

6. Αν λάβουμε υπόψη μας τον τίτλο του κειμένου, τι θεωρούμε πιθανόν να μάθουμε από το ηχητικό απόσπασμα;

7. Ποιος νομίζουμε ότι θα μας δώσει τις απαραίτητες πληροφορίες; Θα είναι κάποιος ειδικός επιστήμονας ή κάποιος που αγαπάει τη γλώσσα και έχει αποκτήσει κάποιες γνώσεις;

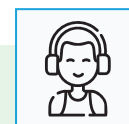

Κείμενο 5

Διάλεκτοι της ελληνικής γλώσσας

8. Αναφέρουμε μερικές από τις γλωσσικές διαλέκτους που μάθαμε από το ηχητικό απόσπασμα:

.....

.....

.....

.....

9. Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη λέξη από το ηχητικό απόσπασμα:

- Στην αρχαιότητα είχαμε ....., ενώ με τον Μέγα Αλέξανδρο έχουμε μια ..... γλώσσα (ελληνιστική κοινή).
- Οι ..... διάλεκτοι εμφανίστηκαν τον 12ο με ..... αιώνα, λόγω της διάσπασης του .....
- Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 μ.Χ. υπήρξε έλλειψη οργανωμένης ..... κάτι που επηρέασε και τη γλώσσα. Ωστόσο, αυτήν την περίοδο ανθεί η λογοτεχνία που γράφεται σε ....., π.χ. κρητική, ροδιακή, κυπριακή και επανησιακή λογοτεχνία.

Κείμενο 6

7.16

Τι ονομάζουμε ποικιλία στη γλώσσα;

Όλοι όσοι ζούμε στην Ελλάδα μιλάμε ελληνικά. Η επίσημη γλώσσα του ελληνικού και του κυπριακού κράτους είναι η κοινή νέα ελληνική. Αυτήν την ελληνική διδασκόμαστε στο σχολείο και το πανεπιστήμιο, σε αυτή γράφονται τα θεσμικά κείμενα της πολιτείας και γίνεται η επίσημη επικοινωνία.

Η γλώσσα όμως, ως φυσικό σύστημα, δεν έχει παντού και πάντοτε ενιαία μορφή, εμφανίζει ποικιλίες, οι οποίες άλλοτε παρουσιάζουν μικρότερες και άλλοτε μεγαλύτερες διαφορές. Ένας βασικός παράγοντας διαφοροποίησης είναι η γεωγραφία μιας χώρας. Για παράδειγμα, οι κάτοικοι αρκετών περιοχών της Ελλάδας μιλούν κάπως διαφορετικά σε σχέση με την επίσημη ελληνική γλώσσα. Σε αυτήν την περίπτωση πρόκειται για γεωγραφικές ποικιλίες, που διακρίνονται σε διαλέκτους –μεγαλύτερες διαφορές– και σε ιδιώματα – μικρότερες διαφορές. Βέβαια, αυτό το παρατηρούσε κανείς εντονότερα στο παρελθόν, όταν η επικοινωνία μεταξύ απομακρυσμένων περιοχών δεν ήταν τόσο εύκολη όπως είναι τώρα και πολλοί κάτοικοι σε χωριά σταματούσαν νωρίς το σχολείο.

Κακριδής, Μ., Κατή, Δ. & Νικηφορίδου, Β., Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση, Πύλη για την ελληνική γλώσσα. (δασκευή)

10. Μελετάμε προσεκτικά το κείμενο και έπειτα απαντάμε στα εξής:

- Πόσες ελληνικές διάλεκτοι και ποιες διαφορετικές γλώσσες αναφέρονται στην αφίσα;
- Τι είναι τα βλάχικα και τα ποντιακά; Από ποιους μιλιούνται;
- Γνωρίζουμε άτομα που μιλούν κάπως διαφορετικά από την επίσημη γλώσσα, λόγω του τόπου καταγωγής τους; Αναφέρουμε λέξεις ή φράσεις που συναντάμε σε κάποιο μέρος της Ελλάδας απ' όπου καταγόμαστε ή όπου έχουμε ταξιδέψει.

Κείμενο 7

Απ' τη λαλιά μας, Θησαυροί!

Αφού διαβάσουμε όλοι μαζί τα κείμενα, χωριζόμαστε σε 4 ομάδες, ώστε κάθε ομάδα να αναλάβει τα κείμενα από μια περιοχή. Κάθε ομάδα προετοιμάζει τις δραστηριότητες που υπάρχουν κάτω από κάθε κείμενο. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα με τη σειρά της παρουσιάζει σε όλη την τάξη τις απαντήσεις και ξαναδιαβάζει δυνατά τα κείμενα, ώστε να ακούσουμε την προφορά. (Διάρκεια παρουσίασης κάθε ομάδας 15')

1. Μαντινάδα από την Κρήτη

Δραστηριότητες

- Μας άρεσε αυτή η μαντινάδα; Ποιο είναι το θέμα της; Ποιος τη γράφει, σε ποιους απευθύνεται και ποια μηνύματα αφήνει;
- Γνωρίζουμε τι είναι η μαντινάδα και πώς δημιουργείται;
- Βρίσκουμε στο διαδίκτυο κι άλλες μαντινάδες με διαφορετικά θέματα και τις ακούμε στην τάξη.

Δασκαλοχαιρετίσματα

Σα ντο νερό του ποταμού ετσά περνούν οι χρόνοι
Και η χρονιά η σχολική μισεύγει και τελειώνει.
Τελειώνει το δημοτικό, πάει η Έχτη τάξη
και καθανείς σας τα φτερά ανοίγει να πετάξει.
Η Έχτη του δημοτικού θα φύγει, θ' αλαργάρει
και θα 'ναι από δα κι ομπρός σση μνήμης το συρτάρι.
Τελειώνει το Δημοτικό, γι' άλλο λιμάνι πάτε
τα έξε χρόνια του σκολειού ο νους σας να θυμάται.

Κωστής Λαγουδιανάκης,
Ολοχρονίς του Χρόνου.

2. Παροιμίες από τα Ιωάννινα

Δραστηριότητες

- Τι είναι οι παροιμίες; Πότε τις χρησιμοποιούμε;
- Ποιο είναι το μήνυμα αυτών των παροιμιών;
- Εντοπίζουμε στις παροιμίες όλες τις λέξεις που έχουν απόστροφο (π.χ. μάθ'μα). Τι έχει συμβεί; Εξηγούμε στους συμμαθητές μας το φαινόμενο, όπως το αντιλαμβανόμαστε.

1. Κάθι μάθ'μα για καλό.
2. Μάθ'μα ξιμάθ'μα, δυο καλά μαθήματα.
3. Σ' όποιον δάσκαλου θα πας, τέτοια γράμματα θα μάθ'ς.

Δημήτριος Σαλαμάγκας,
γιαννιώτικες παροιμίες και φράσεις

3. Αινίγματα από την Κάρπαθο

Δραστηριότητες

- Τι είναι τα αινίγματα; Πώς δημιουργούνται;
- Εντοπίζουμε 4 λέξεις που είναι διαφορετικές στην προφορά από την επίσημη γλώσσα (π.χ. ορά-ουρά). Εξηγούμε στους συμμαθητές μας τις διαφορές, όπως τις αντιλαμβανόμαστε.
- Βρίσκουμε στο διαδίκτυο και άλλα αινίγματα (διαλεκτικά ή όχι) και τα παρουσιάζουμε στην τάξη.

Έχω μια προυατίνα,
απού την ορά τη γένω
το' απού το λαιμό τη σέρνω.

(ουλογοβη λι)

Κέρατα έχει,
βούι 'εν είναι
πορπατεί τσαι γράφει
γραμματικός 'εν είναι.
(ισρηλιγρο οι)

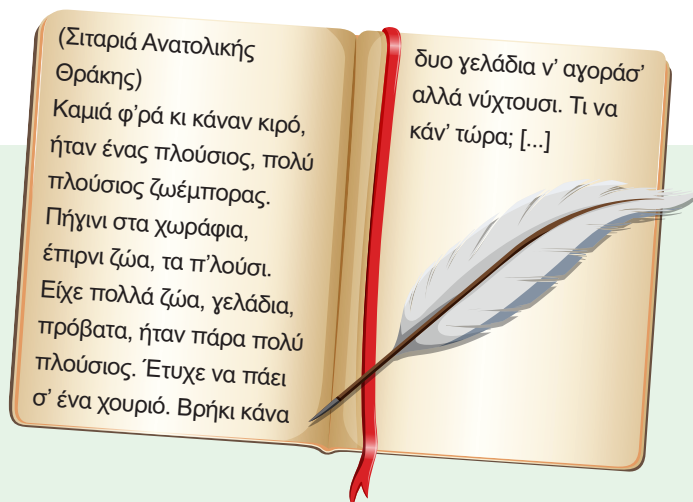
Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης,
Καρπαθιακή Λαογραφία.

7.2 Η ελληνική γλώσσα χθες και σήμερα σε διαφορετικούς τόπους

4. Παραμύθι από τη Θράκη

Δραστηριότητες

- Τι είναι ένα παραμύθι; Ποια είναι η φράση που δείχνει πως πρόκειται για παραμύθι;
- Εντοπίζουμε τα ρήματα που προφέρονται διαφορετικά από την επίσημη γλώσσα (π.χ. πήγινι). Τι έχει αλλάξει; Εξηγούμε στους συμμαθητές μας το φαινόμενο, όπως το αντιλαμβανόμαστε.
- Παρουσιάζουμε στην τάξη μια δική μας συνέχεια της ιστορίας.

Κατσούδα, Γ. & Μαγουλά, Ε. Γνωρίζοντας τις νεοελληνικές διαλέκτους: Ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στη γεωγραφική ποικιλία με φύλλα εργασίας.

11. Συζητάμε στην τάξη:

- Πώς θα αντιμετωπίζαμε κάποιον διαλεκτόφωνο συμμαθητή μας; Πώς θα αισθανόμασταν μαζί του;
- Είναι σημαντική η ύπαρξη επιμέρους γλωσσών στην ελληνική επικράτεια; Ποια μπορεί να είναι τα θετικά τους στοιχεία;

12. Συζητάμε στην ομάδα και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- Πιστεύουμε ότι είναι σημαντικό να διατηρηθούν οι γεωγραφικές ποικιλίες για τη γλώσσα και τον πολιτισμό μας;
- Θεωρούμε ότι κάποιος που μιλάει κάποια διάλεκτο ή κάποιο ιδίωμα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση από κάποιον άλλο που χειρίζεται μόνο την κοινή νέα ελληνική;

13. Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα, που είναι η αρχή ενός παραμυθιού από την Κύπρο.

Μια ββολάν είσεν έναν φφτωχό ψαρά τζι ούλη νύχτα εμάσεται
να πκιάσει ψάρι τζι εν έπκλιανεν. Εκόντεψεν τέλεια η ακή, έριξεν πάλε
τ' αντζίστριν του τζι ελάλεν που μέσα του: «Ω Θεέ μου, δυστυχία!
Σήμμερα εν να πεθάνουν τα παιδικιά μου που την πείναν».
Εφάνη του πως ετσιμήσεν τζι ετράβησεν τ' αντζίστριν. Είντα εν να δει!
Έναν ψαρούιν πάνω γρουσόν! Επήεν πως είσεν να το βκάλει που τ' αντζίστριν
τζι άκουσεν μια φφωνήν να του λαλεί...

Κατσούδα, Γ. & Μαγουλά, Ε. Γνωρίζοντας τις νεοελληνικές διαλέκτους: Ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στη γεωγραφική ποικιλία με φύλλα εργασίας.

A. Παρατηρούμε τα παρακάτω παραδείγματα και προσπαθούμε να απαντήσουμε γιατί γράφονται με αυτόν τον τρόπο; Τι μπορούμε να καταλάβουμε για τον τρόπο που προφέρονται οι συγκεκριμένες λέξεις στην κυπριακή διάλεκτο;

(α) β-βολάν - (β) έπκλιαν-νεν - (γ) Σήμ-μερα

B. Προσπαθούμε να αποδώσουμε στην κοινή νέα ελληνική την ακόλουθη πρόταση:

Εκόντεμπεν τέλεια η αυκή έριξεν πάλε τ' αντζίστριν του τζι ελάλεν που μέσα του.

.....

.....

Αναφέρουμε ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην κυπριακή διάλεκτο και στα νέα ελληνικά. Η κυπριακή διάλεκτος ή η κρητική είναι περισσότερο οικεία σε εμάς;

Κείμενο 8

7.17

Κοινωνική ποικιλία

Μια διαφορετική μορφή γλωσσικής ποικιλίας είναι αυτή που παρατηρείται σε ομάδες ανθρώπων που συνδέονται με κάποιο κοινωνικό χαρακτηριστικό, όπως η ηλικία, το φύλο, το επάγγελμα κ.ά. Οι ποικιλίες αυτές καλούνται κοινωνιόλεκτοι. Η «γλώσσα των νέων» σε κάθε γενιά είναι μία κοινωνιόλεκτος.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες του 1ου Γυμνασίου Γυθείου είχαν μια συζήτηση για το θέμα αυτό με τον γλωσσολόγο και ακαδημαϊκό, κύριο Χριστόφορο Χαραλαμπίκη:

XX: Πείτε μου για τη γλώσσα που μιλάτε. Γιατί δεν την καταλαβαίνουμε;

Μαθητής A: Οι μυστικές γλώσσες είναι κάτι λυτρωτικό. Στη «μυστική γλώσσα» των νέων η βασική υπόθεση είναι ακριβώς αυτό: να μη μας καταλαβαίνουν. Σαν να είμαστε «μικροί κατάσκοποι» της καθημερινότητας.

7.2 Η ελληνική γλώσσα χθες και σήμερα σε διαφορετικούς τόπους

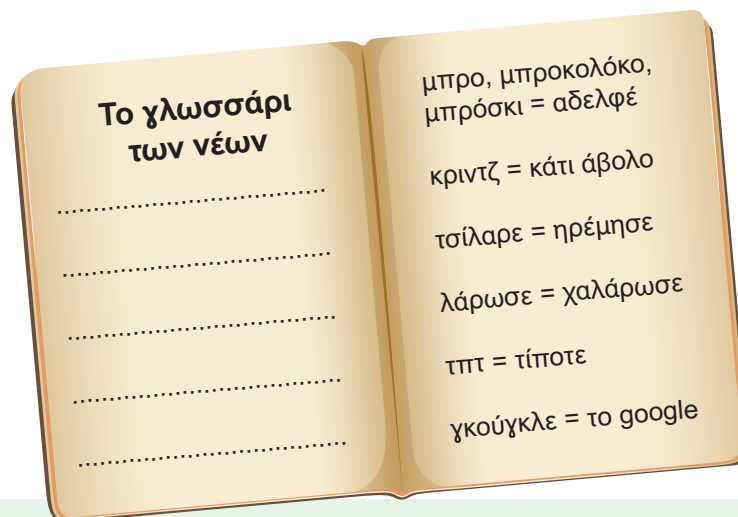
XX: Η διαφορετική –συχνά– μουσική γλώσσα κατά κανόνα είναι ο συνεκτικός κρίκος μιας ομάδας. Σημασία έχει ότι ξέρετε πότε και πού να χρησιμοποιήσετε την αργκό και πώς να μιλάτε στην τάξη ή μπροστά στους μεγαλύτερους.

Μαθητής Β: Θέλουμε να σας ρωτήσουμε, ποιες λέξεις επιβιώνουν στην πορεία των χρόνων; Πότε μια λέξη διαρκεί τόσο ώστε να μπει σε λεξικό;

XX: Στα λεξικά μπαίνουν, τελικά, οι λέξεις που... αντέχουν για μια γενιά, δηλαδή τριάντα χρόνια! Έτσι, έχουν επιβιώσει κοροϊδευτικές λέξεις, όπως το «φυτό» ή η «φλασιά» ή το «τζάμι». Αν και σήμερα όλες αυτές οι λέξεις για τους νέους μοιάζουν ήδη γεροντικές.

Μαθητής Γ: Η γλώσσα μας είναι πλούσια και τη σεβόμαστε. Εξελίσσεται, αλλά εμείς τη στρέφουμε προς έναν διαφορετικό δρόμο. Χρησιμοποιούμε λέξεις από διαφορετικές γλώσσες, τις ενώνουμε και είναι ένα παιχνίδι για εμάς! Αυτό δεν σημαίνει ότι θέλουμε να διαφοροποιηθούμε από τις ρίζες μας.

Παπαμαθαίου, Μ., «Τσιλάροντας» με την αργκό των νέων, Το Βήμα. (διασκευή)

14. Συζητάμε στην τάξη:

- Ποιο είναι το φαινόμενο που παρουσιάζεται; Ποιοι σχετίζονται με αυτό;
- Πώς αιτιολογείται η κοινωνική ποικιλία;
- Τι αρέσει στους νέους να κάνουν;
- Ποια πιστεύουμε ότι είναι η γνώμη του Γλωσσολόγου για την κοινωνική ποικιλία; Προβλέπουμε την απάντησή του για το γλωσσικό παιχνίδι των μαθητών.

15. Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση:

1. Η γλώσσα των νέων συνδέεται με:

- α. Την ηλικία των ατόμων.
- β. Με τις πεποιθήσεις των νέων.
- γ. Με την ανάγκη των νέων ανθρώπων να δημιουργήσουν μια καινούρια γλώσσα.

2. Ως «μυστική γλώσσα» χαρακτηρίζεται:

- α.** Η γλώσσα των νέων.
- β.** Οποιαδήποτε μορφή κοινωνιολέκτου.
- γ.** Ο τρόπος επαφής και επικοινωνίας των νέων ανθρώπων.

3. Σε ένα λεξικό είναι δυνατόν να συναντήσει κανείς:

- α.** Δύσκολες λέξεις, που δεν γνωρίζουμε τη σημασία τους.
- β.** Λέξεις από διάφορες κοινωνιολέκτους, που έχουν επιβιώσει για αρκετό χρονικό διάστημα.

γ. Λέξεις που χρησιμοποιούμε μόνο στο σχολείο και στον επιστημονικό λόγο.

4. Τελικά, οι νέοι:

- α.** Επιθυμούν να δημιουργήσουν μία νέα γλώσσα.
- β.** Προσπαθούν να διαφοροποιηθούν από τη γλώσσα που κληρονόμησαν.
- γ.** Έχουν αντιληφθεί ότι η ενασχόληση με τη γλώσσα είναι κάτι δημιουργικό και επιδίδονται σε παιχνίδια λεξιπλασίας.

16. Ας δημιουργήσουμε το δικό μας λεξικό για τη γλώσσα των νέων!

Ανά ομάδες των τεσσάρων ατόμων σκεφτόμαστε 10 με 20 λέξεις από τη γλώσσα των νέων και γράφουμε την ερμηνεία τους. Έπειτα, διασταυρώνουμε τις λέξεις της ομάδας μας με τις λέξεις που έχουν βρει οι άλλες ομάδες και φτιάχνουμε το λεξικό μας, το οποίο μπορούμε να τυπώσουμε στη συνέχεια. Προσέχουμε μόνο αυτές οι λέξεις να μην υπάρχουν σε κάποιο νεοελληνικό λεξικό, διότι, αν συμβαίνει αυτό, τότε δεν είναι λέξεις της γλώσσας των νέων, αλλά της κοινής νέας ελληνικής. Μπορούμε να συμβουλευτούμε το *Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας* (βλ. *Ακαδημία Αθηνών*).

17. Σήμερα παρατηρούμε ότι οι νέοι μιλούν... τη δική τους γλώσσα!

7.18

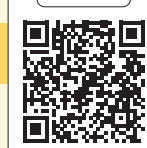

Γράφουμε ένα άρθρο, που θα αναρτήσουμε στο ιστολόγιο της τάξης μας, στο οποίο θα πληροφορήσουμε τους αναγνώστες για το πώς λειτουργεί αυτή η γλώσσα και για ποιον λόγο τη χρησιμοποιούν οι νέοι. Τέλος, γράφουμε ποια είναι η δική μας άποψη για τη γλώσσα των νέων. Βασιζόμαστε στις πληροφορίες του κειμένου και αναζητούμε περισσότερες πληροφορίες και στο διαδίκτυο. Αφού διορθωθεί το γραπτό μας, ξαναγράφουμε την παραγωγή γραπτού λόγου, αν χρειάζεται.

Λεξιλόγιο

7.19

A. Θεματικό λεξιλόγιο

1. Για τη γλώσσα έχουν ειπωθεί πολλές φράσεις. Με τη βοήθεια του λεξικού γράφουμε τη σημασία των παρακάτω φράσεων με δικά μας λόγια:

- μάλλιασε η γλώσσα μου = ...
- μου βγήκε η γλώσσα = ...
- μάζεψε τη γλώσσα σου = ...
- έχω (μια λέξη) στην άκρη της γλώσσας μου = ...
- η γλώσσα του πάει ροδάνι = ...

7.2 Η ελληνική γλώσσα χθες και σήμερα σε διαφορετικούς τόπους

2. Συμπληρώνουμε τα παρακάτω κενά με τις προηγούμενες εκφράσεις:

- Της ..... μέχρι να ανέβει όλες αυτές τις σκάλες.
- Χθες το βράδυ είχε πάρει φόρα και η .....
..... αλλά ποιος να με ακούσει εμένα;
- ..... σε παρακαλώ! Δεν είναι σωστό να τους προσβάλλεις όλους με αυτόν τον τρόπο.
- Μια στιγμή, το ..... Θα το θυμηθώ!

B. Νεοελληνικές διάλεκτοι

1. Ας αποδώσουμε στην κοινή νέα ελληνική μερικές φράσεις από τις γεωγραφικές ποικιλίες του τόπου μας. Έπειτα, συζητάμε τις ομοιότητες και τις διαφορές με τα νέα ελληνικά.

- Σα ντο νερό του ποταμού ετσά περνούν οι χρόνοι.
.....
- και θα 'ναι από δα κι ομπρός στη μνήμη το συρτάρι.
.....
- Σ'όποιον δάσκαλου θα πας, τέτοια γράμματα θα μάθ'ς.
.....

Γραμματική

Ευθύς και πλάγιος λόγος

Παρατηρώ

Στο κείμενο 8 διαβάσαμε έναν διάλογο μεταξύ κάποιων μαθητών και του γλωσσολόγου, κ. Χαραλαμπίκη.

Κατανού

Το κείμενο 8 είναι γραμμένο σε ..... λόγο, καθώς διαβάζουμε τα λόγια των μαθητών και του γλωσσολόγου, όπως ακριβώς τα είπαν εκείνοι. Ενώ το (διακριτικό) σημείο που μας βοηθάει να το κατανοήσουμε καλύτερα είναι η ..... διαλόγου. Διαφορετικά, το κείμενο θα μπορούσε να έχει το πρόσωπο που μιλάει κάθε φορά, άνω και κάτω τελεία και .....

Μαθαίνω

Αν τα λόγια των ομιλητών δεν μεταφέρονταν άμεσα σε εμάς αλλά έμμεσα (δηλαδή μέσω κάποιου άλλου), τότε θα είχαμε ..... λόγο. Συνήθως, τα λόγια του ομιλητή στον ..... λόγο ακολουθούν παραλλαγμένα ύστερα από λεκτικά (π.χ. *είπε*), από ερωτηματικά (π.χ. *ρώτησε*), αισθητικά (π.χ. *μύρισε*), γνωστικά (π.χ. *ήξερε*) και δοξαστικά (π.χ. *πιστεύει*).

7.20

1. Μεταφέρουμε σε πλάγιο λόγο (στο τετράδιό μας) την ακόλουθη περίοδο χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα εισαγωγικά ρήματα.

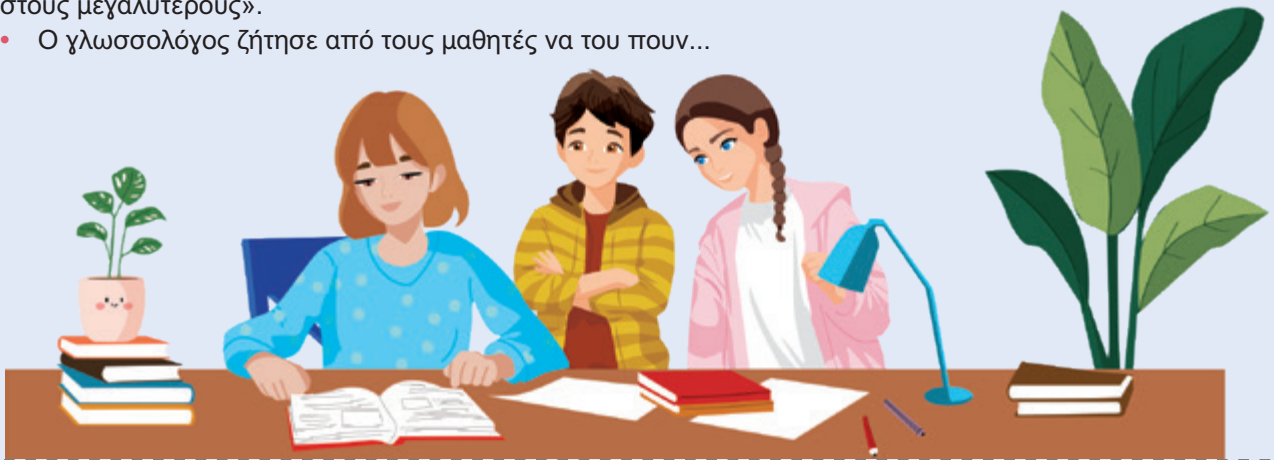

Γλωσσολόγος: «Πείτε μου για τη γλώσσα που μιλάτε. Γιατί δεν την καταλαβαίνουμε;».

Μαθητής Α: «Οι μυστικές γλώσσες είναι κάτι λυτρωτικό. Στη “μυστική γλώσσα” των νέων η βασική προϋπόθεση είναι ακριβώς αυτό: να μη μας καταλαβαίνουν. Σαν να είμαστε οι μικροί... κατάσκοποι της καθημερινότητας».

Γλωσσολόγος: «Η διαφορετική γλώσσα κατά κανόνα είναι ο συνεκτικός κρίκος μιας ομάδας. Σημασία έχει ότι ξέρετε πότε και πού να χρησιμοποιήσετε την αρχκό και πώς να μιλάτε στην τάξη ή μπροστά στους μεγαλύτερους».

- Ο γλωσσολόγος ζήτησε από τους μαθητές να του πουν...

Κείμενο 8

Ο αγρός των λέξεων

Όπως η μέλισσα γύρω από ένα άγριο
λουλούδι, όμοια κ' εγώ
τριγυρίζω διαρκώς γύρω απ' τη λέξη.
Ευχαριστώ τις μακριές σειρές
των προγόνων, που δούλεψαν τη φωνή,
την τεμαχίσαν σε κρίκους, την κάμαν
νοήματα, τη σφυρηλάτησαν της
το χρυσάφι οι μεταλλουργοί κ' έγινε
Όμηροι, Αισχύλοι, Ευαγγέλια
κι άλλα κοσμήματα.

N. Βρεττάκος

Με το νήμα
των λέξεων, αυτόν το χρυσό
του χρυσού, που βγαίνει απ' τα βάθη
της καρδιάς μου, συνδέομαι συμμετέχω
στον κόσμο.
Σκεφτείτε:
Είπα και έγγραψα «Αγαπώ».

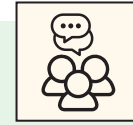
1. Διαβάζουμε το ποίημα δυνατά και απαντάμε στα εξής:

- Με τι παρομοιάζει ο συγγραφέας τον εαυτό του; Πώς αυτό συνδέεται με τον τίτλο του ποιήματος;
- Για ποιο πράγμα ο ποιητής εκφράζει ευγνωμοσύνη;
- Πώς συνδέεται ο ποιητής (και όλοι εμείς) με την αρχαία Ελλάδα;
- Ποιος είναι ο σημαντικός ρόλος που έχουν οι λέξεις για όλους εμάς;

7.3 Ο Θαυμαστός κόσμος της γλώσσας

2. Συζητάμε στην τάξη για τη σημασία του γραπτού λόγου στη ζωή των ανθρώπων. Σκεφτόμαστε πώς θα ήταν η ζωή μας χωρίς τον γραπτό λόγο και τις συνέπειες που θα είχε κάτι τέτοιο σε διάφορους τομείς, π.χ. στον πολιτισμό.

3. Με τη βοήθεια έντυπου ή ψηφιακού λεξικού αντικαθιστούμε τις λέξεις του κειμένου με κάποια συνώνυμα, προσέχοντας να έχουν το ίδιο νόημα με αυτές του ποιήματος.

τριγυρίζω	
μακριές	
δούλεψαν	
τεμάχισαν	
σφυρηλάτησαν	

Κείμενο 9

Ἡ ὁμιλία τοῦ ποιητῆ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη στοὺς Ἑλληνες μετανάστες στὴ Στοκχόλμη

Με ἀφορμὴ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 100 χρόνων ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη τὸ 2011 στὴν Ἑλλάδα, τὸ Ἀθηναϊκὸ Πρακτορεῖο Εἰδήσεων παρουσίασε ἕνα ἀνέκδοτο κείμενο τοῦ ποιητῆ, ἀπὸ ὁμιλία του στοὺς Ἑλληνες μετανάστες στὴ Στοκχόλμη. Ἡ ὁμιλία τοῦ ποιητῆ ἔχινε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1979, μετὰ τὴν τελετὴ ἀπονομῆς τοῦ βραβείου Νόμπελ τῆς Σουηδικῆς Ἀκαδημίας γιὰ τὸ ἔργο του.

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Περίμενα πρῶτα νὰ τελειώσουν οἱ ἐπίσημες γιορτὲς ποὺ προβλέπει ἡ «Ἑβδομάδα Νόμπελ» καὶ ὕστερα νὰ ῥθω σ' ἐπαφῆ μαζί σας. [...]

Ὅ,τι καὶ νὰ πεῖ ἕνας ποιητῆς, μικρὸ ἢ μεγάλο, σημαντικὸ ἢ ἀσήμαντο, δὲν φέρνει ἀποτέλεσμα. Θέλω νὰ πῶ ὅτι δὲν γίνεται ποίηση ἂν δὲν περάσει ἀπὸ τὴν κρησάρα τῆς γλώσσας, ἂν δὲν φτάσει στὴν ὅσο γίνεται πιὸ τέλεια ἔκφραση. Ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ μεγάλες ἰδέες, οἱ πιὸ εὐγενικές, οἱ πιὸ ἐπανα-

στατικές, παραμένουν σκέτα ἄρθρα ἐὰν δὲν καταφέρει ὁ τεχνίτης νὰ ταιριάσει σωστά τα λόγια του.

Μόνον τότε μπορεῖ ἕνας στίχος νὰ φτάσει στὰ χεῖλια τῶν πολλῶν, νὰ γίνεи κτῆμα τους. Μόνον τότε μπορεῖ νὰ ῥθει καὶ ὁ συνθέτης νὰ βάλει μουσική, νὰ γίνουν οἱ στίχοι τραγούδι. Καὶ γιὰ ἕνα τραγούδι ζοῦμε, στὸ βάθος, ὅλοι μας. Τὸ τραγούδι ποὺ λέει τοὺς καῦμους καὶ τοὺς πόθους τοῦ καθενός μας. [...]

Ταπεινὰ ἐργάστηκα σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ. Καὶ ἡ μόνη ἀνταμοιβὴ ποὺ γνώρισα πρὶν ἀπὸ τὴ σημερινή, ἦταν ν' ἀκούσω τοὺς συμπατριώτες μου νὰ με τραγουδοῦν. Νὰ τραγουδοῦν τὸ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ ποὺ μοῦ χρειάστηκε τεσσάρων χρόνων μοναξιά καὶ ἀδιάπτωτη προσπάθεια, γιὰ νὰ τὸ τελειώσω. [...]

Τὴ ζωὴ μου τὴν πέρασα κλεισμένος μέσα σὲ 50 τετραγωνικά μέτρα, παλεύοντας μετὰ τὴ γλώσσα. Ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι στὸ βάθος ἡ ποίηση: μὴ πάλι συνεχῆς μετὰ τὴ γλώσσα.

Εἶμαστε οἱ μόνοι σ' ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη

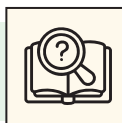
που έχουμε τὸ προνόμιο νὰ λέμε τὸν οὐρανὸ «οὐρανὸ» καὶ τὴ θάλασσα «θάλασσα» ὅπως τὴν ἔλεξαν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Πλάτωνας πρὶν δυόμισι χιλιάδες χρόνια. Δὲν εἶναι λίγο αὐτό. Ἡ γλώσσα δὲν εἶναι μόνον ἓνα μέσον ἐπικοινωνίας. Κουβαλάει τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας κι ὅλη του τὴν ἱστορία καὶ ὅλη

του τὴν εὐγένεια.

Χαίρομαι κι αὐτὴ τὴ στιγμή που σᾶς μιλάω σ' αὐτὴ τὴ γλώσσα καὶ σᾶς ἀφήνω μαζί μ' ἓνα μεγάλο εὐχαριστῶ που με ἀκούσατε. [...]

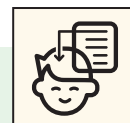
Ελύτης, Ο., *Εν λευκῷ*. (διασκευή)

4. Βρίσκουμε στο λεξικό τη σημασία της λέξης και διατυπώνουμε έναν δικό μας σύντομο ορισμό.

κρησάρα:

5. Σωστό (Σ) ή Λάθος (Λ); Βάζουμε ✓

	Σ	Λ
1. Ο λόγος του ποιητή είναι πάντα σημαντικός για όποιον τον ακούει.		
2. Οι μεγάλες ιδέες εκφράζονται με τα λόγια των ποιητών.		
3. Κάθε ποίημα να γίνει τραγούδι προτείνεται από τον Οδυσσέα Ελύτη.		
4. Το ποίημα του ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ έχει μελοποιηθεί και τραγουδηθεί.		
5. Η πάλη της γλώσσας με την ποίηση είναι συνεχής, σύμφωνα με τον ποιητή.		
6. Ο ποιητής νιώθει πανευτυχής που μπορεί να μιλάει και να γράφει στην ελληνική γλώσσα.		

6. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Πότε ήταν η πρώτη ανταμοιβή του Οδυσσέα Ελύτη ως ποιητή; Πού το βρίσκουμε αυτό μέσα στην ομιλία του;
- Γιατί θεωρεί προνόμιο ο ποιητής το γεγονός ότι χρησιμοποιεί στον λόγο του λέξεις που υπάρχουν στο λεξιλόγιό μας τουλάχιστον δυόμισι χιλιάδες χρόνια;

7. Συζητάμε στην τάξη για τη φράση της ομιλίας του Οδυσσέα Ελύτη «Ἡ γλώσσα δὲν εἶναι μόνον ἓνα μέσον ἐπικοινωνίας». Τι εννοεί με αυτά τα λόγια ο ποιητής;

8. Συζητάμε στην ομάδα και ανακοινώνουμε στη τάξη: Ποια είναι τα συναισθήματα που διακατέχουν τον ποιητή την ώρα που ομιλεί με τους Έλληνες της Σουηδίας μετά την απονομή του Νόμπελ;

Η ενότητα 7 με μια ματιά...

Γραμματική

- ✓ Οι **ονοματικές αναφορικές προτάσεις** εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και προσδιορίζουν ένα ονοματικό σύνολο. Διακρίνονται σε προσδιοριστικές και πλεοναστικές/προσθετικές, ενώ η χρήση κόμμα-τος είναι απαραίτητη για να ξεχωρίζουμε τη μία από την άλλη.
- ✓ Στον ευθύ λόγο μεταφέρονται αυτούσια τα λεγόμενα κάποιου, ενώ στον πλάγιο μεταφέρονται έμμεσα, π.χ. *Αλίνα: «Θα έρθω αύριο να παίξουμε».* → *Η Αλίνα είπε ότι θα έρθει αύριο να παίξουμε.*

Κειμενικός τύπος: Εξήγηση

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία
1. Εισαγωγή Αναφέρουμε το θέμα ή το φαινόμενο για το οποίο θα μιλήσουμε.	<ul style="list-style-type: none"> • Παρόν, Οριστική • 3ο πρόσωπο • Παθητική σύνταξη • Επιστημονικό λεξιλόγιο • Επίσημο ύφος
2. Ανάπτυξη Τοποθετούμε τα γεγονότα σε χρονική σειρά. Αναδεικνύουμε γεγονότα, αιτίες, αποτελέσματα	1. Λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν χρονική σειρά, π.χ. <i>αρχικά, μετά, ύστερα, σήμερα.</i>
	2. Αφηρημένα ουσιαστικά, π.χ. <i>περίοδος, κατακτήσεις, ιδέα, τέχνη, ιστορία.</i>
	3. Ονοματοποιήσεις (μετατροπή ρημάτων σε ουσιαστικά).
3. Επίλογος Διατυπώνουμε προσωπική άποψη, παρατήρηση ή ερμηνεία. Κλείνουμε με συμπέρασμα.	<ul style="list-style-type: none"> • Φράσεις όπως: <i>κατά τη γνώμη μου, πιστεύω ότι, νομίζω.</i> • Λέξεις όπως: <i>συνεπώς, άρα, συμπερασματικά.</i> • Γενικό συμπέρασμα από τη εξήγηση του φαινομένου.

Λεξιλόγιο

- ✓ Οι λέξεις διαφέρουν ως προς την προφορά ανάλογα με τη γεωγραφική ποικιλία. Επιπρόσθετα, οι γεωγραφικές ποικιλίες διακρίνονται σε διαλέκτους και ιδιώματα.
- ✓ Οι λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια του **καινός** (= καινούριος) είναι: **καινοτόμος, καινοτομία, καινούριος, καινοφανής, ανακαινίζω, ολοκαινούργιος** κτλ. Οι λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια της λέξης **κενός** (= άδειος) είναι: **κενό, κενότητα, κενώνω, κένωση, κενόδοξος, κενολογία, ακένωτος, εκκενώνω** κτλ. Οι λέξεις **καινός** και **κενός** είναι ομόηχες, δηλαδή έχουν κοινή προφορά, αλλά διαφορετική γραφή και ορθογραφία, κάτι που οφείλεται στην ετυμολογία τους.

7.21

Λεξιλόγιο Ενότητας

γλώσσα, γλωσσολογία, επιστήμη, παγκόσμιος, ημέρα, μητρική, ξένη, διεθνής, ιδιωματική, καθημερινή, κοινή, λαϊκή, λόγια

κοινωνική ποικιλία, διάλεκτοι, γεωγραφικός, ποικιλία, ιδίωμα, κοινωνικός, γλώσσα των νέων

προφορικός, γραπτός, λόγος, επίσημος, ανεπίσημος, ύφος, γραφή

Ελέγχω τις γνώσεις μου!	για κάθε σωστή απάντηση
<ul style="list-style-type: none"> • Συμπληρώνουμε τα κενά με το κατάλληλο επίθετο: διεθνής, μητρική, δεύτερη, επίσημη. 1. .... ονομάζουμε τη γλώσσα που μαθαίνουμε στα πρώτα χρόνια της ζωής μας από το οικογενειακό μας περιβάλλον. 2. .... ονομάζουμε τη γλώσσα την οποία μαθαίνει ένα άτομο αφού πρώτα έχει κατακτήσει ή κατακτά την πρώτη γλώσσα. 3. Η αγγλική γλώσσα σήμερα είναι μία ..... γλώσσα. 4. Η ..... γλώσσα της Ελλάδας είναι τα ελληνικά, τα οποία ομιλούνται από την πλειοψηφία του πληθυσμού της χώρας.	/4
<ul style="list-style-type: none"> • Γράφουμε τη σωστή απάντηση: 1. Μόλις χτυπήσει το κουδούνι οι μαθητές βγαίνουν ..... (διάλυμα/διάλειμμα) 2. Πριν από περίπου 2.400 χρόνια ένας θανατηφόρος ..... είχε σαρώσει την αρχαία Αθήνα (λιμός/λοιμός). 3. Διάφορα τουρκικά ..... (π.χ. Σελτζούκους, Οθωμανούς, κ.ά.) έκαναν επιδρομές εναντίον του Βυζαντίου (φύλα/φύλλα). 4. Ο ποδοσφαιρικός αγώνας έγινε κεκλεισμένων των ..... (θηρών/θυρών).	/4
<ul style="list-style-type: none"> • Συμπληρώνουμε τις εκφράσεις με τις ακόλουθες λέξεις στον κατάλληλο τύπο: μαζεύω, ροδάνι, μαλλιάζω, βγαίνω. 1. Όταν κάποιος μιλάει ακατάπαιυστα, τότε λέμε ότι η γλώσσα του πάει ..... 2. Μου ..... η γλώσσα μέχρι να ανέβω όλες αυτές τις σκάλες. 3. .... τη γλώσσα σου λιγάκι, σε παρακαλώ! 4. .... η γλώσσα μου να τα εξηγή, αλλά πάλι δεν το κατάλαβε!	/4
<ul style="list-style-type: none"> • Χρωματίζουμε τις δευτερεύουσες/εξαρτημένες ονομαστικές προτάσεις και τις χαρακτηρίζουμε ανάλογα με το αν είναι προσδιοριστικές ή πλεοναστικές/προσθετικές. 1. Το βιβλίο που δανείστηκα χθες μιλάει για την ιστορία της ελληνικής γλώσσας. ..... 2. Η Γλωσσολογία είναι η επιστήμη που μελετά και ερευνά τη γλώσσα σε προφορικό και γραπτό επίπεδο. .... 3. Η γλώσσα μάς επιτρέπει να μετατρέψουμε έναν συνηθισμένο χαρακτηρισμό, που μπορεί να πληγώσει κάποιον, σε κάτι θετικό. .... 4. Η νεοελληνική γλώσσα είναι η γλώσσα της Ελλάδας και της Κύπρου, αλλά μιλιέται και στο εξωτερικό από Έλληνες, που ζουν εκεί.	/4
<ul style="list-style-type: none"> • Μετατρέπουμε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο: «Στα λεξικά μπαίνουν, τελικά, οι λέξεις που αντέχουν για τριάντα χρόνια!». Ο Γλωσσολόγος απάντησε 	/1
<ul style="list-style-type: none"> • Όταν γράφουμε ένα εξηγητικό κείμενο φροντίζουμε να αναφέρουμε το θέμα για το οποίο θα μιλήσουμε, τοποθετούμε τα ..... σε χρονική σειρά. Τέλος, διατυπώνουμε την ..... μας άποψη και κλείνουμε με ένα 	/3

Κυκλώνω την τελική βαθμολογία μου:

Χρειάζεται να ξαναδιαβάσω (έως 7)	Τα πήγα μέτρια (8-12)	Τα πήγα πολύ καλά (13-16)	Τα πήγα εξαιρετικά (17-20)
--------------------------------------	--------------------------	------------------------------	-------------------------------

Ενότητα 8

Ένας κύκλος κλείνει, ένας άλλος ανοίγει!

Ποια είναι η πρώτη μας σκέψη όταν ακούμε τη λέξη *δημοτικό*;

Ποια είναι τα συναισθήματά μας τώρα που κλείνει ο κύκλος μας στο δημοτικό;

Τι προσδοκίες έχουμε για το μέλλον μας;

6 χρόνια στο δημοτικό και 6 βαλίτσες γνώσεων, συναισθημάτων, στάσεων και δεξιοτήτων

Σαν περάσουν τα χρόνια
κι όλα γίνουν μια εικόνα,
τα σχολειά, η φασαρία
οι αυλές και τα θρανία,
θα' χεις ένα φαναράκι
στης καρδιάς το μπαλκονάκι
που το έπλασες δικό σου
μες στο πρώτο το σχολειό σου
σου ευχόμαστε ν' ανάβει
να σε παίρνει από την πλάνη
τα όνειρά σου να διαβάζεις
ως τ' αστέρια να τα φτάσεις.

Σοφία Γρηγορούδη

8.1

8.2

05/06/2025

Αναμνήσεις από το δημοτικό

Αγαπητό μου ημερολόγιο,

Τώρα που τελειώνει η χρονιά αυτή νιώθω τα συναισθήματα να με πλημμυρίζουν. Όταν για πρώτη φορά πάτησα το πόδι μου στο δημοτικό, συνειδητοποίησα πως δεν υπήρχαν πια παιχνίδια και χαρές όπως στο νηπιαγωγείο. Τώρα έπρεπε να διαβάζω. Αυτό εμένα δεν με πείραξε, γιατί ήξερα πως μέχρι να φτάσω στο γυμνάσιο θα μάθαινα τόσα πολλά και διαφορετικά πράγματα και ταυτόχρονα θα έκανα φίλους. Κι όντως δεν έπεσα έξω! Βέβαια υπήρχαν στιγμές που ίσως δεν ήταν όμορφες, όπως όταν στην Πρώτη Δημοτικού αλλάξαμε τρεις δασκάλες και αυτό μας εμπόδισε σε πολλά. Ή που τσακωνόμασταν στη Γυμναστική για τις ομάδες ή ποιος θα πάρει τη μπάλα. Παρ' όλ' αυτά, στο τέλος, μονοιάζαμε και παίζαμε ειρηνικά.

Στη συνέχεια, στη Δευτέρα και στην Τρίτη τα πράγματα ήταν πολύ ήσυχα. Ούτε τσακωμοί, ούτε τίποτα. Μπορώ να πω πως μου έμειναν μόνο όμορφες στιγμές. Στη συνέχεια, φτάνουμε στην Τετάρτη οπότε τα πράγματα κάπως άλλαξαν. Ίσως γιατί αλλάξαμε δασκάλα; Όχι, όχι! Όταν λέω άλλαξαν, εννοώ άλλαξαν προς το καλύτερο, δηλαδή γίναμε όλοι μια ομάδα! Θα έλεγα ότι γίναμε σαν μια ομάδα ποδοσφαίρου, όπου οι παίκτες δίνουν τη μπάλα ο ένας στον άλλον για να βάλουν γκολ. Εμείς αντί να δίνουμε την μπάλα, δίναμε τη χαρά, τη φιλία. Όλο αυτό μας ανέβασε, αλλά και μας ωρίμασε και μας έκανε καλύτερους.

Ύστερα, η Πέμπτη τάξη ήταν σαν τη Δευτέρα, θα μπορούσα να πω, λίγο βαρετή, αλλά μην ξεχνάμε πως βρισκόμασταν προς την τελευταία τάξη του δημοτικού και είχαμε ήδη μάθει τα βασικά.

Αντίθετα, η Έκτη, μια τάξη μόνο εκπλήξεις! Με πολύ γέλιο και όνειρα. Αναρωτιόμουν πάντα «Πότε φτάσαμε στην Έκτη;», μια ερώτηση που μέσα σε όλα αυτά τα χρόνια κρύβει τόσες αναμνήσεις.

Έτσι, το δημοτικό το αγάπησα, όπως και το δημοτικό με αγάπησε και με βοήθησε να χτίσω βάσεις. Φεύγω από το δημοτικό μόνο με τα θετικά στο μυαλό κι αφήνω πίσω όλα τα αρνητικά. Εύχομαι καλή σταδιοδρομία, καλό διάβασμα και καλή αρχή στο γυμνάσιο. Ευχαριστώ όλους τους δασκάλους που σε όλα αυτά τα χρόνια ήταν δίπλα μου και ευχαριστώ τους συμμαθητές μου που πέρασα τόσο ωραίες στιγμές μαζί τους. Τώρα βάζουμε νέους στόχους και κοιτάμε ψηλά. Εύχομαι να κρατήσουμε τις φιλίες που κάναμε στο δημοτικό.

Φίλιππος.
Καλό γυμνάσιο, παιδιά!

Το Δημοτικό Σχολείο Γαλατσίου, Αποχαιρετώντας το δημοτικό σχολείο. (διασκευή)

1. Συζητάμε στην τάξη και απαντάμε:

- Πού και πότε συμβαίνουν τα γεγονότα της ιστορίας που διαβάσαμε;
- Με ποιον τρόπο εκτυλίσσεται η ιστορία μας (πώς ξεκινάει, ποια είναι η εξέλιξη των γεγονότων, πώς τελειώνει);
- Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματα του μαθητή;
Τι αισθανόμαστε ή τι σκεφτόμαστε εμείς διαβάζοντάς την;
- Το κείμενο είναι:

α. εξηγητικό **β.** αφηγηματικό **γ.** περιγραφικό

2. Σωστό ή Λάθος; Βάζουμε ✓

Το παιδί...	Σ	Λ
...θυμάται πως έχασε τη ξενοιασιά του όταν πήγε στην Α΄ Δημοτικού.		
...αναπολεί νοσταλγικά τους τσακωμούς στο ποδόσφαιρο.		
...ένιωσε πως στην Τρίτη Δημοτικού ωρίμασε ως μαθητής και ως άνθρωπος.		
... αναφέρει πως η Πέμπτη του φάνηκε ακριβώς ίδια με τη Δευτέρα.		
... δεν κατάλαβε ποτέ έφτασε στην Έκτη.		
... βάζει στόχους για το γυμνάσιο.		
... αναπολεί τις όμορφες στιγμές που πέρασε.		

3. Το κείμενο χωρίζεται σε παραγράφους. Γράφουμε τα παρακάτω θέματα των παραγράφων στην κατάλληλη θέση.

Σκέψεις και συναισθήματα για το δημοτικό / Οι αναμνήσεις από τη Β΄ και τη Γ΄ Δημοτικού / Βιώματα από την Α΄ Δημοτικού / Η Ε΄ τάξη σαν τη Β΄ / Η Στ΄ με τις εκπλήξεις της

παράγραφος	θέμα
1 ^η	
2 ^η	
3 ^η	
4 ^η	
5 ^η	

4. Συζητάμε με την ομάδα μας και ανακοινώνουμε στην τάξη. Η κάθε ομάδα επιλέγει 1 θέμα:

- A. Ποια τάξη αποτέλεσε σημείο αλλαγής για τον αφηγητή; Για ποιον λόγο;
- B. Ποια τάξη πιστεύουμε ότι θα ήθελε να ξαναζήσει ο αφηγητής; Για ποιον λόγο;
- Γ. Ποιες αρνητικές εμπειρίες έζησε ο αφηγητής στο δημοτικό σχολείο; Αν ήταν φίλος μας τι θα του λέγαμε γι' αυτές;

Αποχαιρετώντας τους μαθητές της Στ' Δημοτικού

Έφτασε η μέρα της αποφοίτησης των παιδιών της Στ' Δημοτικού. Το παρακάτω κείμενο είναι η ομιλία ενός δασκάλου προς τους μαθητές του, κατά την τελετή αποφοίτησής τους από το δημοτικό.

Αγαπητοί μαθητές και αγαπητές μου μαθήτριες της Στ' τάξης,

Αφήνετε σήμερα αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης μεταβαίνοντας στο γυμνάσιο. Πριν έξι χρόνια ήρθατε εδώ παιδάκια και φεύγετε πλέον έφηβοι. Μέσα στα χρόνια αυτά γεμίσατε γνώσεις και εμπειρίες, που θα αποτελέσουν εφόδια για τη μελλοντική σας πορεία. Δημιουργήσατε φιλίες που μένουν πάντα χαραγμένες στην ψυχή. Διαμορφώσατε τον χαρακτήρα σας, αποκτήσατε αρετές, γίνατε ανεξάρτητοι. Με λίγα λόγια... μεγαλώσατε!

Η σημερινή μέρα σίγουρα αφήνει μια γλυκόπικρη γεύση σε όλους μας. Δεν είναι όμως μόνο το τέλος αυτής της όμορφης διαδρομής αλλά και η αρχή μιας νέας, γιατί έχετε ακόμα να μάθετε, να περάσετε και να πετύχετε πολλά. Θα ζήσετε όμορφες και δύσκολες στιγμές στο μέλλον. Προσπαθήστε να κρατήσετε τις όμορφες όσο πιο πολύ μπορείτε και να ξεπεράσετε τις άσχημες όσο πιο γρήγορα γίνεται. Να κάνετε υπερήφανους τους δικούς σας, να προσπαθείτε συνεχώς για το καλύτερο και να μην απογοητεύεστε αν κάποτε τα πράγματα δεν έρθουν όπως τα περιμένετε. Η ζωή δεν σταματάει, κυλάει αδιάκοπα και θα σας δίνει πάντα νέες ευκαιρίες.

Η συνέχεια του ταξιδιού σας θα είναι συναρπαστική, πιο απαιτητική όμως! Γι' αυτό κρατήστε στις αποσκευές σας τις αξίες, τις παραδόσεις, τις ευαισθησίες, τις θετικές και δημιουργικές εμπειρίες, που βιώσατε στο δημοτικό. Αφήστε έξω τα «μικρά», που μας κάνουν ακόμα πιο μικρούς, όταν τα σκεφτόμαστε και τα συζητάμε. Και μην ξεχνάτε πως η αγάπη, ο σεβασμός και η αποδοχή του άλλου είναι απαραίτητα για να συνυπάρχουμε ουσιαστικά και δημιουργικά στο ταξίδι της ζωής.

Κλείνοντας, σας εύχομαι ολόψυχα να προοδεύσετε στη ζωή σας και να είστε πάντα υγιείς κι ευτυχισμένοι. Πάντα να θυμάστε να είστε πάνω απ' όλα σωστοί άνθρωποι. Μπορεί η κοινωνία μας να έχει ανάγκη από επιστήμονες, αλλά περισσότερη ανάγκη έχει από ανθρώπους.

Σας ευχαριστώ που ήμουν ο δάσκαλός σας! Σας αγαπώ πολύ! Θα σας θυμάμαι πάντα!

Ο δάσκαλός σας

Χαρχαντής, Γ., Αποχαιρετιστήριο λόγος του δασκάλου της Στ' τάξης προς τους μαθητές και τις μαθήτριες του. (διασκευή)

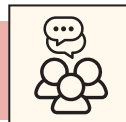

5. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιες είναι οι γνώσεις και εμπειρίες που πιστεύει ο δάσκαλος ότι αποκτούν οι μαθητές κατά τη διάρκεια των 6 χρόνων στο δημοτικό;
- Ποιες αξίες και παραδόσεις συνιστά ο δάσκαλος να κρατήσουν οι μαθητές για τη μελλοντική τους πορεία;
- Πώς εκφράζει ο δάσκαλος τα συναισθήματά του για τους μαθητές και τις μαθήτριές του στο κλείσιμο του λόγου του;

6. Συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στην τάξη. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα θέμα.

Διαβάζουμε προσεκτικά τα κείμενα 1 και 2. Έπειτα:

A. Εντοπίζουμε 3 βασικές ομοιότητες ανάμεσα σε αυτά τα 2 κείμενα.

B. Εντοπίζουμε 3 βασικές διαφορές ανάμεσα στα 2 κείμενα.

Κειμενικός τύπος: Αφήγηση

Ο κειμενικός τύπος της αφήγησης έχει στόχο τη διήγηση πραγματικών ή φανταστικών ιστοριών και γεγονότων σε μια συγκεκριμένη χρονική σειρά.

Εντοπίζουμε τη δομή και τα γλωσσικά στοιχεία στο κείμενο «Αναμνήσεις από το δημοτικό» και στο κείμενο «Αποχαιρετώντας τους μαθητές της Στ΄ Δημοτικού».

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία	Παραδείγματα από το κείμενο
<p>1. Εισαγωγή</p> <p>Πληροφορίες για τους πρωταγωνιστές της ιστορίας, τον χώρο, τον χρόνο και την αρχική κατάσταση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οριστική • Παρελθοντικοί χρόνοι • Παρόν (για να κάνουμε πιο ζωντανή την αφήγηση). • 3ο πρόσωπο αν ο αφηγητής δεν έχει πάρει μέρος στα γεγονότα. • 1ο πρόσωπο αν ο αφηγητής έχει ζήσει τα γεγονότα. 	<p>- Όταν για πρώτη φορά πάτησα το πόδι μου στο δημοτικό.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2. Ανάπτυξη</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρουσιάζουμε τα γεγονότα που ανατρέπουν την αρχική κατάσταση, δηλαδή αναφέρουμε συγκεκριμένα στοιχεία για την περιπέτεια. 	<p>1. Χρησιμοποιούμε λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν χρόνο ή αιτία, π.χ. <i>αρχικά, μετά, ύστερα, στη συνέχεια, έπειτα, τώρα</i> κτλ.</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>2. Δείχνουμε τον τόπο, π.χ. <i>μακριά, δίπλανός, στο γυμνάσιο, στο δημοτικό, στη Δευτέρα, στην Τρίτη</i> κτλ.</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>3. Σχήματα λόγου, π.χ. παρομοιώσεις, μεταφορές.</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσιάζουμε τι συνέβη τελικά στην ιστορία μας. 	<p>Χρησιμοποιούμε λέξεις που δηλώνουν αποτέλεσμα, π.χ. <i>έτσι, από τότε, τελειώνοντας</i> κτλ.</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>
<p>3. Επίλογος</p> <p>Αναφέρουμε σκέψεις και συναισθήματα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Λέξεις που εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα, π.χ. <i>ελπίζω να..., εύχομαι..., θα ήθελα...</i> κτλ. 	<p>.....</p> <p>.....</p>

7. Κι όμως, ολοκληρώθηκαν 6 χρόνια στο δημοτικό. Ανακαλούμε και αφηγούμαστε όμορφες και σημαντικές στιγμές που ζήσαμε, αναφερόμαστε στα πρόσωπα που ξεχωρίσαμε, στις εμπειρίες, τις γνώσεις και τα συναισθήματά μας.

Το κείμενό μας μπορεί να έχει τη μορφή ημερολογίου ή αναμνηστικού κειμένου για το άλμπουμ της Στ΄ Δημοτικού.

8.1 Αποχαιρετώντας το δημοτικό

8.5

8. Δημιουργούμε μια παρουσίαση ή ομιλία.

Χρησιμοποιώντας κάποιο ψηφιακό εργαλείο της επιλογής μας που να περιέχει εικόνες, φωτογραφίες, μουσική και κείμενα, δημιουργούμε μια παρουσίαση, η οποία θα αφηγείται την πορεία μας από την πρώτη μέρα στο δημοτικό μέχρι και την αποφοίτηση. Μπορούμε να προσθέσουμε τις δικές μας προσωπικές σκέψεις που αφορούν την εξέλιξη μας ως μαθητές αλλά και ως προσωπικότητες.

Κείμενο 3

Αποχαιρετώντας το δημοτικό

8.6

Ακούμε το τραγούδι και απαντάμε στα εξής:

- Ποια ήταν τα πρώτα μας προβλήματα στο δημοτικό, σύμφωνα με το τραγούδι;
- Τι ήταν αυτό που μας πρόσφερε το δημοτικό;
- Τι καταφέραμε όλα αυτά τα χρόνια στο δημοτικό, σύμφωνα με τους στίχους;
- Ποια είναι τα συναισθήματα που μας γεννήθηκαν ακούγοντας αυτό το τραγούδι;

Λεξιλόγιο

A. Θεματικό λεξιλόγιο

1. Γράφουμε 5 επίθετα με τα οποία θα χαρακτηρίζαμε τα χρόνια που περάσαμε στο δημοτικό και 5 επίθετα με τα οποία θα χαρακτηρίζαμε το σχολείο μας.

χρόνια

σχολείο

2. Γράφουμε ρήματα με τα οποία θα αφηγούμαστε τις δράσεις μας/ τη ζωή μας στο σχολείο.

8.7

ρήματα δράσης

- πηγαίνω
- αθλούμαι
- .....
- .....
- .....

ρήματα ενέργειας

- σκέφτομαι
- γράφω
- .....
- .....
- .....

ρήματα συναισθημάτων

- αισθάνομαι
- αγαπώ
- .....
- .....
- .....

Κείμενο 4

8.8

Ίθάκη

Σὰ βγεῖς στὸν πηγαμὸ γιὰ τὴν Ίθάκη,
 νὰ εὔχεσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος,
 γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
 Τοὺς Λαιστρυγῶνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,
 τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι,
 τέτοια στὸν δρόμο σου ποτέ σου δὲν θὰ βρεῖς,
 ἂν μὲν ἡ σκέψις σου ὑψηλὴ, ἂν ἐκλεκτὴ
 συγκίνησις τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα σου ἀγγίζει.
 Τοὺς Λαιστρυγῶνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,
 τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσεις,
 ἂν δὲν τοὺς κουβανεῖς μὲς στὴν ψυχὴ σου,
 ἂν ἡ ψυχὴ σου δὲν τοὺς στήνει ἐμπρός σου.
 Νὰ εὔχεσαι νὰ ᾖ μακρὺς ὁ δρόμος.
 Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωῖα νὰ εἶναι
 ποὺ μὲ τί εὐχαρίστηση, μὲ τί χαρὰ
 θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδωμένους·
 νὰ σταματήσεις σ' ἐμπορεῖα Φοινικικά,

καὶ τὲς καλὲςπραχμάτειες ν' ἀποκτήσεις,
 σεντέφια καὶ κοράλλια, κεχριμπάρια κ' ἔβενους,
 καὶ ἡδονικὰ μυρωδικὰ κάθε λογῆς,
 ὅσο μπορεῖς πιὸ ἄφθονα ἡδονικὰ μυρωδικὰ.
 Σὲ πόλεις Αἰγυπτιακὲς πολλὲς νὰ πᾶς,
 νὰ μάθεις καὶ νὰ μάθεις ἀπ' τοὺς
 σπουδασμένους.
 Πάντα στὸ νοῦ σου νάχῃς τὴν Ίθάκη.
 Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμός σου.
 Ἀλλὰ μὴ βιάζῃς τὸ ταξίδι διόλου.
 Καλλίτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέσει.
 Καὶ γέρος πιά ν' ἀράξῃς στὸ νησί,
 πλούσιος μὲ ὅσα κέρδισες στὸν δρόμο,
 μὴ προσδοκώντας πλούτη νὰ σὲ δώσῃ ἡ Ίθάκη.
 Ἡ Ίθάκη σ' ἔδωσε τ' ὠραῖο ταξίδι.
 Χωρὶς αὐτὴν δὲν θᾶβγαινες στὸν δρόμο.

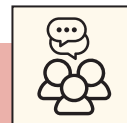
Κ. Π. Καβάφης

1. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Με ποιο ἔργο του ἀρχαίου μας ποιητῆ Ομήρου συνδέεται τὸ παραπάνω ποίημα;
- Σύμφωνα με ὅσα ἔχουμε μάθει στὴ μυθολογία, υπογραμμίζουμε τὰ κοινὰ στοιχεῖα με τὴν Οδύσσεια.
- Τι συμβολίζει ἐδῶ ἡ Ίθάκη;

2. Συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στὴν τάξη. Κάθε ομάδα ἐπιλέγει ἓνα θέμα.

- A.** Ο ποιητὴς μάς λέει: «νὰ εὔχεσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος, γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις». Για ποῖον λόγο ὁ Καβάφης θεωρεῖ πιο σημαντικὴ τὴ διαδρομὴ ἀπὸ τὸν προορισμό;
- B.** Ο ποιητὴς μάς λέει: «Τοὺς Λαιστρυγῶνας καὶ τοὺς Κύκλωπας, τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσεις, ἂν δὲν τοὺς κουβανεῖς μὲς στὴν ψυχὴ σου». Πῶς σχετίζεται τὸ νόημα τῶν στίχων με τὴ ζωὴ μας;
- Γ.** Σύμφωνα με τοὺς παρακάτω στίχους: «πλούσιος μὲ ὅσα κέρδισες στὸν δρόμο, μὴ προσδοκώντας πλούτη νὰ σὲ δώσῃ ἡ Ίθάκη», τι μάς προσφέρει ἡ «Ίθάκη», ἀφοῦ δὲν προσφέρει πλούτη;

3. Με ἀφορμὴ τὸ ποίημα ἀφηγοῦμαστε σὲ μία παράγραφο πῶς θὰ θέλαμε νὰ εἶναι τὸ ταξίδι γιὰ τὴ δικὴ μάς «Ίθάκη».

Ἀν υποθέσουμε ὅτι ἡ Ίθάκη εἶναι γιὰ ἐμᾶς ὁ νέος μάς προορισμός, ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος στόχος μάς καὶ με ποῖον τρόπο θὰ καταφέρουμε νὰ τὸν υλοποιήσουμε;

Κείμενο 5

8.9

«Φτάσε εκεί που δεν μπορείς!»

- Παππού αγαπημένε, είπα, δώσ' μου μια προσταγή.

Χαμογέλασε, απίθωσε το χέρι απάνω στο κεφάλι μου· δεν ήταν χέρι, ήταν πολύχρωμη φωτιά· ως τις ρίζες του μυαλού μου περιχύθηκε η φλόγα.

- Φτάσε όπου μπορείς, παιδί μου...

Η φωνή του βαθιά, σκοτεινή, σαν νά 'βγαινε από το βαθύ λαρύγγι της γης.

Έφτασε ως τις ρίζες του μυαλού μου η φωνή του, μα η καρδιά μου δεν τινάχτηκε.

- Παππού, φώναξα τώρα πιο δυνατά, δώσ' μου μια πιο δύσκολη, πιο κρητικιά προσταγή.

Κι ολομεμιάς, ως να το πω, μια φλόγα σουίριξε ξεσκίζοντας τον αέρα, αφανίστηκε από τα μάτια μου ο αδάμαστος πρόγονος με τις περιπλεγμένες θυμαρόριζες στα μαλλιά του κι απόμεινε στην κορφή του Σινά μια φωνή όρθια, γεμάτη προσταγή, κι ο αέρας έτρεμε:

- Φτάσε όπου δεν μπορείς!

Πετάχτηκα τρομαγμένος από τον ύπνο· είχε πια ξημερώσει. Σηκώθηκα, ζύγωσα στο παράθυρο, βγήκα στο μπαλκόνι με την καρπισμένη κληματαριά. Η βροχή είχε τώρα κοπάσει, έλαμπαν οι πέτρες, γελούσαν· τα φύλλα των δέντρων ήταν φορτωμένα δάκρυα.

- Φτάσε όπου δεν μπορείς!

Καζαντζάκης, Ν., Αναφορά στον Γκρέκο.

4. Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση:

Ο αφηγητής ζήτησε από τον παππού του μια...

α. ευχή

β. συμβουλή

γ. διαταγή

Η φωνή του παππού είναι...

α. φιλή και λεπτή

β. βαθιά και σκοτεινή

γ. δυνατή και καθαρή

Όταν ο αφηγητής πετάχτηκε από τον ύπνο...

α. ήταν ακόμα νύχτα

β. ήταν μεσημέρι

γ. είχε πια ξημερώσει

Ο αφηγητής όταν ξύπνησε βγήκε στο(ν)...

α. μπαλκόνι

β. κήπο

γ. δρόμο

Τα φύλλα των δέντρων μετά τη βροχή ήταν...

α. στεγνά

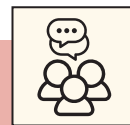
β. κίτρινα

γ. φορτωμένα δάκρυα

5. Εντοπίζουμε μία εικόνα μέσα από το κείμενο και τη ζωγραφίζουμε.
Δίνουμε έναν τίτλο στη ζωγραφιά μας, ανάλογα με τον συμβολισμό της εικόνας.

6. Συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στην τάξη.
Κάθε ομάδα επιλέγει ένα θέμα.

- A. Γιατί πιστεύουμε ότι ο νέος ζήτησε από τον παππού μία πιο δύσκολη προσαγή;
B. Ποια στοιχεία της φύσης συμμετέχουν στην ιστορία; Ποιος ο ρόλος τους;
Γ. Ποια η σχέση του παππού με τον εγγονό; Εντοπίζουμε λέξεις ή φράσεις του κειμένου που μας οδηγούν στα συμπεράσματά μας.

7. Ο Νίκος Καζαντζάκης ήταν ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες λογοτέχνες με έντονη παρουσία στη δημόσια ζωή.

Χωριζόμαστε σε ομάδες και αναζητούμε πληροφορίες για τη ζωή του, την προσωπικότητα, τα έργα του και τα παρουσιάζουμε στην τάξη.

8.10

Κείμενο 6

Γράμμα στον δάσκαλο λίγο μετά το Νόμπελ...

Το 1957 ο Albert Camus, ο διάσημος Γάλλος φιλόσοφος και συγγραφέας, τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Λίγο αργότερα έγραψε μια επιστολή για να εκφράσει τις ευχαριστίες του στον δάσκαλο που είχε όταν πήγαινε στο δημοτικό.

8.11

Αγαπητέ κύριε Ζερμέν,

19 Νοεμβρίου 1957

Άφησα να περάσει λίγο ο θόρυβος γύρω από το όνομά μου, προτού σας μιλήσω απ' τα βάθη της καρδιάς μου. Μόλις πριν μερικές μέρες μου έγινε μια υπερβολικά μεγάλη τιμή, την οποία ούτε επεδίωξα ούτε ζήτησα.

Όμως, όταν πληροφορήθηκα τα νέα, η πρώτη μου σκέψη μετά τη μητέρα μου ήταν η δική σας. Δίχως εσάς, δίχως το στοργικό χέρι που απλώσατε στο μικρό φτωχό παιδί που ήμουν, δίχως τη δική σας διδασκαλία και το παράδειγμά σας, τίποτε απ' όλα αυτά δεν θα είχε συμβεί.

Δεν δίνω και πολλή σημασία σε τέτοιου είδους τιμές. Αλλά τουλάχιστον αυτή μου δίνει την ευκαιρία να σας πω τι υπήρξατε κι εξακολουθείτε να είστε για μένα, και να σας διαβεβαιώσω πως οι προσπάθειές σας, η δουλειά σας και η καρδιά που τόσο γενναιόδωρα βάλατε σε αυτήν ακόμα παραμένουν ζωντανά σε ένα από τα μικρά σας σχολιαρόπαιδα που, παρά τα χρόνια που πέρασαν, δεν έπαψε ποτέ να είναι ο ευχνώμων μαθητής σας.

Σας κλείνω στην αγκαλιά μου μ' όλη μου την καρδιά,
Αλμπέρ Καμί

Η συγκινητική επιστολή του Αλμπέρ Καμί στον δάσκαλό του, αφού κέρδισε το Νόμπελ Λογοτεχνίας, EPTnews

8.2 Με όνειρα και σκέψεις φεύγω από το δημοτικό

8. Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση:

Ο Αλμπέρ Καμί...

α. επεδίωξε το Νόμπελ

β. ζήτησε το Νόμπελ

γ. δεν δίνει σημασία σε τέτοιου είδους τιμές

Ο Καμί μετά τη βράβευση με το Νόμπελ σκέφτηκε...

α. τον δάσκαλό του

β. τη μητέρα του

γ. τον εκδότη του

Ο Καμί ευχαρίστησε τον κύριο Ζερμέν στην επιστολή του για τη(ν) ...

α. οικονομική υποστήριξη

β. διδασκαλία και το παράδειγμά του

γ. κριτική στο έργο του

Ο κύριος Ζερμέν πρόσφερε στον μικρό Καμί...

α. στοργή

β. αυστηρότητα

γ. φροντίδα

Η βράβευση του Νόμπελ έδωσε την ευκαιρία στον Καμί να εκδηλώσει στον δάσκαλό του την...

α. αγάπη του

β. την αξία του

γ. ευγνωμοσύνη του

9. Συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στην τάξη. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα θέμα.

- A.** Πώς θα χαρακτηρίζαμε τον Αλμπέρ Καμί, σύμφωνα με λόγια του στο παραπάνω γράμμα; Εντοπίζουμε στο κείμενο λέξεις και φράσεις που δείχνουν τον χαρακτήρα του.
- B.** Υπάρχουν κάποια πρόσωπα, για τα οποία νιώθουμε ευγνωμοσύνη, όπως ο Καμί για τον Ζερμέν; Ποια είναι αυτά και για ποιον λόγο;

10. Φανταζόμαστε ότι ο κ. Ζερμέν απαντάει στην επιστολή του Αλμπέρ Καμί.

8.12

Μπαίνουμε στη θέση του δασκάλου και απαντάμε στην επιστολή που έστειλε ο μαθητής. Ξεκινάμε έτσι: «Αγαπημένε μου Αλμπέρ, ...».

Λεξιλόγιο

A. Το ποίημα «Ιθάκη» είναι γραμμένο σε λόγια γλωσσική μορφή. Κάποιοι στίχοι παρουσιάζονται παρακάτω. Τους μεταφέρουμε στη σημερινή γλώσσα.

- Πολλά τὰ καλοκαιρινὰ πρωῒα → .....
- Θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδωμένους → .....
- Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμός σου → .....

Τι παρατηρούμε ως προς τον τονισμό των λόγιων εκφράσεων;

B. Ετυμολογία λέξεων

1. Στο ποίημα Ἰθάκη υπάρχουν κάποιες λέξεις της αρχαίας ελληνικής. Τις εντοπίζουμε και τις γράφουμε δίπλα στις νεοελληνικές λέξεις που δίνονται. Έπειτα, επισκεπτόμαστε την *Επιτομή του λεξικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας* (βλ. Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα) και γράφουμε τον ορισμό τους.

Νεοελληνικές λέξεις	Αρχαιοελληνικές λέξεις από το κείμενο	Σημασία από την <i>Επιτομή του λεξικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας</i>
σκέψη		
συγκίνηση		
λιμάνι		

2. Για καθεμία ριζική αρχαία λέξη από τις ακόλουθες γράφουμε μία νεοελληνική που ανήκει στην ίδια οικογένεια, σύμφωνα με το κείμενο «Γράμμα στον δάσκαλο λίγο μετά το Νόμπελ...».

8.13

Αρχαία λέξη	Νεοελληνική λέξη (από το κείμενο)
τιμάω	
βραβεῖον	
βεβαίωσις	
δουλεία	
στέργω	

Γ. Λεξική ορθογραφία

Συμπληρώνουμε τα κενά των ομόηχων λέξεων, ώστε αυτές να είναι ορθογραφημένες και τονισμένες. Κάθε σειρά ανήκει στην ίδια ετυμολογική οικογένεια.

- τύχη, δυστ.....χία, επιτ.....χία, τ.....χοδι.....κτης, υπερτ.....χερός
- τείχος (το), περιτ.....χίζω, τ.....χίζω, ατ.....χιστος
- τοιχος (ο), εντ.....χισμός, τ.....χοκό.....ηση, αυλότ.....χος, μεσοτ.....χία
- φύλλμα, εξ.....φυ.....ο, φυ.....οβ.....λος, φυ.....ωσιά, φυ.....άδιο
- αλλόφυλος, ετερόφυ.....ος, έμφυ.....ος, εμφύ.....ιος

8.14

8.3 Ερευνητική εργασία

Πρόταση 1: Ερευνούμε την Ελληνιστική περίοδο της ελληνικής γλώσσας

1 ^η & 2 ^η εβδομάδα				
Διδακτικές ώρες	Διδακτικό αντικείμενο	Δραστηριότητες	Ομάδες μαθητών	Διδακτικό υλικό
1η και 2η διδακτική ώρα	Ελληνιστική περίοδος: ο χώρος και ο χρόνος, ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, η γλώσσα και τα γράμματα.	Συζήτηση στην τάξη, ανίχνευση γνώσεων και αντιλήψεων των μαθητών με στοχευμένες ερωτήσεις.	Οι ομάδες των μαθητών/ τριών αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν μια μικρή παρουσίαση (ppt).	Ιστορικός χάρτης, ιστορική γραμμή, σχολικά βιβλία ιστορίας, πηγές από το διαδίκτυο.
3η και 4η διδακτική ώρα	Ελληνιστική περίοδος: ο χώρος και ο χρόνος, ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα, η γλώσσα και τα γράμματα.	Παρουσίαση εργασιών των ομάδων. Ολοκλήρωση της εισαγωγής με παρουσίαση από τον εκπαιδευτικό.	Οι ομάδες των μαθητών/τριών παρουσιάζουν τις εργασίες τους.	Παρουσιάσεις μαθητών και παρουσίαση εκπαιδευτικού.
5η και 6η διδακτική ώρα	Κείμενα για τη φιλία: «Ο πιστός φίλος»	Επεξεργασία πρωτότυπου κειμένου στην τάξη.	Ολομέλεια και ομάδες 4 μαθητών.	Κείμενο από τη μετάφραση της Π.Δ. Φύλλο εργασίας.
7η και 8η διδακτική ώρα	Κείμενα για τη φιλία: «Το άρρωστο κοράκι» (πολλοί εχθροί, κανένας φίλος...)	Επεξεργασία πρωτότυπου κειμένου στην τάξη.	Ολομέλεια και ομάδες 4 μαθητών. Ανάθεση ομαδικής εργασίας.	Κείμενο από τη συλλογή των Μύθων του Αισώπου. Φύλλο εργασίας.
9η και 10η διδακτική ώρα	Κείμενα για την παιδεία: «Η αξία της παιδείας»	Επεξεργασία πρωτότυπου κειμένου στην τάξη.	Ολομέλεια και ομάδες 4 μαθητών.	Κείμενο από τη μετάφραση της Π.Δ. Φύλλο εργασίας.
11η και 12η διδακτική ώρα	Κείμενα για την παιδεία: «Προς τους νέους»	Επεξεργασία πρωτότυπου κειμένου στην τάξη.	Ολομέλεια και ομάδες 4 μαθητών. Ανάθεση ομαδικής εργασίας.	Κείμενο του Μ. Βασιλείου. Φύλλο εργασίας
13η και 14η διδακτική ώρα	Απόψεις αρχαίων φιλοσόφων για τη φιλία και την παιδεία.	Παρουσίαση εργασιών των ομάδων. Παραγωγή γραπτού λόγου	Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους και συγγράφουν κείμενα. Ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα αναλαμβάνει να γράψει το κείμενο σε μορφή ppt.	Υλικό που κατέγραψαν οι μαθητές. Κείμενα μαθητών.

3 ^η εβδομάδα				
Διδακτικές ώρες	Διδακτικό αντικείμενο	Δραστηριότητες	Ομάδες μαθητών	Διδακτικό υλικό
1 ^η διδακτική ώρα	Κείμενα για την παιδεία και τη φιλία.	Παρουσίαση των κειμένων γραπτού λόγου των ομάδων στην τάξη.	Οι ομάδες έχουν ολοκληρώσει τη συγγραφή των κειμένων τους και τα παρουσιάζουν.	
2 ^η και 3 ^η διδακτική ώρα	«Γιατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα» Γ. Βιζυηνού.	Ανάγνωση κειμένου και κατανόηση περιεχομένου με στοχευμένες ερωτήσεις κατανόησης.	Ομάδες μαθητών	Κείμενο: «Γιατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα». Φύλλο εργασίας.
4 ^η και 5 ^η διδακτική ώρα	Προετοιμασία παιχνιδιού με λέξεις.	Οι μαθητές/τριες ανά ομάδες των 4 ετοιμάζουν τις ερωτήσεις του παιχνιδιού σύμφωνα με τις οδηγίες του εκπαιδευτικού.	Ομάδες μαθητών	Λέξεις που έχουν καταγραφεί στα φύλλα εργασίας ή στο ευρετήριο. Λεξικό Ν. Ε. Φύλλο εργασίας
6 ^η διδακτική ώρα	Προετοιμασία αφίσας και πρόσκλησης εκδήλωσης παρουσίασης προγράμματος.	Μια ομάδα των 4 μαθητών ετοιμάζει την πρόσκληση και την εικονογραφεί. Οι υπόλοιπες ομάδες ετοιμάζουν από μια αφίσα.	Ομάδες μαθητών	Χαρτί Α4 για την πρόσκληση. Χαρτόνι για τις αφίσες. Χρώματα, Η/Υ, εκτυπωτής.
7 ^η και 8 ^η διδακτική ώρα	Παρουσίαση του παιχνιδιού στην τάξη.	Τα παιδιά παίζουν στην τάξη το παιχνίδι με τις λέξεις.	Ολομέλεια	Παιχνίδι με κάρτες

8.3 Ερευνητική εργασία

Πρόταση 2: Βαδίζοντας στα χνάρια του Δ. Σολωμού

1 ^η εβδομάδα				
Διδακτικές ώρες	Διδακτικό αντικείμενο	Δραστηριότητες	Ομάδες μαθητών	Διδακτικό υλικό
1η και 2η διδακτική ώρα	Καθορισμός των βασικών θεματικών του σχεδίου εργασίας.	Βασικά ερωτήματα για τη διερεύνηση του θέματος. Για παράδειγμα, ποια ήταν η εποχή του και πώς τον επηρέασε; Πώς ήταν ο ίδιος ο ποιητής ως προσωπικότητα; Ποιο ήταν το έργο του;	Οι μαθητές αναλαμβάνουν να εξερευνήσουν την εποχή, τη ζωή και το έργο του ποιητή.	Ψηφιακές εκπαιδευτικές πλατφόρμες και ιστοσελίδες σχετικές με τον ποιητή. Εκπαιδευτικοί πόροι: Φωτόδενδρο, Εκπαιδευτική Τηλεόραση, Συλλογές με έργα του ποιητή.
3η και 4η διδακτική ώρα	Εύρεση κειμένων, επιλογή καταλληλότερων και ανάγνωση.	Τα παιδιά φέρνουν στην τάξη τα κείμενα που βρήκαν και γίνεται ανάγνωση των καταλληλότερων.	Κάθε ομάδα παρουσιάζει τα κείμενά της ανάλογα με τον άξονα που έχει αναλάβει.	Τα κείμενα των μαθητών.
5η διδακτική ώρα	Παρουσιάζεται από τους μαθητές η εποχή που έζησε και δημιούργησε ο ποιητής.	Επεξεργασία και συζήτηση των ιστορικών, πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών της εποχής.	Μία ομάδα μαθητών παρουσιάζει την εποχή και οι άλλες δύο κρατούν σημειώσεις και κάνουν ερωτήσεις.	Ψηφιακή παρουσίαση, προβολή βίντεο, φύλλο εργασίας.
6η διδακτική ώρα	Παρουσιάζεται από τους μαθητές η ζωή του ποιητή.	Επεξεργασία και συζήτηση για τη ζωή του, π.χ. την οικογένειά του, τον τόπο του, τις συνήθειές του.	Μία ομάδα μαθητών παρουσιάζει την εποχή και οι άλλες δύο κρατούν σημειώσεις και κάνουν ερωτήσεις.	Ψηφιακή παρουσίαση, προβολή βίντεο, φύλλο εργασίας.
7η διδακτική ώρα	Παρουσιάζεται από τους μαθητές το έργο του ποιητή.	Επεξεργασία και συζήτηση για το έργο του ποιητή.	Μία ομάδα μαθητών παρουσιάζει την εποχή και οι άλλες δύο κρατούν σημειώσεις και κάνουν ερωτήσεις.	Ψηφιακή παρουσίαση, προβολή βίντεο, φύλλο εργασίας.

2 ^η εβδομάδα				
Διδακτικές ώρες	Διδακτικό αντικείμενο	Δραστηριότητες	Ομάδες μαθητών	Διδακτικό υλικό
1η και 2η διδακτική ώρα	Επιλογή ποιήματος, π.χ. «Ύμνος εις την Ελευθερίαν». Ανάδειξη γλωσσικών στοιχείων, ανάδειξη των εννοιών «ελευθερία» και «διχόνοια».	Απαγγελία και επεξεργασία πρωτότυπου κειμένου στην τάξη.	Μία ομάδα να αναλάβει το λεξιλόγιο του κειμένου, άλλη να επεξεργαστεί τους στίχους, άλλη το ύφος, τα σχήματα λόγου κτλ.	Κείμενο «Ύμνος εις την Ελευθερίαν». Φύλλο εργασίας.
3η διδακτική ώρα	Ανάδειξη της γλωσσικής ιδιομορφίας, των εννοιών «ελευθερία» και «διχόνοια», της συσχέτισης των ιστορικών γεγονότων ως ποιητική – λογοτεχνική έμπνευση, ανάδειξη των συμβολισμών του ποιητή.	Εμβάθυνση στις γλωσσικές ιδιομορφίες, σύνδεση με τα ιστορικά γεγονότα (1η εβδομάδα) κτλ.	Οι μαθητές ανά ομάδες εμβαθύνουν στις έννοιες.	Δημιουργία ψηφιακής παρουσίασης, Αναζήτηση κειμένων στον ιστότοπο: <i>Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα</i> .
4η και 5η διδακτική ώρα	Ανάδειξη της προσωπικότητας του Σολωμού και της γλωσσικής του ποικιλομορφίας.	Δημιουργική γραφή/αξιοποίηση λέξεων ή φράσεων από το έργο του ποιητή.	Οι μαθητές ανά 4 αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν ένα κόμικ που μιλούν με ιδιωματικές λέξεις, αντλημένες από το έργο του Δ. Σολωμού.	Κείμενο μαθητών (κόμικ). Υλικό που αξιοποιήθηκε για τη δημιουργία του κόμικ.

8.3 Ερευνητική εργασία

3 ^η εβδομάδα				
Διδακτικές ώρες	Διδακτικό αντικείμενο	Δραστηριότητες	Ομάδες μαθητών	Διδακτικό υλικό
1η και 2η διδακτική ώρα	Προετοιμασία αφίσας και προγράμματος για πρόσκληση σε εκδήλωση παρουσίασης.	Οι μαθητές προετοιμάζουν μία αφίσα και ένα πρόγραμμα για να προσκαλέσουν το κοινό σε σχετική εκδήλωση.	Κάθε ομάδα θα έχει κάποιο διαφορετικό ρόλο στην προετοιμασία της αφίσας και του προγράμματος.	Ηλεκτρονικός υπολογιστής, λογισμικό για δημιουργία αφίσας και προγράμματος.
3η και 4η διδακτική ώρα	Προετοιμασία παρουσιάσεων εκδήλωσης.	Οι μαθητές φτιάχνουν προσχέδια παρουσιάσεων.	Οι ομάδες αναλαμβάνουν ρόλους.	Ψηφιακές παρουσιάσεις εκδήλωσης
5η, 6η και 7η διδακτική ώρα	Δημιουργία εκπομπής λόγου για το κλείσιμο της σχολικής χρονιάς σχετικά με τη συνολική δουλειά του σχεδίου εργασίας μας.	«Ένα podcast αφιερωμένο στον Διονύσιο Σολωμό» Η εκπομπή λόγου περιλαμβάνει σημαντικά στοιχεία από την προσωπικότητα και τη ζωή του Δ. Σολωμού, αποσπάσματα έργων του, ανάδειξη της ιδιαιτερότητας της γραφής του, σχολιασμό των εννοιών και της γλώσσας των έργων του.	Ολομέλεια των μαθητών.	Γίνεται ανάρτηση της εκπομπής λόγου στον ιστότοπο του European School radio .

Η ενότητα 8 με μια ματιά...

Κειμενικός τύπος: Αφήγηση

Δομή	Γλωσσικά στοιχεία
<p>1. Εισαγωγή</p> <p>Πληροφορίες για τους πρωταγωνιστές της ιστορίας, τον χώρο, τον χρόνο και την αρχική κατάσταση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οριστική • Παρελθοντικοί χρόνοι • Παρόν (για να κάνουμε πιο ζωντανή την αφήγηση). • 3^ο πρόσωπο αν ο αφηγητής δεν έχει πάρει μέρος στα γεγονότα. • 1^ο πρόσωπο αν ο αφηγητής έχει ζήσει τα γεγονότα.
<p>2. Ανάπτυξη</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρουσιάζουμε τα γεγονότα που ανατρέπουν την αρχική κατάσταση, δηλαδή αναφέρουμε συγκεκριμένα στοιχεία για την περιπέτεια. 	<p>1. Χρησιμοποιούμε λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν χρόνο ή αιτία, π.χ. <i>αρχικά, μετά, ύστερα, στη συνέχεια, έπειτα, τώρα</i> κτλ.</p> <p>2. Δείχνουμε τον τόπο, π.χ. <i>μακριά, διπλανός, στο γυμνάσιο, στο δημοτικό, στη Δευτέρα, την Τρίτη</i> κτλ.</p> <p>3. Σχήματα λόγου, π.χ. παρομοιώσεις, μεταφορές.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσιάζουμε τι συνέβη τελικά στην ιστορία μας. 	<p>Χρησιμοποιούμε λέξεις που δηλώνουν αποτέλεσμα, π.χ. <i>έτσι, από τότε, τελειώνοντας</i> κτλ.</p>
<p>3. Επίλογος</p> <p>Αναφέρουμε σκέψεις και συναισθήματα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Λέξεις που εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα, π.χ. <i>ελπίζω να..., εύχομαι..., θα ήθελα...</i> κτλ.

Λεξιλόγιο

- ✓ Η **ετυμολογία** των λέξεων είναι αυτή που μας φανερώνει την πορεία κάθε λέξης, μας πληροφορεί για την ορθογραφία της και μας ενημερώνει για τις αλλαγές της στη σημασία.
- ✓ Οι **ομόηχες λέξεις** έχουν κοινή προφορά, αλλά διαφορετική γραφή και ορθογραφία, κάτι που οφείλεται στην ετυμολογία τους.

8.15

Λεξιλόγιο Ενότητας

ανάμεικτα συναισθήματα, ανεξίτηλες αναμνήσεις, όμορφες στιγμές, αναπολώ, εμπειρίες, όνειρα, μέλλον, βιώματα, στόχοι, εφόδια, ευγνωμοσύνη, συγκίνηση

πρόοδος, μεγαλώνω, ταξίδι, προορισμός, συναρπαστικός -ή -ό, απαιτητικός -ή -ό, αγωνία, συμβουλή, σκέψεις, γενναιοδωρία

εκδηλώσεις, αποφοίτηση, αποχαιρετισμός, γυμνάσιο, δημοτικό

Κείμενο 1

Απελευθερωτικός αγώνας των Ελλήνων της Κύπρου

Η πρώτη προκήρυξη της Ε.Ο.Κ.Α.

Η Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.) ήταν η οργάνωση που έδρασε κατά τη χρονική περίοδο 1955-1959 στην Κύπρο, με σκοπό την απαλλαγή από τη βρετανική αποικιοκρατία και την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Τη νύχτα της 31ης του Μάρτη προς την 1η τ' Απρίλη, κυκλοφόρησαν χιλιάδες φυλλάδια σε όλη την Κύπρο με την πρώτη προκήρυξη της ΕΟΚΑ από τον Διγενή. Οι Έλληνες της Κύπρου συγκινήθηκαν διαβάζοντάς την. Ο αγώνας άρχιζε. Κι η Λευτεριά δεν ήταν μακριά.

Αδελφοί Κύπριοι,

Με την βοήθειαν του Θεού, με πίστιν εις τον τίμιον αγώνα μας, με την συμπαράστασιν ολοκλήρου του Ελληνισμού και με την βοήθειαν των Κυπρίων, αναλαμβάνομεν τον αγώνα δια την αποτίναξιν του Αγγλικού Ζυγού, με σύνθημα εκείνο το οποίο μας κατέλειπαν οι πρόγονοί μας «Η ταν ή επί τας».

Αδελφοί Κύπριοι,

Από τα βάθη των αιώνων μας ατενίζουν όλοι εκείνοι, οι οποίοι ελάμπρυναν την ελληνικήν ιστορίαν δια να διατηρήσουν την ελευθερίαν των: Οι Μαραθωνομάχοι, οι Σαλαμινομάχοι, οι Τριακόσιοι του Λεωνίδα και οι νεώτεροι του Αλβανικού έπους. Μας ατενίζουν οι αγωνισταί του 21, οι οποίοι μας εδίδαξαν ότι η απελευθέρωσις από τον ζυγόν του δυνάστου αποκτάται πάντοτε με το αίμα. Μας ατενίζει ακόμη σύμπας ο Ελληνισμός, ο οποίος και μας παρακολουθεί με αγωνίαν, αλλά και με εθνικήν υπερηφάνειαν.

Ας απαντήσωμεν με έργα, ότι θα γίνωμεν «πολλύ κάρρονες τούτων» (= πολύ καλύτεροι από αυτούς).

Είναι καιρός να δείξωμεν εις τον κόσμον ότι εάν η διεθνής διπλωματία είναι άδικος και εν πολλοίς ανάνδρος, η Κυπριακή ψυχή είναι γενναία. Εάν οι δυνάσται μας δεν θέλουν να αποδώσουν την λευτεριά μας, μπορούμε να την διεκδικήσωμε με τα ίδια μας τα χέρια και με το αίμα μας.

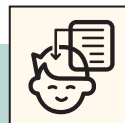
Ας δείξωμεν εις τον κόσμον ακόμη μια φορά ότι και του σημερινού Έλληνος «ο τράχηλος ζυγόν δεν υπομένει». Ο άγων θα είναι σκληρός. Ο δυνάστης διαθέτει τα μέσα και τον αριθμόν.

Ημείς διαθέτομεν την ψυχήν. Έχομεν και το δίκαιον με το μέρος μας. Γι' αυτό και θα νικήσωμεν.

Ε.Ο.Κ.Α.
Ο Αρχηγός, Διγενής

1. Συμπληρώνουμε τις λέξεις που λείπουν, με βάση την προκήρυξη της Ε.Ο.Κ.Α.:

- Η Ε.Ο.Κ.Α. δημιουργήθηκε για την ελευθερία των Κυπρίων από τους .....
- Η προκήρυξη γράφτηκε από τον .....
- Το σύνθημα που αναφέρεται στο κείμενο είναι: «Η ταν ή.....».
- Οι Κύπριοι πίστευαν ότι έχουν μαζί τους τον .....

2. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποια ήταν η Ε.Ο.Κ.Α. και ποιος ήταν ο σκοπός της;
- Τι έγινε τη νύχτα της 31ης Μαρτίου προς 1η Απριλίου 1955;
- Ποιοι ιστορικοί αγώνες και ποια πρόσωπα της ελληνικής ιστορίας αναφέρονται στην προκήρυξη; Για ποιον λόγο;

3. Συζητάμε στην ομάδα και ανακοινώνουμε στην τάξη. Επιλέγουμε ένα θέμα.

- Τι σημαίνει για εμάς σήμερα η λέξη «ελευθερία»;
- Υπάρχουν στις μέρες μας άνθρωποι και λαοί που δεν είναι ελεύθεροι;
- Γιατί είναι σημαντικό να έχουμε ελευθερία;

4. Δημιουργούμε μία αφίσα με θέμα την ελευθερία, χρησιμοποιώντας συνθήματα όπως «Ή ταν ή επί τας» ή «Ο τράχηλος ζυγόν δεν υπομένει».

5. Αναζητούμε πληροφορίες στο διαδίκτυο ή σε άλλα ιστορικά βιβλία για κάποιον ήρωα της Ε.Ο.Κ.Α. και φτιάχνουμε είτε μία ψηφιακή παρουσίαση είτε γράφουμε ένα άρθρο για αυτόν.

Λεξιλόγιο

6. Διαλέγουμε μία παράγραφο από την προκήρυξη και την αποδίδουμε στην κοινή νέα ελληνική, ώστε να την καταλαβαίνουν καλύτερα οι νέες γενιές, διατηρώντας το πάθος και τα νοήματά της.

- Συζητάμε στην τάξη για τις αλλαγές του κειμένου.

Κείμενο 1

Ανάσταση

Άκου τον ξάστερο ουρανό, πώς οι καμπάνες σείουνε.
Όπου καρδιά, χαρμόσυνες λαχτάρεις απαντούνε.

Ανάστασ' είναι σήμερα. Παιδιά, γυναίκες, γέροι
κόκκινο αυγό στην τσέπη τους, χρυσό κεριά στο χέρι.

Όσ' άστρα 'ναι στον ουρανό, τόσα στον κάμπο κρίνα.
Όλ' έχουνε στην καθαρή ψυχήν Απρίλη μήνα.

Της εκκλησιάς φουντώσανε δάφνη πολλήν οι στύλοι.
Ειρήνη! Ειρήνη! Φιληθείτε οχτροί μαζί και φίλοι.

Βάρναλης, Κ.. Η Γυναίκα.

1. Διαβάζουμε το ποίημα δυνατά.

2. Παρατηρούμε τους στίχους του ποιήματος. Τι είδους ομοιοκαταληξία έχουμε σε αυτό το ποίημα;

3. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιο είναι το χρυσό κεριά που κρατούν στο χέρι τα παιδιά, οι γυναίκες και οι γέροι; Γιατί ονομάζεται έτσι;
- Για ποιον λόγο αναφέρεται ότι στους στύλους της εκκλησίας έχουν φυτρώσει δάφνες; Τι συμβολίζουν; Ποια άλλα φυτά έχουν τον ίδιο συμβολισμό;

Κείμενο 2

Λίγο πριν την Ανάσταση!

Κοντεύει να ξημερώσει η μέρα της Λαμπρής. Ο παπα-Καφάτος μέσα στα βουνά της Κρήτης τρέχει από χωριό σε χωριό κι ανασταίνει τον Χριστό, γρήγορα γρήγορα, γιατί 'ναι πολλά τα χωριά και δεν έχουν παρά αυτόν μονάχα παπά και πρέπει να κάμει Ανάσταση σε όλα πριν ξημερώσει.

Ανασκουμπωμένος, φορτωμένος τ' άμφιά του και το βαρύ ασημένιο Βαγγέλιο, σκαρφαλώνει μέσα στην άγια νύχτα στα κατάβραχα,

τρέχει αγκομαχώντας, φτάνει σ' ένα χωριό, ανασταίνει και χιμάει ξεγλωσσισμένος σ' άλλο χωριό. Στο τελευταίο χωριουδάκι, σφηνωμένο μέσα στους, οι χωριανοί μαζεμένοι στην εκκλησιούλα άναψαν τα καντήλια, κουβάλησαν από τη ρεματιά δάφνες και μερτιές και στόλισαν τα κόνισματα και την πόρτα· κρατούν σβηστά τα κεριά τους και περιμένουν να 'ρθει ο Μέγας Λόγος ν' ανάψουν.

Και να, μέσα στη σιγαλιά ακούστηκε χαλικισμός, σαν άλογο βιαστικό να σκασφάλωνε την πλαγιά του βουνού και κυλούσαν οι πέτρες.

– Έρχεται! Έρχεται!

Όλοι πετάχτηκαν έξω· ρόδιζε πια η ανατολή, ο ουρανός γελούσε. Βαριά ανάσα ακούστηκε, τα τσοπανόσκυλα γάβγισαν χαρούμενα· κι ολομεμιάς, πίσω από ένα σγουρό πουρνάρι, ξεστηθωμένος, συνεπαρμένος από τα πολλά Χριστός Ανέστη, πετάχτηκε μαύρος, απόκοντος, με ξέπλεκα μαλλιά, ο γερο-παπα-Καφάτος.

Τη στιγμή εκείνη πρόβαινε από το φρύδι του βουνού ο ήλιος· έδωκε έναν σάλτο ο παπάς, βρέθηκε ομπρός στους χωριανούς, άνοιξε τις αγκάλες:

– Χριστός Ανέστακας, μωρέ παιδιά! φώναξε.

Η γνώριμη πολυτριμμένη λέξη «Ανέστη» του φάνηκε ξαφνικά μικρή, φτενή, μίζερη· δεν μπορούσε να χωρέσει τη Μεγάλη Αγγελία· πλάτυνε η λέξη, θέριεψε στα χείλια του παπά.

Λύχισαν οι γλωσσικοί νόμοι, έσπασαν ακολουθώντας τη φορά της ψυχής, δημιουργήθηκαν νόμοι καινούριοι· και να, πρώτη φορά το πρωί εκείνο, ο γερο-Κρητικός, δημιουργώντας την καινούρια λέξη, ένωθε πως αληθινά ανάσταινε, σε όλο του το μέγα μπόι τον Χριστό...

Καζαντζάκης, Ν., Αναφορά στον Γκρέκο.

φρύδι:	χείλος, κορυφογραμμή
ομπρός:	εμπρός, μπροστά

1. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Γιατί ο παπα-Καφάτος τρέχει από χωριό σε χωριό; Τι πρόβλημα υπάρχει;
- Ποιος είναι ο Μέγας Λόγος που θα ανάψουν τα σβηστά κεριά;
- Τι ώρα περίπου έφτασε ο παπάς σε αυτό το ορεινό χωριό;

2. Συζητάμε στην τάξη και ανακοινώνουμε στην ομάδα.

- Τι σημαίνει η φράση «Έσπασαν οι γλωσσικοί νόμοι». Ποιοι ήταν οι γλωσσικοί νόμοι; Τι άλλαξε τώρα;
- Γιατί ο παπα-Καφάτος καταβάλλει όλη αυτήν την προσπάθεια για να προσεγγίσει και το πιο απομακρυσμένο χωριό; Σχολιάζουμε την κίνησή του αυτή.

3. Περιγράφουμε πώς συνηθίζουμε να περνάμε το Πάσχα μας. Γράφουμε τις παραδόσεις και τις συνήθειες της οικογένειά μας και ό,τι άλλο αξίζει να αναφερθεί.

Κείμενο 3

Πάσχα το μυστικόν!

Τι ωραία γιορτή το Πάσχα! Συνδυάζει τόσο αρμονικά την αλήθεια με την ομορφιά, την ουσία με την αισθητική και προκαλεί όλους μας να μετέχουμε με έναν ελκυστικό και όμορφο τρόπο, όσο μπορεί ο καθένας μας, στην αλήθεια των μυστηρίων του Θεού. Αλλά δεν είναι τόσο εύκολος ο εορτασμός του Πάσχα. Υπάρχει κίνδυνος να ξεγελαστούμε...

Έχει τέσσερα επίπεδα η γιορτή αυτή, που το καθένα έχει την αξία του. Το πρώτο επίπεδο είναι το κοινωνικό Πάσχα. Είναι το όμορφο ελληνικό Πάσχα, το οικογενειακό, που περνούμε οι

οικογένειες συγκεντρωμένες – ψήνουμε τα αρνιά μας, τσουγκρίζουμε τα αυγά, τρώμε τα τσουρέκια, πανηγυρίζουμε, τραγουδάμε και χορεύουμε. Γεμίζει η ζωή μας με ανταλλαγή ευχών, βλέπουμε πρόσωπα οικογενειακά, πρόσωπα δικά μας, από τα οποία ήμασταν για κάποιο χρονικό διάστημα χωρισμένοι. Μας φέρνει όλους μαζί η γιορτή και το τραπέζι, το ωραίο φαγητό και η όμορφη ατμόσφαιρα. Και ζούμε αυτήν την οικογενειακή και κοινωνική χαρά. Τι ωραία χαρά και τι όμορφη γιορτή!

Στο επόμενο επίπεδο βρίσκεται το θρησκευτικό Πάσχα. Είναι αυτό που ζούμε στις εκκλησίες, όπου ψάλλουμε αυτά τα ατέλειωτα «Χριστός Ανέστη», κυκλοφορούμε με τις λαμπάδες, χτυπούμε χαρμόσυνα τις καμπάνες, πετούμε τις δάφνες, τηρούμε το όμορφο, μοναδικό, εκκλησιαστικό τυπικό και θυμόμαστε το γεγονός της Αναστάσεως. Παρακολουθήσαμε όλη τη Μεγάλη Εβδομάδα με τα βιβλιάρικα μας, προσκυνήσαμε και ακολουθήσαμε τον Επιτάφιο, ψάλαμε τα εγκώμια. Ωραίες όμορφες θρησκευτικές αφορμές και μοναδικά ερεθίσματα κατανύξεως! Αυτό σίγουρα είναι ένα επίπεδο πάνω από το προηγούμενο. Καταλαβαίνουμε όμως όλοι ότι, ενώ είναι σπουδαίο, δεν είναι αρκετό.

Όλοι μας το γιορτάσαμε όσο μπορούσαμε ο καθένας. Αλλά ακόμη και αν δεν απουσιάσαμε από καμία ακολουθία ή αν συμμετείχαμε σε κάποια μυστήρια με τον τρόπο που γνωρίζουμε, αισθανόμαστε βαθιά μέσα μας πως το Πάσχα είναι κάτι ακόμη παραπάνω.

Καθώς, λοιπόν, προχωρούμε σε ένα τρίτο επίπεδο, συναντούμε το Πάσχα της πίστεως και του Ευαγγελίου, της εκκλησιαστικής διδασκαλίας και του θεολογικού λόγου. Είναι το Πάσχα που ξεπηδά μέσα από το πλούσιο περιεχόμενο της μοναδικής εκκλησιαστικής υμνογραφίας των ημερών. Είναι το Πάσχα για το οποίο μας ομιλεί ο φωτισμένος νους των θεολόγων πατέρων της Εκκλησίας μας. Είναι το Πάσχα που εκφράζει τη βαθύτερη ίσως εμπειρία του καθενός μας στην πνευματική του ζωή. Είναι το Πάσχα που αποτελεί την αποκάλυψη του Θεού μέσα μας και το χαιρόμαστε όλοι στο μέτρο που μπορούμε να το προσεγγίσουμε.

Υπάρχει όμως και ένα ακόμη ανώτερο Πάσχα, στο οποίο οδηγούμαστε από το Πάσχα της πίστεως· και αυτό είναι το Πάσχα, το αιώνιο Πάσχα, το Πάσχα της χάριτος. Είναι το πέρασμα από την αγάπη του εαυ-

τού μας στον πόθο του Θεού. Αυτό το Πάσχα ποτέ δεν θα το περιγράψει ανθρώπινη γλώσσα ούτε θεολογικούς νους. Είναι πέρα από την ανθρώπινη κατανόηση. Το ζούμε μόνο ως υποψία.

«Χριστός Ανέστη»!

Χατζηνικολάου, Ν., Δεύτε Λάβετε Φως:
Από το γεγονός της Αναστάσεως στη θέα του Αναστάντος.

ακολουθία: ιεροτελεστία που γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο

1. Σωστό ή Λάθος; Βάζουμε ✓

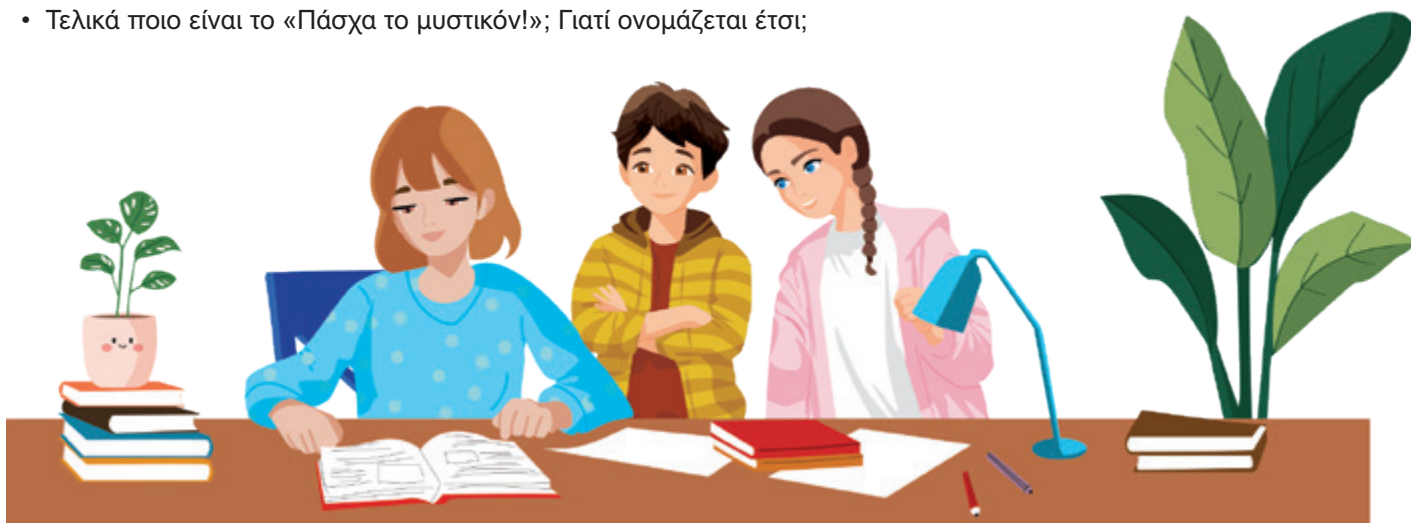

	Σ	Λ
1. Ο εορτασμός του Πάσχα είναι μία εύκολη υπόθεση.		
2. Ο πιο επιφανειακός εορτασμός του Πάσχα είναι το «κοινωνικό Πάσχα».		
3. Το «θρησκευτικό Πάσχα» είναι ο τελειότερος εορτασμός του.		
4. Οι πατέρες της εκκλησίας μας μας μιλούν για το «Πάσχα της πίστεως».		
5. Το «Πάσχα της χάριτος» είναι κάτι που δεν μπορεί να εξηγηθεί με λόγια.		

2. Συζητούμε στην ομάδα και ανακοινώνουμε στην τάξη.

- Με ποιον τρόπο πιστεύουμε ότι ξεγελιούνται οι άνθρωποι κατά τον εορτασμό του Πάσχα; Το γιορτάζουν έτσι όπως περιγράφεται παραπάνω ή μένουν σε επιφανειακά πράγματα; Εμείς σε ποιο επίπεδο μένουμε;
- Τελικά ποιο είναι το «Πάσχα το μυσικόν!»; Γιατί ονομάζεται έτσι;

Πηγές εικόνων και κειμένων

Τα κείμενα στα οποία δεν υπάρχει συγγραφέας έχουν συνταχθεί από τη συγγραφική ομάδα του διδακτικού βιβλίου.

Ενότητα 6

Σελ. 13:

Παιδική συμφωνία, Γεώργιος Ιακωβίδης, *wikimedia commons*

Σελ. 13:

newsbeast.gr, Δημήτρης Μυταράς.

Σελ. 23:

Απολογισμός του 5ου Φεστιβάλ Γρίφων Καστελλορίζου / Παιχνίδια Επιστήμης
17-19 Οκτωβρίου 2025, Φεστιβάλ Γρίφων.

Σελ. 25

Παιδική συναυλία, Γεώργιος Ιακωβίδης, Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Σελ. 27:

Παιδική συμφωνία, Γεώργιος Ιακωβίδης, *wikimedia commons*

Σελ. 30:

Η λάμπα του Παλαμά, Κιμιντένια.

Σελ. 32:

Μαρία Κάλλας, *Βικιπαίδεια*.

Ενότητα 7

Σελ. 40:

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού,
08-02-22 Διαδικτυακή εκδήλωση για την Ημέρα Ελληνικής
Γλώσσας, Δελτίο Τύπου.

Δημοτικό Σχολείο Ροδόπολης Αττικής, Παγκόσμια Ημέρα
Ελληνικής Γλώσσας, 9/2/2024.

Σελ. 41:

ΕΚΠΑ, 9 Φεβρουαρίου: Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής
Γλώσσας, Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

Ελληνική Κοινότητα Καΐρου, Παγκόσμια ημέρα Ελληνικής
Γλώσσας, 4/2/2024.

Σελ. 50:

Τα Νέα, Η ελληνική «Βαβυλωνία» ζει και βασιλεύει, 25/1/2010.

Ενότητα 8

Σελ. 66:

Δημοτικό Σχολείο Αγίου Δημητρίου Κοζάνης, Σας ευχαριστώ
που ήμουν η δασκάλα σας!, 13/6/2015.

Σελ. 71:

anapliotes.gr, Αμπέρ Καμί: γράμμα στον δάσκαλό του λίγο
μετά το Νόμπελ, 25/11/2019.

Επετειακά

Σελ. 80:

nextdeal.gr, 1η Απρίλη 1955 - Εθνική Επέτειος της Κύπρου -
Φυλακισμένα Μνήματα, 1/4/2024.

Ενότητα 6

Κείμενο 1, σελ. 14

ΕΟΠΠΕΠ, Τέχνη & Πολιτισμός.

Κείμενο 2, σελ. 14

Οδηγός: Μίκης Θεοδωράκης, Οι συνεντεύξεις του Μίκη
Θεοδωράκη στους μαθητές.

Κείμενο 3, σελ. 16

Παραπολιτικά, Η αδημοσίευτη συνέντευξη του μεγάλου
Ελληνα εικαστικού Δημήτρη Μυταρά, 21/2/2017.

Κείμενο 4, σελ. 18

madamefigaro.gr, Στέλιος Κερασίδης: «Δεν κάνω σχέδια για
το μέλλον, είμαι 9 χρονών και είναι πολύ νωρίς ακόμη»,
24/12/2021.

Κείμενο 5, σελ. 23

in.gr, Ένα συναρπαστικό Μουσείο Γρίφων στο Καστελόριζο,
12/7/2021

Κείμενο 7, σελ. 30

Στρατής Μυριβήλης, Η λάμπα του Παλαμά, Νέα Εστία,
τχ. 329, σ. 1042..

Κείμενο 8, σελ. 32

Μπογοδάνη-Σουγιούλ Δ. (2023). Μαρία Κάλλας:
Ζώντας μόνο για την τέχνη. Αθήνα: Πατάκης.

Ενότητα 7

Κείμενο 1, σελ. 38

Βιβλιοθήκη της Βουλής, Εκθέσεις, ΓΛΩΣΣΟΠΟΛΙΣ

Κείμενο 1 (συνέχεια), σελ. 39

Βιβλιοθήκη της Βουλής, Λέξεις που πληγώνουν,
λέξεις που χαμογελούν, Καμηλάκη, Μ., 4/3/2024.

Κείμενο 2, σελ. 40

Σολωμός, Δ. (2008). Ύμνος εις την ελευθερίαν.
Αθήνα: Περίπλους.

Κείμενο 2, σελ. 40

babiniotis.gr, Καθιέρωση τής Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής
Γλώσσας, 10/2/2025, 15/4/2025.

Κείμενο 2, σελ. 40

Δημοτικό Σχολείο Ροδόπολης Αττικής, Παγκόσμια Ημέρα
Ελληνικής Γλώσσας, 9/2/2024.

Κείμενο 3, σελ. 42

Φιλιππάκη-Warburton, Ε. (χ.χ.). Γραμματική και παιδεία.
Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, Κύπρος.

Κείμενο 4, σελ. 46

Μαχουλάς, Γ. & Μαχουλά, Ε. (2019). Γλωσσολογία και ελληνική
γλώσσα. Θέματα διαχρονίας και συγχρονίας. Αθήνα: Πεδίο.

Κείμενο 6, σελ. 50

Κακριδή, Μ., Κατή, Δ. & Νικηφορίδου, Β., Γλωσσική ποικιλία
και σχολική εκπαίδευση, Πύλη για την ελληνική γλώσσα.
Εισαγωγή στη γλωσσική ποικιλία: Θεωρητικό πλαίσιο.
Πύλη για την ελληνική γλώσσα.

Κείμενο 5, σελ. 49

Επεισόδιο 91 - «Σε προσκυνώ, γλώσσα», Vicky Flessa.

Κείμενο 8, σελ. 53

Γλωσσάρι Όρων Γλωσσολογίας, Ψηφίδες για την ελληνική
γλώσσα.

Κείμενο 8, σελ. 54

Παπαμαθαίου, Μ., «Τσιλάροντας» με την αρχκό των νέων,
Το Βήμα, 20/12/2022.

Κείμενο 8, σελ. 57

Βρεττάκος Ν. (1986). *Εκκρεμής Δωρεά*. Τρία Φύλλα.

Κείμενο 9, σελ. 58

Ελύτης, Ο. (2006). *Εν λευκώ*. Αθήνα: Ίκαρος.

Ενότητα 8

Κείμενο αφόρμησης, σελ. 63

Σοφία Γρηγορούδη, *Δραστηριότητες, παιδαγωγικό και εποπτικό υλικό για το Νηπιαγωγείο & το Δημοτικό, 28/4/2016.*

Κείμενο 1, σελ. 64

Το Δημοτικό Σχολείο Γαλατσίου, *Αποχαιρετώντας το Δημοτικό Σχολείο...*, 19/11/2011.

Κείμενο 2, σελ. 66

Χαρχαντής, Γ. *Αποχαιρετιστήριος λόγος του δασκάλου της ΣΤ΄ τάξης προς τους μαθητές και τις μαθήτριες του. 1ο Δημοτικό Σχολείο Μαλεσίνας, 17/06/2022.*

Κείμενο 3, σελ. 68

EIRINI NIKOLAOU, *Αποχαιρετώντας το δημοτικό σχολείο. Στίχοι-Μουσική-Τραγούδι: Ειρήνη Νικολάου.*

Κείμενο 4, σελ. 69

Καβάφης, Π. Κ. [1991] (1995). *Τα Ποιήματα*. Τόμ. Α΄ (1897–1918). Επιμ. Γ. Π. Σαββίδης. 4η έκδ. Αθήνα: Ίκαρος.

Κείμενο 5, σελ. 70

Καζαντζάκης, Ν. (2011). *Αναφορά στον Γκρέκο*. Αθήνα: Καζαντζάκη.

Κείμενο 6, σελ. 71

EPTnews, *Η συγκινητική επιστολή του Αλμπέρ Καμί στον δάσκαλό του, αφού κέρδισε το Νόμπελ Λογοτεχνίας, 8/10/2022.*

Επετειακά

Κείμενο 1, σελ. 80

karodistrias.info, *Προκήρυξη ΕΟΚΑ.*

Κείμενο 1, σελ. 82

Βάρναλης, Κ.. *Η Γυναίκα*. Ανεμόσκαλα. Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μειζονες Νεοέλληνες Ποητές.

Κείμενο 2, σελ. 82

Καζαντζάκης, Ν. (1961). *Αναφορά στον Γκρέκο*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.

Κείμενο 3, σελ. 84

Χατζηνικολάου, Ν. (2021). *Δεύτε Λάβετε Φως: Από το γεγονός της Αναστάσεως στη θέα του Αναστάσιου*. Σπάτα: Ιερά Μητρόπολις Μεσογαίας και Λαυρεωτικής.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ευθυμίου, Α. (2013). *Η διδασκαλία του λεξιλογίου στο δημοτικό σχολείο. Θεωρία και εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Holton, D., Mackridge, P., & Φιλιππάκη-Warburton, E. (1999). *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας* (Β. Σπυρόπουλος, μετάφρ.). Αθήνα: Πατάκης.

Θώμου, Π. (2023). *Λεξιλογικά ζητήματα της νέας ελληνικής γλώσσας: Θεωρία και εφαρμογές*. Αθήνα: Πεδίο.

Κατσούδα, Γ. (2008). *Σύγχρονο πρακτικό συντακτικό τσέπης*. Αθήνα: Αγκυρα.

Κατσούδα, Γ. (2009). *Σύγχρονη πρακτική γραμματική τσέπης*. Αθήνα: Αγκυρα.

Κατσούδα, Γ. & Μαγουλά, Ε. (2024). *Γνωρίζοντας της νεοελληνικές διαλέκτους. Ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στη γεωγραφική ποικιλία με φύλλα εργασίας*. Αθήνα: Gutenberg.

Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (2011). *Γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – επικοινωνιακή* (σε συνεργασία με τους: Μόζερ, Α., Μπακάκου-Ορφανού, Α. & Σκοπετέα, Σ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (1998). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/

Μαγουλάς, Γ. & Μαγουλά, Ε. (2019). *Γλωσσολογία και ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πεδίο.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2010). *Ετυμολογικό λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2016). *Λεξικό των παραγώγων και συνθέτων της νέας ελληνικής*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2017). *Σύγχρονη σχολική γραμματική για όλους*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2019). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Φτερνιάτη, Α. (2012). *Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μάθημα «Διδακτική της νεοελληνικής γλώσσας»* [Πανεπιστημιακές σημειώσεις]. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (2023). Ακαδημία Αθηνών. Επιστημονικός υπεύθυνος: Χαραλαμπίδης, Χ. [επιμ.]

<https://christikolexiko.academyofathens.gr/>

Κύριος χορηγός του διδακτικού βιβλίου για τη Στ΄ Δημοτικού είναι η εταιρεία «**ΠΛΑΙΣΙΟ COMPUTERS A.E.B.E.**»

Εικονογράφηση, σελιδοποίηση και ψηφιακές μορφές των διδακτικών βιβλίων.

Το έργο υλοποιείται από την **ΕΑΔΠΠΑ-Εκδόσεις ΕΚΠΑ**.

